

Найкращий письменник України!

ЛАДА ЛУЗІНА

Київські відьми
Постріл в Опері

Лада Лузіна

Постріл в Опері

Серія «Київські відьми», книга 2

предоставлено правообладателями

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=8494614

Лада Лузіна «Київські відьми. Постріл в Опері. Шабаши другий», серія

«Інтрига»: Фоліо; Харків; 2013

ISBN 978-966-03-6629-9

Анотація

Понад 90 років тому жовтнева революція прийшла у світ із Києва – із Столиці Відьом! І киянин Михайло Булгаков знав, чому того року так яскраво горіли на небі Марс та Венера – боги-прародителі амазонок. Адже «червона» революція стала революцією жіночою. Більшовики першими у світі визнали за жінками рівні з чоловіками права, зробивши перший крок до Нового Матріархату. В цьому захоплюючому пригодницько-історичному романі ви зустрінетеся з київською гімназисткою і майбутньою першою поетесою Росії Анною Ахматовою та Михайлом Булгаковим. Дізнаєтеся, що українки походять від легендарних амазонок, що поезія примхливо переплетена з магією... І зрозумієте: Історія може бути захопливою, як детектив, коли її пише Лада Лузіна!

Содержание

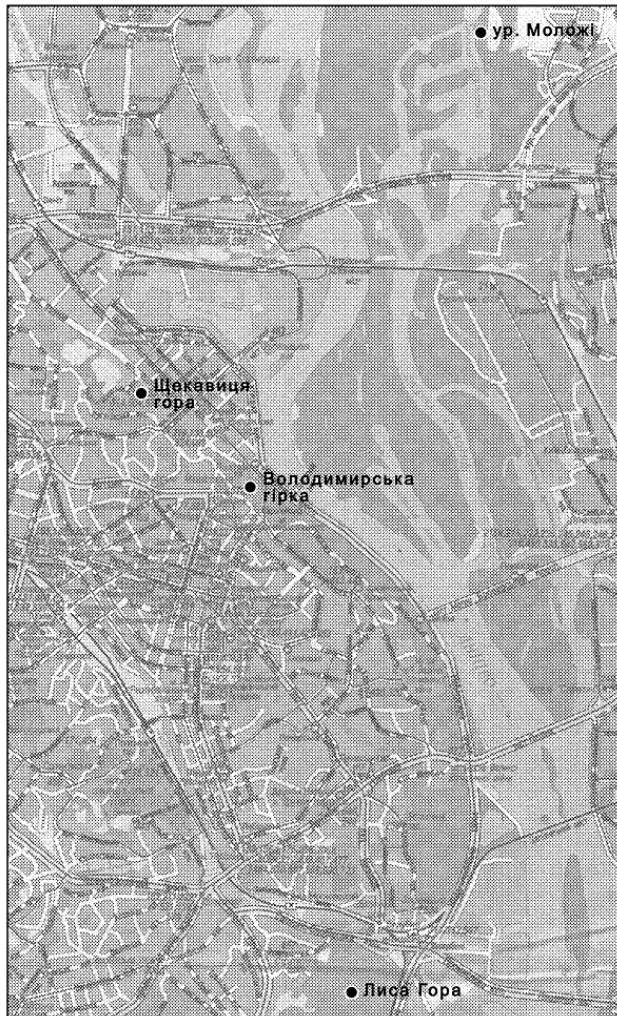
Розділ перший, у якому відбувається неможливе	8
Розділ другий, у якому оголошують війну	36
Розділ третій, у якому Даша й Маша вирішують обмінятися мамами	64
Розділ четвертий, у якому мертві воскресають	97
Розділ п'ятий, якому Мир поводитьсь, як герой	128
Розділ шостий, якому згадується невідомий вусань	165
Розділ сьомий, якому Даша збирається помирати	192
Кінець ознакомительного фрагмента.	196

Лада Лузіна Постріл в Опері. Шабаш другий

Моєму Місту присвячується

* * *

*Madame Лузіна забрязкала чашками.
– Швидше, панове, не гаймо часу!..
Михайло Булгаков. «Спиритичний сеанс»*

● ур. Моложі

● Щекавиця
гора

● Володимирська
гірка

● Лиса Гора

13 років перед тим

– Мамо, а коли я виросту, я зможу купити Маріїнський палац?

– Ти зможеш просто забрати його собі.

– А я зможу літати?

– Так, донечко, досхочу...

– А коли я стану такою, як ти?

У її мами було золотаве волосся, а очі блакитні і ясні, наче камінці на дні струмка. Її мама могла що завгодно. Навіть відповідати на запитання доньки, одночасно креслячи щось важливе й доросле у великому бухгалтерському зошиті.

Тільки тепер вона не відповіла.

Рівний рядок під її рукою обірвався... Мати недовірливо нахмурилася, закусила нижню губу й повільно заперечливо похитала головою. А за секунду по тому видерла із зошита останній аркуш і зім'яла його в кулю.

– Мамо, що ти робиш? – спитала дочка.

– Нічого. – Мати не дивилася на неї. Вона дивилася на кулю. – Що ти питала, любя?

– А коли я стану такою, як ти?

– Невдовзі. – Голос матері пролунав дивно. – Дуже скоро. – Куля полетіла у кошик для паперів.

– Мамо, – здивовано вигукнула дочка, – у нас тьотя!

Мати озирнулася. У прорізі дверей стояла незнайома дів-

чина.

– Мамо... – плачливо вимовила гостя.

– Це моя мама! – обурилася дочка. – У неї нема інших дівчаток!

– Не бійся. Тьотя жартує, – втішила її золотоволоса мати. – Щось сталося? – Вона спідлоба дивилася на гостю.

– Я дуже прошу тебе... Дуже тебе прошу... – попросила та, запинаючись. – Зроби так, щоб Трьох не було.

– Ти прийшла до мене по це?

– Так.

– Отже?

– Так. Ти померла! Ти померла, ма!

Жінка зупинила її піднятим пальцем. Почекавши, дістала з кошика зім'ятий аркуш. Акуратно розгладила його. Перечитала.

І заперечливо похитала головою.

– Мені дуже шкода, – сказала вона, – дуже шкода, люба.

Розділ перший, у якому відбувається неможливе

*«То ль дело Киев! Что за край!
Валяются сами в рот галушки,
Вином – хоть пару поддавай,
А молодицы-молодушки!»*

*Ей-ей, не жаль отдать души
За взгляд красотки чернобривой.
Одним, одним не хороши...»
– А чем же? Расскажи, служивый.*

*...Разделась донага; потом
Из склянки три раза хлебнула,
И вдруг на венке верхом
Взвилась в трубу и улизнула.
Олександр Пушкін. «Гусар».*

Ясного липневого дня алеєю Гімназистів, що розрізає навпіл колишній Бібіковський бульвар, йшла трохи дивакувата руда пан ночка.

Дивакуватим був її погляд – він то зацьковано стрибав, боязко вивчаючи тих, хто йшов назустріч (причому статечно-літні чоловіки чомусь не цікавили панночку зовсім, а ось дами, незалежно від віку, підпадали під миттєве опромінення сіро-зелених очей), то гордовито промальовував фасади

будівель по лівий бік з любов'ю хазяйки, яка готує світ до капітального ремонту.

Руда діловито промацала поглядом смарагдовий будинок-«шкатулку» – єдиний у Києві, прикрашений ліпниною з порцеляни.

Подумки домалювала відсутню вежу до фасаду будинку 18 – колишньої 2-ї гімназії, де навчався в підготовчому класі Міша Булгаков і служив на посаді регента хору його рідний дядько Булгаков С. І.

Поклала руку на груди, де, на шнурку, під сорочкою, висів не хрест, а дивовижний ключ від 13-го будинку...

А кроків за десять повела себе й зовсім дивно.

Різко спинилася, і на її круглому обличчі з'явився симптоматичний вираз, який буває в індивідів жіночої статі, що несподівано й незаплановано зустріли на шляху головного чоловіка свого життя, котрий уже покинув їх болісно й назавжди.

Ось тільки ніяких чоловіків на шляху рудої не спостерігалось.

За низькою огорожею алеї, сяючи сімома золотими й синьо-зірковими банями, стояв Найпрекрасніший у світі Володимирський собор!

Руда вп'ялася в нього відчайдушно-страдницьким поглядом.

Але на цьому дива не скінчилися.

Точнісінько цієї самої миті на початку алеї з'явився ще

один жіночий екземпляр – довгоногий, гордовито-вродливий і по-липневому напівголий. Екземпляра супроводжував чоловік, який дивився на оголене, перекреслене вузькою смужкою бретельки плече своєї супутниці так, ніби жадав відкусити від нього бодай шматочок.

– Я тобі сто разів казала, це був звичайний дівич-вечір! І якщо ти поводитимешся, наче ідіот... – роздратовано вичитувала су провідника дівчина, не зважаючи ані на його обожнювання, ані на нього самого.

І поперхнулася, побачивши руду.

– Аллочко, ну зрозумій... – заскиглив хлопець.

І замовк.

Забувши про чоловіка, якого щойно виховувала, довгонога попрямувала в бік рудоволосої. Підійшла до неї дрібними, несміливими кроками, подивилася із нічим не поясним захопленням на її двадцятирічної давнини смугасту чоловічу сорочку, поранені дірками дешеві джинси й раптом переломилася перед тією навпіл у незрозумілому й низькому поклоні.

– Слава Вам, Ясна Києвице! – пробелькотіла вона сповненим глибокої поваги голосом.

Руда здригнулася.

Озирнулася.

Глибоко й нервово засунула руки в кишені змучених джинсів і, буркнувши нерозбірливе «драсте», ганебно помчала геть.

– Хто така? – Чоловік стояв за спиною своєї дівчини, приголомшено скосившись в бік задрипи, що втікала. – Вигляд у неї бомжацький.

– Мовчи! – зло шикнула дівчина. І злість її була адресована тому, хто питає, його репліці, побаченій ним неприємній для неї мізансцені, – проте з повагою обминала рудоволосу. – Ти не знаєш, хто вона. Ти живеш у Її Місті!

– Отже, на порядку денному у нас три питання. Перше: чи можемо ми чаклувати для власних потреб.

Вимовляючи ці казенні слова, чорноволоса дама застигла в рамі балконних дверей, розчинених у сонячний, шелестливий Ярославів Вал.

Внизу, вулицею, у руслі якої пролягав у XI столітті високий вал, зведений Ярославом Мудрим, котрий хотів захистити свій стольний град від ворогів, йшли неспішні кияни, що зовсім не замислювалися ані про походження назви вулиці, ані про те, хто мешкає в кораловій вежі будинку-замку на Яр Валу № 1.

У Вежі мешкало шестеро.

Вилизана (власним язиком) найбільосніжніша кішка Беладонна, що сиділа за два кроки від казенної дами й цілком серйозно дивилася на ту, яка промовляла. Величезний і схудлий кіт Бегемот із розбійницькою мордою й надірваним вухом, що вмовстився осторонь, зневажливо повернувшись до теплої компанії задом. І кругла руда кицька на ім'я Ізи-

да Пуфик, що вляглася, наче розгодована горжетка, на шії усміхненої, смішливої дівки.

Розгодована горжетка чимось невловимо нагадувала свою хазяйку – кричущу білявку – крутогруду, круглооку й круглоносу. А от руда панночка в смугастій сорочці, що сиділа поруч із білявкою, здавалася цілковитою протилежністю сусідки.

Та й взагалі, всі три жінки – брюнетка, білявка й руда, що зібралися в круглій кімнаті Вежі, – були цілковитою протилежністю одна одній, й сторонньому спостерігачеві важко було б намислити причину, здатну об'єднати в одне ціле подібний тріумвірат.

– ...Зокрема, чи можу я завдяки магії збільшити прибуток моїх супермаркетів? – Голос чорноволосої Каті лунав владно, і її голосу пасувала владність, а їй самій зовсім не до лиця були золоті окуляри з вузькими, «зіщуленими» скельцями.

Зрештою, якщо не зважати на цю неважливу деталь, обличчя Катерини Дображанської було таким вродливим, що в того, хто бачив її вперше, зникали бажання й думки.

Розліт її брів, розріз очей, примхливий вигин губ вкарбовувалися в пам'ять, наче тавро в шкіру раба.

Проте біловолоса Даша Чуб, на прізвисько Землепотрясна, сповідувала принцип: «Ми – не раби, раби – не ми!»

– Не можеш! – безапеляційно заявила вона. – Я вже повідьмувала для власної потреби. Всі пам'ятають, чим моє відьмування скінчилося. Три аварії й один труп!

Круглобока, кремезна й пружна, як м'яч, Даша викликала непереборне бажання вщипнути її за смачний бочок.

Її усмішка заражала, манери – лякали, а вбрання викликало подив. Окрім рудої кішки Землепотрясну прикрашало безліч заманливих цяцянок і мінімум одягу. Точніше, на Даші було лише старе простираadlo, зав'язане на шиї хрест-навхрест.

Однак на її руках дзвеніло не менше двадцяти золотих браслетів, на шиї лежало чотири намиста із золотих дукатів, у вухах висіли величезні сережки, народжені в епоху Київської Русі. Біле волосся, заплетене в сотню пухких папуаських кісок, виблискувало золотими шпильками.

– Другий труп був би твій, якби Маша тебе не воскресила, – скривилася Чуб у бік вродливої Каті й перевела погляд на третю.

На тлі яскравої білявки й дивовижно вродливої брюнетки Маша Ковальова, руда й похмура, здавалася зовсім непримітною.

Із високим готичним лобом, із золотими бровами, що за кольором майже зливалися з пергаментною шкірою, з очима, сповненими запитаннями, на які не варто знати відповіді, вона викликала почуття зніяковілого нерозуміння.

Руда сиділа на краєчку дивана, зсутулившись й опустивши очі долу, наче зсередини її роздирало нерозв'язне й гнітюче щось.

– Так, можемо, – відчужено сказала вона. Й коротко по-

яснила: – Я вважаю, що ми можемо відьмувати.

– Ти чьо?! – обурилася Землепотрясна Даша. (Голосно чьокать з будь-якого приводу було однією з невикорінних Дашиних звичок!) – Ти чьо, Машо, зовсім раптом того? В усіх фільмах відьмам забороняється користуватися чаклунством для особистої вигоди.

– Ми – не відьми. Ми – Києвиці, – сказала Маша. Вона дивилася на свої зчеплені в «замок» руки, стиснуті між колінами. – Наша влада – хист, такий само, як і будь-який інший. І забороняти нам користуватися своїм хистом для особистих потреб так само абсурдно, як забороняти письменнику вести особистий щоденник, а балерині танцювати на дискотеці для власного задоволення. Ми можемо робити все, що забажаємо. Просто ми маємо не чинити зла як у магії, так і без неї, маємо не відбирати в когось щось, маємо не відьмувати по-тайки одна від одної. Але мені невтямки, чому якщо я боюся висоти, то не можу скористатися закляттям «Рать» проти страху? Або полегшити за допомогою замовляння «Сет» пологи... дружині свого брата.

– А у твого брата дружина чекає на дитину? – зацікавилася новою темою Землепотрясна.

– Чу-до-во! – сприйняла озвучену тезу Катя, виявивши захоплення як Машиним висновком, так і тим, як до нього дійшли.

– Ну, якщо в такому плані, я теж не заперечую, – сказала Чуб.

Із чого мій читач без великих зусиль може зрозуміти: руда, сумна й непримітна Маша й була тим єдиним, що пов'язувало несумісних Дашу й Катю.

Окрім...

– Тепер друге питання, – оголосила Катерина Дображанська. – Як нам жити далі? Як керувати Києвом?

– А ти у нас чьо, голова? – негайно напустилася Даша. – Знову вирішила командувати? І окуляри знову начепила! В них же звичайні скельця, сама зізнавалася.

– Нехай вона побуде головою. Тобі що, шкода? – зітхнула Маша, не відводячи очей від своїх неспокійних рук. – Вона ж намагається якимось налагодити наше життя, після того як нам його зруйнували.

– Гарзд. Нехай. Тільки недовго, – миттю погодилася Чуб і, відкинувшись на спинку дивана, погладила руду «горжетку».

«Горжетка» вібруючи замуркотіла й для повного щастя потягнулася лінивою лапою до Машиних кучерів.

Маша сліпо хитнула головою.

Вродлива Катя помовчала, даючи зрозуміти, що урвала її незаслужено, і взялася доповідати:

– П'ять днів перед тим ми несподівано стали відьмами.

– Києвицями, – вперто поправила Маша.

– Києвицями, – покійрно погодилася з правкою Катя.

– І врятували світ! – похвалилася Чуб.

– Лише Київ, – поправила Маша.

– Ну й що? – відбилася від применшення їхнього подвигу Даша. – Можна подумати, врятувати Київ – не землетрясно!

(Вставляти слівце «землетрясно» доречно й недоречно було другою з Дашиних звичок.)

– Можна не перебивати?! – Дображанська вищирила зуби й, склавши руки на грудях, прибила Землетрясну Дашу владним поглядом. – Ми – Києвиці. Ми володарюємо над Києвом.

– Так само, як і він над нами. – Зважаючи на все, Маша не терпіла нечіткості формулювання.

– Так само, як і він. – Судячи з усього, на відміну від Дашиних реплік, Машині зауваження Катя сприймала безкінечно толерантно. – У нас є особистий офіс, – Дображанська окинула поглядом круглу кімнату Вежі, зтягнуту у дубовий корсет книжкових шаф, – куди не може потрапити жодна людина.

– Якщо в неї нема ключа або вона не знає пароль, – сказала Маша.

– Є три кицьки, які розмовляють.

– Лише дві, – весело хрюкнула Чуб. – Бегемот з нами не розмовляє.

Кінчик хвоста чорного kota невдоволено засмикався.

– Є кілограмів 100–150 раритетного золота, яке піднесли нам на шабаші київські відьми і яке треба ще якось реалізувати, – проігнорувала Дашину репліку Катя.

– Навіщо? – Чуб рефлекторно вчепилася у свою сережку. – Я своє золото носитиму.

– ...І найголовніше, – закінчила Катя, – Книга Влади!

– Книга Києвиць, – сказала скрупульозна Маша, тоді як Катя підійшла до тонконогого дамського бюро, на якому лежала згадана річ, і з жадобою доторкнулася пальцями до чорної палітурки.

– А ще ми маємо щоночі вартувати на Старокиївській горі, – докинула своє Чуб.

– Дашо! – розлютилася, не втримавшись, Дображанська.

– Це важлива поправка, – не піддалася та.

– Я до цього й веду! – осадила її Катерина. Вона все ще не відвела пальці від Книги, наче дотик до неї давав їй непереборне задоволення, якого їй незмога було себе позбавити. – Я перелічила «плюси»: влада, золото, квартира в центрі... Але є й «мінуси». Як правильно зауважила Маша, ми – Києвиці. Ми володіємо цим Містом і захищаємо його. «Київ володарює над нами так само, як і ми над ним», – так написано в Книзі. Зокрема, це виявляється в тому, що ми зобов'язані щоночі вартувати на нашій горі, «щоб, побачивши на небі червоний вогонь, полетіти туди». Туди, де по трібна наша допомога.

– Ну а я що казала? – ображено буркнула Чуб.

– Утім, – вела далі Катя, – минулої ночі ми сиділи там зовсім марно. На небі нічого не загорілося.

– І що ти тепер пропонуєш? – спитала Землепотрясна Да-

ша.

– Я не пропоную, – із задоволенням поправила її Катерина, – подаю на розгляд. Можливо, доцільніше вартувати по черзі? Щонічні чергування – виснажлива річ. А в мене бізнес. У Маші післязавтра іспит. Лише ти в нас можеш спати до обіду, бо ніде не працюєш.

– А як мені працювати? – скипіла Землепотрясна. – Я ж працювала в нічному клубі! Уночі! А тепер усі ночі зайняті. І якщо завтра щось десь знову загориться, дні теж потраплять собаці під хвіст. Це ти в нас сама собі хазяйка. А Маша взагалі студентка. Іспити складе – і канікули. А хто триматиме на роботі співачку, що будь-якої миті може зіскочити зі сцени, всіх покинути й побігти рятувати Місто?

– Саме тому, – завершила Катя, – я й пропоную трохи полегшити собі життя й вартувати парами. Сьогодні – ти і Маша. Завтра – ми з тобою, щоб Маша могла підготуватися до іспиту. Післязавтра – я з Машею. І так далі.

– Ну-у-у, спробуймо. – Чуб відвернулася.

У недалекому минулому Даша була професійною опівнічницею – співачкою й арт-директором нічного клубу «О-й-ой-ой!», тому не бачила особливої проблеми в тому, щоб не спати щоночі. Але сиднем сидіти цілими ночами, безплідно дивляючись у небо над Старокиївською горою, було для її енергійної натури заняттям, важчим за найтяжче гарування.

– Я згодна, – сказала Маша. Тепер вона дивилася на свої ноги у старих потрісканих кросівках. – Мені все одно.

– Чудово, – підбила підсумки Катерина, кинувши на Машу занепокоєний погляд. – Тепер третє питання – найважливіше. Що відбувається з нашою Машею?

– Зі мною? – Уперше за всю розмову руда підвела очі й зніяковіло подивилася Каті в обличчя.

– Так! – Уперше за всю розмову Даша Чуб стала під прапори Каті. – Це точно! З нею щось діється!

– У тебе якісь проблеми? – голос Каті став солодкуватим. – Ти ніби в воду опущена.

– Гірше, – вже утоплена! – підтримала її Даша і з ентузіазмом почухала ніс.

(Чухати ніс у нападі задумливості було третьою з Даших звичок.)

Маша невпевнено подивилася на Катю, вирішуючи, чи справді та занепокоєна, і запитуючи себе, чи вистачить у неї сил відкрити свою Таємницю.

– Річ у тім... – мовила вона, – що я... Ні, спочатку інше. Ви маєте це знати. Я саме збиралася сказати. Річ у тім, що...

Річ у тім, що всього за п'ять днів до цього Марія Володимирівна Ковальова, студентка історичного факультету педагогічного університету,¹ віком двадцяти двох років, була сірою й замріяною істотою, що мешкала за адресою вулиця

¹ Позаяк свій педагогічний університет сама Маша, як і колись, називала інститутом, далі ми наслідуватимемо її приклад, бо, на думку Маші (і автор із нею цілковито згоден), – Університет у Києві один.

Уманська, 41, з мамою й татом.

І була вона нею доти, поки не отримала Місто в подарунок.

Помираючи, Києвиця Килина, володарка тисячолітнього Києва, передала свою владу їм, трьом і випадковим, залишивши у спадок круглу Вежу на Яр Валу – з трьома кицьками, які розмовляли, з коморами, наповненими зіллям і травами, з шафами, повними об'їжджених мітел, – ще й книгу Києвиць з її давніми і страшними знаннями...

Стало зрозуміло, що світ зовсім не такий, яким їм здався – затюканій студентці непрестижного вишу, погордливій власниці мережі супермаркетів й арт-директору клубу «О-йо-йой!», що була у минулому за сумісництвом співачкою-невдахою.

У цьому світі, який їм відкрився, не було ані часу, ані смерті, ані тим паче випадковостей. Тут можна було ходити крізь час і воскрешати мертвих, літати над землею й вселяти любов у своїх ворогів.

Але хоч би що ти робив, твоє добро завжди перетворювалося на зло, а зло – на добро.

І той, у кого наївна відмінниця Маша була закохана без відповіді з першого курсу, виявився вбивцею.

І помер, рятуючи Машу від смерті, бо випив приворотне пійло.

І тепер Маша вважала себе його вбивцею.

А чоловік, якого покохала нова Маша, помер сто років

тому, а за вісім років до смерті він поховав єдиного сина, що помер у Києві на знак кари за вчинок батька.

Тому що Місто було живим: могло любити й карати!

І звали цього чоловіка Михайлом. А прізвище його було Врубель.²

І Маша відмовилася від нього сама, на винагороду за те, що не могла вважати винагородою. І тепер вона потерпала від цієї винагороди, яка стала її Страшною Таємницею.

Як потерпала і від того, що, будучи не відьмами, а Києвицями, вони, однак, були відьмами – мінімум наполовину, позаяк жодна з них більше не могла зайти до церкви, й віднині Маші був заказаний шлях до її найулюбленішого, розписаного Васнецовим і Врубелем, Найгарнішого у світі Володимирського собору.

І тепер Маша вважала себе за нечисту.

Як потерпала й від того, що вона, ще тиждень тому слухняна й тиха, на смерть посварилася з матір'ю й пішла з дому.

Як потерпала від того, що вона вже три дні не бачила тата.

І тепер Маша вважала себе поганою дочкою.

Як потерпала й від того, що сталося з нею сьогодні вранці, коли, сяк-так зібравши колишнє «я» в кулак, вона пішла до інституту на консультацію перед екзаменом...

У першу хвилину, переступивши поріг рідної альма-матер, Маша повірила: те, що з нею сталося, – дивний сон.

² Врубель Михайло Олександрович (1856–1910) – видатний російський художник, герой попереднього роману «Київські відьми. Меч і Хрест».

Тут, у стінах звичного педагогічного, все було так, як завжди. Студенти, як завжди, не звертали уваги на непоказну завчену Ковальову – в мішкуватому одязі, з блідим обличчям. І, зійшовши на другий поверх, досягши останньої сходинки, Маша, як завжди, подивилася на годинник, перевіряючи, чи так само справно працює її внутрішній будильник.

Зовнішнього, тобто реального, будильника в неї не було ніколи. Раніше – у минулому житті – їй досить було сказати собі, лягаючи спати: «Я повинна прокинутися о 9.00» (або о 7.30, або о 8.15) – і вона розплющувала очі в призначений час. А виходячи з дому, точно розраховувала час на дорогу, з урахуванням усіх заторів і перебоїв із транспортом.

Ось і зараз старенька вірна «Чайка» на її руці показувала, що до консультації залишилася рівно хвилина – саме стільки, щоб пройти коридором, звернути праворуч й опинитися в призначеній аудиторії.

Усе було, як і раніше, як звичайно, як завжди. Й на Машу зі йшов невимовний, ілюзорний спокій. І вона зовсім було зібралася насолоджуватися своєю ілюзією не менше ніж півгодини, слухаючи надтріснутий голос Марківни, що, як зазвичай, диктувала їм детальні відповіді на питання білетів...

Як несподівано, вигулькнувши з найближчих дверей, перед нею намалювалася найгрізніша викладачка їхнього інституту, історичка, яку прозвали Василисою Премудрою (скорочено – Васею).

Василису супроводжували дві яскраво нафарбовані сту-

дентки. З їхніх кислих, прохальних облич було зрозуміло: дівки належали до тих численних нещасливиць, які не змогли скласти Васі попередній іспит і які, підібгавши студентські «хвости», з'явилися шукати щастя знову – і знову марно.

Маша звично кивнула викладачці, встигнувши потішитися, що іспит вона склала на «відмінно», перед тим як пихаті риси Василиси Андріївни розплилися в благочестивій покірності, перед тим як Премудра зробила крок до Ковальової і, схиливши велике грудасте тіло в глибокому поклоні, прошепотіла:

– Слава Вам, Ясна Києвице!

А Маша згадала: у її новому п'ятиденному житті страшний препод була її підлеглою! Головою орди київських відьом, які, не пізніше ніж позавчора, кричали їм «Слава!» на шабаші з нагоди Івана Купала.

Студентка втислася в стіну.

«Хвостаті» студентки витріщилися на неймовірну сцену – обидві вони, явно й недвозначно, не вірили власним очам.

– Я маю для вас небезпечну звістку, – продовжуючи шокувати глядачів, Вася схилилася ще нижче. – У Місті неспокоїно. Не всі відьми визнають вашу владу. Чи можу я просити Вас про зустріч з Вами й Вашим Ясним...

– Так, так! – вигукнула Маша. – Приходьте до нас на Яр Вал. Я зустріну біля входу. О п'ятій. Інакше вам не зайти. Василисо Андріївно, розігніться, будь ласка.

– Це велика честь для мене. – Випроставшись, Вася по-

зادкувала.

«Усе, – усвідомила Маша Ковальова. – Мені доведеться піти з інституту. Якщо так буде й далі...»

Але далі було значно гірше.

Проминувши коридор, Києвиця наштовхнулася на щебетливу компанію студентів старших курсів. І пішла собі повз них.

Де там!

Із центру компанії до Маші випурхнули дві красуні – гінкі, стрункі, з тих, що завжди дивилися на неї згори вниз.

– Слава Вам, Ясна Києвице!

У коридорі запанувала цілковита тиша.

Маша відчула себе восковою. Фігурою з музею мадам Тюссо.

Десяток пар очей витріщилися на неї – на її плечі, які перелякано підвелися й застигли, дешеві джинси, кучеряво-руде волосся. Дівчата, скарлючившись, стояли перед Ясною Пані, напевно очікуючи від неї репризи у відповідь.

Але цієї репризи Маша не знала!

Хтось хихикнув. Інші мовчали, дарма намагаючись пізнати в тому, що діялося, натяк на жарт.

– Дякую, – дурнувато вискнула Ковальова. – Будь ласка.

– Але найстрашніше було, коли я зайшла до аудиторії. Й Марківна, викладачка, до якої я йшла на консультацію, кинула до мене... А їй шістдесят років! Як я до неї післязав-

тра на іспит підку? А якщо вона на іспиті мені вклониться? Що про мене інші подумують?

– Подумують, – безтурботно засміялася Землепотрясна Даша, – що ти їй страшеного хабара дала. Тисяч десять, не менше. От бабця з глузду й зїхала.

– У неї будуть проблеми на роботі, – траурно сказала Маша. – А потім я вийшла надвір, а там... Кожна десята підходила до мене. Як тепер вулицею ходити?

– Ось так само, мабуть, відчуває себе Алла Пугачова! – висловилася співачка. – Чьо ж я, дурепа, вдома сиджу? Знову ж таки час мою вдяганку з клубу забрати...

– Добре ще, до інституту мене Катя на машині підвезла, – сказала Маша. – А назад... Я й гадки не мала, що в Києві так багато відьом!

– Ти бачила, скільки їх на купальському шабаші було – тисячі тисяч, – відповіла Катя. – Я теж помітила, що мені кілька разів уклонилися. Але я рідко з машини виходжу.

Даша підхопилася з дивана.

Руда кицька мішком упала з її загривка і, невдоволено крякнувши, скосилася на занадто імпульсивну хазяйку.

– Підку прогуляюся! Землепотрясно! Ми, отож, натуральні зірки!

– Стривай! – спинила її Катерина. – Ти кажеш, не всі відьми визнають нашу владу? – звернулася вона до Маші.

– Так Вася сказала, – пояснила та. – Й спитала дозволу завітати сьогодні до нас. І я їй його дала.

– Не всі визнають нашу владу. – Катерина Дображанська гмикнула, і її рука знову опинилася на книзі Києвиць – книзі Влади! – Що ж, я хочу на них подивитися...

– Ну так прокинься, курво!

Катя мимоволі здригнулася.

Троє, наче на команду, повернулися до розчинених балконних дверей.

На позбавленому належних подібній споруді поручнів бетонному чотирикутнику Вежі стояла дивна істота з чорною мітлою в руках.

Чорний кіт Бегемот глухо нявкнув і кинувся під ноги тій, що прийшла. Даша розкрила рота. Маша залякла, дивлячись на непрохану гостю, що не могла прийти сюди.

Увійти до Вежі Києвиць могла лише Києвиця!

Істота ненависно посміхнулася й зробила крок до кімнати.

– Я не бажаю вам здоров'я! – вимовила вона, з насолодою промовляючи кожну букву.

І Маша зрозуміла: ця незвична фраза – не що інше, як вивернуте навиворіт «Здрастуйте!».

– Хто ти така? – суворо спитала Катя.

– Як ти сюди потрапила? – вихопилося в Чуб.

Чужинка по черзі обвела їх усіх поглядом, націлюючись на кожну так, наче розмірковувала, як би зручніше їх ударити.

Вона була страшенно юною (якщо не сказати іще малень-

кою), такою, що навіть двадцятидворічна Маша могла б дивитися на неї з висоти життєвого досвіду.

П'ятнадцять-шістнадцять.

Худа мов тріска. Чорноволоса. Гостроока. Різка. Здавалося, вона складалася із самих гострих кутів. Гострі стегна, зтягнуті в чорні брюки. Маленькі гострі груди, притиснуті майкою з надписом «Very bad», і перевернутий сатанинський хрест на ланцюжку, що завмер на шиї...

Але Маша знала: перевернутий хрест символізує аж ніяк не Сатану.³

– Я – Акнір! Дочка Килини. Її Наступниця! – Губи гості були промальовані чорною наче смола губною помадою. – А це – мій будинок!

– Це будинок Ясних Києвиць, – сказала біла кицька.

І вона була першою і єдиною, хто знайшов, як заперечити непроханій.

– Наступниця! Прийшла Наступниця! – загорлав кіт Беґемот, пристрасно тручись усім тілом об ноги Акнір.

– Я Наступниця моєї матері! – з пафосом прогарчало дівчисько. – А вони – сліпі! Зі сліпою кров'ю! А ви – зрадниці! – Вона з огидою копнула повітря ногою в бік білої кицьки. – Ви зрадили мою матір!

У неї були незвичні чоботи – підбиті довгими ножами.

Їхні леза виступали з-під чорних обрублених носів, і ножі

³ Перевернутий хрест – символ Адама, гріхопадіння якого змінило божественний устрій – символ гріхопадіння Землі.

– Даша могла запрягтися в цьому! – були заточені, наче бритви.

Ці чоботи найбільше лякали Дашу. Лякали незрозуміло й нелогічно, бо сама малолітка, із спотвореним гримом обличчям а-ля Мерилін Менсон, викликала в Землепотрясної Даші тільки презирство.

«Ще б пак! – нервово крякнула Чуб подумки. – Для того щоб забити таким взуттям до смерті, досить одного точного удару».

– Ану ноги геть від наших кицьок! – вигукнула вона про всякий випадок.

– Не бійся, не чіпатиму, – сплюнула Наступниця. – Я поважаю закон! Берегині Вежі – недоторканні. – У її фразі вчулася ехидна посмішка. – Я поважаю закон, – повторила вона. – А ви навіть не чули про нього!

– Вони врятували Місто! – сказала Беладонна.

– Начхати! – скипіла Акнір. – Наступниця – я! І є закони. – Вона звела догори розчепірену долоню, наче збиралася присягнути на Біблії. – Закон перший: Києвиця має передати владу за власним бажанням! – загнула вона великий палець з неакуратно нафарбованим чорним нігтем. – Закон другий: Наступницею може стати лише відьма з діда-прадіда! – Підмізинний палець притулився до долоні. – Закон третій: нову Києвицю має затвердити Суд по обидва боки руки! – Її мізинець ліг поруч із підмізинним, а вказівний та середній розчепірилися, утворивши латинську «V» – символ

перемоги й диявольських рогів. – Ви порушили всі три! Всі три правила! Суд ніколи вас не затвердить!

– Який іще суд? – поцікавилася Катя.

– Між Небом і Землею!

– Боюся, – Катерина адресувала Акнір підкреслено люб'язний погляд, зовсім не приховуючи ані фальші своєї люб'язності, ані радості перемоги, – цей Суд нас уже затвердив. На купальському шабаші всі визнали нашу владу.

– Чорта з два! – заволатала Наступниця. – Вас визнали два чорти... То була істерика! Ейфорія! Всі раділи, що врятували власну шкуру. З радощів вони коронували б навіть пень. Проте існує закон. І він для всіх!

«Ти його закон, але є закони й для тебе», – згадала Маша слова з книги Києвиць.

Про що попереджала Василиса, стало більш-менш зрозуміло.

– Ані... Даруй, я не запам'ятала ім'я, – почала Ковальова.

– Акнір! – гаркнула Акнір.

– Акніро, ми тебе розуміємо. Ти втратила матір. – Маша підвелася. Їй здалося, розмовляти сидячи – нечемно.

– Що?!!!

Обличчя дочки Килини спотворилося від ненависті й болю.

– Ти розумієш мене? – прошипіла вона, захлинаючись злобою. – Розумієш?! Ви вбили її! Ви – Втрюх! І тепер ти мене розумієш?!!! Ви – люди. Сліпці! Ви – вже трупи! Вам

зі мною не впоратися навіть утрьох!

Вона задихалася, не вмючи розподілити свою злість на слова.

Вона була надто юною й надто небезпечною – у цьому віці, коли святого нема й ти сам наділяєш усе, що існує, новими іменами, вважаючи їх єдино вірними.

І якими іменами Акнір наділила цих Трьох, здогадуватися не треба.

– Убивці! Самозванки! Людське бидло!

– Акніро, ми не вбивали її... – Маша відчайдушно жаліла цю дівчинку, яка кричала. – Ми захищали Місто. Ти ж знаєш це? Правда, знаєш? Тобі все розповіли.

– Ви отримали її владу випадково! – стрімко зіскочила з вбивчої теми дочка Києвиці. – Мати віддала вам її проти волі. Вона ніколи б не віддала її вам за власним бажанням. Вона збиралася віддати її мені!

Маша заплющила очі, пригадуючи страшну мить.

Божевільна від шаленої муки жінка, що повзала стелею «Центра старокієвського колдовства на Подоль»:

«Вам?! Я маю віддати це вам? Трьом!!! Не хочу! Ні!!!»

– Може, й збиралася, – сказала Катя, і її голос пролунав на подив рівно й спокійно. – Ось тільки віддала її нам. За власним бажанням. Ти ж, мабуть, у курсі, що відбувається з відьмами на момент смерті?

– Моя мати – не відьма. Вона – Києвиця!

– І з Києвицями теж, – поступливо покивала Катя. – Вони

не можуть померти й відчувають пекельний біль доти, поки не передадуть свою силу іншому. Й ніхто не забороняв твоїй матері повзати стелею без кінця, страждати, потерпати від болю й чекати на тебе день, два, три – це був її особистий вибір. Але вона зробила інший – полегшила собі смерть. І віддала силу нам. Трьом. Така була її воля!

– Логічно, – сказала Маша.

(«Логічно» було улюбленим словом Ковальової й найвищою мірою істини!)

Акнір люто пошматувала Катю очима й задихала так часто, що стало зрозуміло: невідомий Суд між небом і Землею, яким погрожувала Наступниця, точно візьме до уваги Катин аргумент.

– Вас усе одно не визнають! – завила Акнір. – Ви – сліпі! За тисячі років влада жодного разу не передавалася сліпим. Наступницею може стати лише відьма по крові!

– Але їх Троє, – заперечила Беладонна. – Й існує пророцтво. «Коли до Міста втретє прийдуть Троє...»

– Це випадковість!

– А от нема випадковостей, – муркнула біла кицька й презирливо почухалася.

– Плювати! – затупотіла ногами Акнір. – Нехай їх Троє. Вони – сліпі! На це не зможуть заплющити очі! Й тоді Суд призначить бій. Поєдинок!

– Бій?! – пожвавилася Катерина Дображанська, яка донедавна відвідувала закритий боксерський клуб.

– І вони програють! – Акнір схилилася над непроникною Беладонною. – Тому що ні чорта не знають!

– Та чорта ми точно знаємо, – сказала Чуб. – Особливо Чорта твоєї чортової матері!

– Не чіпай мою матір! – оскаженіла Акнір. – Еб ворстінк! – незрозуміло прокричала вона, націлюючись у Дашу перстом. – Хто ти така? Що ти взагалі можеш? Ти – косматочка?

Даша із сумнівом труснула стокосою зачіскою, підозрюючи, що Акнір натякає на її шевелюру, проте не розуміючи, чи намагається вона тим самим її образити.

– Ти – гадуниця?

А це вже було явною образою!

– Я – гадуниця?! – розперло Чуб. – Сама гадина, мала!

– Ти – обертиха?

– Сама обертиха!

– Вона питає, чи можеш ти обертатися на тварин, – тихо сказала Маша.

– Так я тварина? А, тобто перекидатися... – пригальмувала Землепотрясна. – Однак ми позавчора врятували Місто!

– Хвалитися «Ми врятували Місто» – це все, на що ви здатні! – не дала їй похизуватися Акнір. – Ви й примітиву не знаєте! Вищати «Та ми врятували Місто!» – все, що ви можете мені протиставити в бою. Ну, крикни ще раз! Можливо, допоможе!

Металеве лезо на черевикові Наступниці хижо посміхну-

лося до Чуб.

Акнір підскочила, наче героїня японських бойовиків, націлюючись вістрям ноги Даші в скроню.

Чуб вульгарно відскочила й завалилася на плюшеві подушки, недоречно підбита під коліна краєм дивана, мало не придушивши Ізиду Пуфик, яка безтурботно спала. Руда кицька трохи розплющила жовте око й, муркнувши французьке «Фі!», продовжила перерваний хазяйкою процес.

А Акнір, зробивши мудрований повітряний пірует, безславно впала на підлогу, зчинивши неабиякий гуркіт.

Скрикнувши, Маша похопилася до неї.

Дочка Килини лежала, звівши до лоба сповнені жалості очі.

– Ой... – по-дитячому пхикнула вона.

– Корінь! Дайте їй чортів корінь! – запанікував чорний кіт Бегемот і в три стрибки метнувся з кімнати до коридору.

Маша побігла за котом. Даша – за Машею.

Кіт уже підчепив пазуристою лапою двері господарчої шафи, де зберігалися численні банки й пляшечки, що залишилися від передчасно померлої Килини.

– Верхня полиця! – нявкнув кіт.

– Катю! Драбину! – Даша побігла до кімнати.

Хмурачись на скімлячу воїтельку, Дображанська без особливого бажання підхопила важку спіралеподібну драбину, що жила біля книжкових полиць.

– Шмаркачка, – кинула вона на ходу.

Даша підхопила вантаж праворуч. Пересуваючись дрібненькими кроками, Троє насилу затягли дерев'яне одоробло до коридору, й хвилин сім-десять по тому, хвилюючись і перекидаючи випадкові банки, Маша відшукала на верхній полиці бляшанку з биркою «Корінь чортів».

Та коли трійця повернулася до круглої кімнати, підлога була незаймано вільною – Акнір, яка щойно вдарилася, розчинилася в повітрі. А там, де стояла спіралеподібна драбина, опинилася дуже несподівана річ.

Книжкова шафа, що насправді виявилася замаскованими дверцятами, була трохи прочинена, й, заглянувши до знайденої схованки, Троє побачили простору комору.

– Тут ціла кімната! – здивовано ухнула Даша. – Ця мала намагалася в нас щось поцупити. Проте не встигла.

Землетрясна підняла зошит, розпластаний на підлозі, з нитяним «язиком» закладки. До «язика» був прив'язаний великий давній ключ.

– Паскуда малолітня, – охарактеризувала зниклу Катя, відчиняючи шафу-дверцята ширше.

Ліворуч розмістився розлогий і різномастий гардероб.

Щільно спресований одяг, наче позичений із костюмерної якогось театру. Чорна чернеча ряса поряд із манірно-ліловим боа. Золотокняжа сукня з важкої, підбитої хутром парчі й з оборками, ніби кремове тістечко, легковажно-рожевий капот, що притулився до смугастого піджака Остапа Бендера. Нагорі, на антресолях, навалені піраміди картонок з ка-

пелюхами.

Праворуч комору посмугували дерев'яні полиці.

Одна з них була забита товстими «цеглинами» пачок із грішми – «цегляна кладка» була нерівною: хтось поспіхом схопив кілька штук.

– Вона вкрала в нас гроші. – Катя взяла до рук важку й довгу «цеглину». – Але вони старовинні. – З верхньої купюри на Катерину Михайлівну дивилася одутла Катерина П. – Навіщо вони їй потрібні?

– А тут якась математика дика. – Даша гортала зошит, що його підняла з підлоги. – Цифри. Формули. Повна хрінь.

– Ні! – голосно сказала Маша. – Вона в нас щось украла!

Щось дуже важливе!

– З чого ти взяла? – Даша Чуб опустила зошит.

– Чому ти так вважаєш? – Катя забула про тезку-імператрицю.

– Погляньте! – драматичним жестом Маша вказала їм на коминкову полицю.

– О Боже! – трагічно зойкнула Даша. – Знову! Тільки не це!

Розділ другий, у якому оголошують війну

Брикси – давній обряд виконання чоловіком будь-яких забаганок і побажань дружини в день Петрівок... цього дня кийвські відьми вирушали на шабаш, а «простим смертним киянкам дозволялося трохи відвести душу на своїх чоловіках і показитися».

Журналіст С. Ярон стверджував, що бачив брикси в Києві ще 1880 року. «Процесія складалася з того, – писав він, – що молодуха сиділа на санях, які тягнув її чоловік, спонукуваний довгою гілкою ліщини. Вирушали зазвичай до корчми, але молодуха вимагала горілку для себе й наказувала випити її в тому місці, де вона за бажає».

Анатолій Макаров. «Мала енциклопедія кийвської старовини»

– Це неабияка честь для мене, Ясні Києвиці!

Василиса Андріївна з цікавістю нишпорила очима по круглій кімнаті Вежі, й захват посвяченої, що оселився на її обличчі, свідчив яскравіше за слова: вона допущена сюди вперше.

– Запрошення до Вежі Києвиць – мрія кожної кийвської відьми, – зізналася вона, приймаючи пропозицію присісти на диван. – Навіть Хазяїн бував тут не часто.

Але її дифірамби не стали бальзамом навіть для погордливої Каті.

– Однак ця шмаркачка зайшла до нас, як діти заходять до школи! – сказала та. – Як вона примудрилася сюди зайти? Я розумію, вона – дочка Килини й знає пароль. Але ключ... Я гадала, що ключів лише три.

– Та не було в неї ніякого ключа! – втрутилася Землепотрясна Даша. – Вона завалила через балкон.

– Наче до себе додому! – розлютилася Катя.

– Річ у тім, – пролунав розмірений голос Беладонни, – що це її дім. – Котяча білявка виринула зі схованки-комори й скочила на спинку дивана. – Акнір народилася тут, – пояснила вона. – В прямому розумінні слова. Килина народила її у Вежі Києвиць.

– Та-ак, – захоплено мовила Василиса Премудра. – Від часів Великої Марини Місто не знало Києвиці мудрішої. – Вася розвернула повногруде тіло, щоб поглянути на давню фреску у візантійському стилі, яка висіла над коминковою полицею.

Зображена на ній Києвиця Марина тримала в руці Терези – їхня ліва шалька дуже переважувала праву.

Василиса насупилася:

– Килина вміла зламувати закони краще від хакера.

– Килина знала, – сказала Беладонна, – для своєї дочки наш Будинок зробить виняток.

– Отож, – розмірковувала Маша, – Килина знала, що Ак-

нір доведеться скористатися цим винятком? Знала, що у Везжі оселяться інші? Що її дочка не стане Наступницею?

Маша теж дивилася на фреску.

І теж спохмурніла, тривожно й злякано.

– Та звідки вона взагалі взялася, ця Акнір? – роздратовано спитала Катя. – Де вона була раніше?

– Килина відіслала її з Міста, – статечно відповіла Василиса. – Ви знаєте краще за всіх, коли б план Килини спрацював, Київ зник би з лиця Землі. Килина замислила небезпечно й не хотіла ризикувати життям єдиної дочки.

– Ця шмаркачка погрожувала нам якимось судом. Обіцяла поєдинок. Кричала, що ми вже трупи. – Катя презирливо посміхнулася, пригадуючи, як незграбно та впала на підлогу.

Але враз спохмурніла – подивилася на фреску. На кособокі Терези в руці Великої Марини, що проголосила тисячу років тому перший закон Києвиць:

«Істина – в рівновазі!»

Рівновагу в Місті було порушено.

– Ви маєте рацію, – схоже, Василиса вміла читати чужі думки. Або Катині думки були написані в неї на лобі. – Вам не слід недооцінювати Акнір. Її напад був удаваним. І кіт підіграв їй.

– Зрадник, – стисла кулаки Даша Чуб, поминаючи шкідливого kota, що випарувався разом із Акнір.

– Зовсім ні, – заперечила Катя. – Молодець, вірний, сволота. Викликає повагу. А ще кажуть: коти віддані не хазяї-

ну, а домівці. А він навіть не їсть із моїх рук – за мертвою хазяйкою тужить. Круто він нас розвів, що й казати.

– Чортів корінь. – Вася сумно посміхнулася. – Чортів корінь збільшує потенцію. Вони знали, що ви...

– Нічого не знаємо, – сказала Катерина. – Особисто я на гідки від чорнобривців не відрізняю.

– Не прибідняйтеся, – не погодилася Василиса. Проте окрім запопадливої ввічливості нічого втішного в її фразі не прозвучало.

– Василисо Андріївно, – тремтячи заговорила Маша, зчепивши руки в пристрасний «замок», – ви бачите самі, Терези в руках Марини похитнулися. Вони дуже похитнулися. Так само, як і два дні тому, коли Килина визволила Змія й Київ міг згоріти дотла. А ще вранці Терези були рівними! Ще вранці в Місті була рівновага. А після візиту Акнір... Ви не підозрюєте, що вона могла в нас украсти?

Ковальова напружено подивилася на Васю й, не дочекавшись відповіді, перевела застигле в погляді питання на білу кицьку, яка все знала.

– Не знаю, – сказала Беладонна, аристократично випрямивши спину. – Я перевіряла комору. Окрім грошей, усе на місці.

– Ну й досить на них заморочуватися. – Бажаючи розрядити атмосферу, Даша ввімкнула телевизор. – Уночі на небі займеться червоний вогонь, ми все зрозуміємо й знову всіх врятуємо. Ото проблема!

На екрані застогнав денний серіал. На наступній кнопці Міла Йовович, киянка у минулому, агресивно винищувала якусь нечисть.

Ізида Пуффик повернулася з кухні, куди заходила, аби трохи підживитися, й попростувала до Даші Чуб. Тоді як Бегемот навідріз відмовився визнавати нових хазяйок, а Беладонна дивилася на них з висоти білого муфтія, руда Пуф одразу обрала «мамою» Землепотрясну Дашу, та й Даша невдовзі почала себе називати «мамою» своєї «руденької дівчинки», «гладкого мішечка» й «шкідливого батона».

Обидві вони, й кругла кицька, й крутобока білявка, мали одну рису, гідну того, щоб їм позаздрити, – найвищий ступінь безпроблемності.

– А на якого біса Акнір здалися дореволюційні гроші? – скривилася Катерина, яка мала рису, що була менш гідна заздрості. Катя ненавиділа непокору.

Але нині підвладний їй світ явно відбився від рук!

– Саме це й відомо, – сказала Маша. – Гроші потрібні, щоб піти в Минуле.

– А навіщо їй раптом Минуле? – поцікавилася Чуб, підіймаючи руду «доцю» на руки.

– Матан! – Через притаманні їй лінощі Ізида розтуляла рота не так часто, але розтуляючи його, найчастіше висловлювалася мовою Бальзака.

– У Минулому Акнір може знайти свою матір, – переклала котячу репліку Вася. – Спитати у неї поради. Судячи з

комори, Килина нерідко навідувалася в минулі століття. А те, що було, залишається назавжди.

Васі набридло сидіти, розвернувшись на дев'яносто градусів, і, бажаючи роздивитися фреску з перехиленими Терезами краще, вона підвелася з дивана.

– Навіщо ходити так далеко? – не второпала Катерина. – Килина була жива ще тиждень тому.

– Ви не знаєте? – щиро здивувалася Василиса Премудра.

– Ми знаємо, – позбавила Катю заперечливої відповіді студентка. – Києвиця може піти в Минуле. І не тільки Києвиця – будь-яка відьма, якщо ми дамо їй ключ і в неї не забракне сил. Що більше сили, то далі в Минуле можна піти. Дійти до V, X століття може, напевно, одна Києвиця. Проте навіть Києвиця не може повернутися у вчорашній день. Якби ми могли змінювати вчорашні дні, все було б надто легко. Надто велика спокуса – весь час виправляли б учорашні помилки. Отже, найближчий час, куди можна піти, – тринадцять років тому.

– Гарзд, – дозволила Катерина, – нехай топає у своє минуле століття, я не забороняю. Я іншого не розумію. Чому ваші Терези так боляче відреагували на тривіальну крадіжку грошей?

Перемкнувши телевізор, Даша спіймала хвіст репортажу з новин: дівка в міні-спідниці сиділа на загривку в хлопця й, сміючись, стьобала його хворостоною.

«Багато років до того, як Клара Цеткін і Роза Люксембург

ввели до календаря 8 Березня, – заторохтів журналіст, – киянки давно святкували свій жіночий день – Брикси. На Петрівки чоловіки зобов'язані були виконувати всю хатню роботу й будь-які їхні примхи. Чоловіки, що протягом року поводилися з жінками не досить добре, просто боялися вийти з дому. Українські молодіці об'єднувалися в компанії, щоб добряче провчити їх...»

«Землетрясно!» – перейнялася невідомою народною традицією Чуб і широко розтулила рота, бажаючи розпитати про «українське 8 Березня» у двох історичок, що були в її розпорядженні, але не встигла.

– Ясні Києвиці! – Викладачка історії педагогічного інституту приклала руку до своїх безрозмірних грудей. – Якщо мені буде дозволено сказати правду...

– Дозволяємо, – дала добро Катерина Михайлівна.

– За всієї поваги до вас, ви відреагували на крадіжку грошей тому, що ви – люди сліпі. Рівновагу порушено через значно поважнішу причину. Завітавши до Вежі, Акнір офіційно оголосила вам війну. В Місті розкол. Відьми розпалися на два табори. Більшість, – квапливо пояснила проводирка київських відьом, – вірять у вас. А я і наш Хазяїн – не віримо, ми знаємо: ви – істинні. Інакше мене б тут не було. Проте частина наших пішла за проголошеною Наступницею.

– Що означає «проголошеною»? – вимагала конкретики Катя.

– Свого часу Килина публічно проголосила дочку Наступ-

ницею й майбутньою Києвицею, – розтлумачила Василиса Премудра. – І якщо Акнір накличе на вас Суд, навіть я не зможу підготувати вас до бою за такий короткий термін.

– Який саме? – уточнила Дображанська.

– За традицією поєдинок призначають на наступний шабаш. А наступний – це Петрівки.

– Петрівки?! – здригнулася Даша. – Українське 8 Березня? Так це ще й шабаш? Щойно по телевізору показували...

– Брикси – не всеукраїнське, а суто київське свято, – сказала викладачка. – У ніч на Петрівки, напередодні свята святих Петра й Павла, відьми з усієї України злітаються до Києва правити свій шабаш на Лисій Горі. А сліпі жінки – відзначають свій «шабаш». Вірніше, святкували його до революції. Киянки їздили на чоловіках верхи, в усіх смислах: запрягали їх у брички й сани, примушували готувати, прати, а самі напивалися й нагулювалися на рік уперед.

– Їздили верхи? – Чуб зрозуміла, що робила теледівчина в міні – воскрешала дореволюційні традиції! – Як відьми? Я вза-агалі гадаю, відьми – ті самі амазонки. І ми, й вони сильніші за чоловіків. І ми, й вони – вільні. І ми, й вони – їздимо верхи, тільки вони на коні, а ми на мітлі. А відьмацька мітла – вза-агалі стовідсотковий фалічний символ. І Фрейд би точно зі мною погодився!

Але Зигмунда Фрейда у Вежі не знайшлося, і цю цікаву, зворушливу й класну тему ніхто не підтримав.

– Брикси мають якесь відношення до справи? – поцікави-

лася Катя.

Василиса зітхнула:

– Ніякого. Якщо не брати до уваги того, що Головних шабашів року всього три. Перший – 1 травня на Вальпургієву ніч, її відзначають відьми всього світу. Другий, як ви знаєте, з 6-го на 7 липня, в ніч на Івана Купала. Третій – 12-го, в жіночий день.

– Сьогодні 9-те! – підвела брови Катя. – За два дні? І це реально?

– Цілком реально, – сказала Василиса Андріївна. – Суд над вами відбудеться за два з половиною дні. Тепер ви розумієте, чому ваші Терези похитнулися?

– Але ж Килина віддала владу сама! Нам! – Суд, призначений на післязавтра, справив враження навіть на Чуб.

– Це так. – Вася заклопотано поправила бюст. – Але Акнір сказала вам правду. Існує закон. Києвиця має передати владу відьмі по крові. Найчастіше нею буває дочка або родичка. Але спорідненість – не обов'язкова умова. А от відьмацька кров – обов'язкова. Хоча цілком може бути, у вашому роду теж були відьми? – Василиса Андріївна з надією подивилася на Трьох. – Адже відьми є в роду кожної другої киянки! Шанс дуже значний. Раджу вам терміново довідатися.

– Мені нема в кого питати. Мої батьки померли. Я з тринадцяти років виховувалася в прийомній сім'ї. Співчуття ненавиджу! – зрізала Катя.

– А мій дідусь Чуб написав цілу книгу про відьом, – по-

відомила Даша.

– Гаразд, – позитивно оцінила творчість Дашиного діда Голова київських відьом. – Тобто книга сама по собі нічого не означає. Але якщо він її написав, можливо, його мати або бабуся, двоюрідна прабабуся, троюрідна тітка – не важливо... Хоч крапля відьмацької крові. Досить довести своє відьомство одній із вас – і Суду можна уникнути. Щоправда, й Києвицею буде визнана одна. Проте це краще, ніж... – Вася пригнічено замовкла.

– Ніж що? – схвильовано прояснила Маша.

– У нас можуть відібрати владу? – не повірила Катя.

– О ні, силу Києвиць неможливо відібрати. Ви лише самі можете її віддати.

– А якщо ми не віддамо? – випросталася Катерина Добранська.

– Ви віддасте, – випустила нове зітхання Василиса. – Якщо вам доведеться обирати між силою й життям.

– Але Києвицю неможливо вбити. Вбити її може лише Місто. Акнір даремно звинуватила нас у смерті матері, – сказала Маша.

– Але вона не даремно покликала на вас Суд, – заперечила студентці Премудра викладачка. – Під час Суду між Небом і Землею цей закон не чинний. Ви будете уразливі. І бій буде сам на сам. Точніше, три на одну. Проте це не кращий варіант. Програвши Трьом, Акнір спробує опротестувати результат. Краще, якщо до поєдинку з нею стане одна з вас. Та

лихо в тім, що ви не впораєтеся з нею навіть утрьох.

– Ви жартуєте? – зламала губи Катя.

– Ви повинні зрозуміти, Катерино Михайлівно, – цього разу Вася приклала до грудей вже обидві руки. – Акнір – не звичайна відьма. Вона юна, навіжена, але вона випестувана з дитинства. Килина росила її Києвицею. Вона знає й уміє майже все, що вміла її мати.

– Вона обертиха? – прискіпливо примружилася Даша.

– Ні, Акнір не здатна перекидатися ані на людей, ані на тварин. Але вона гадуниця, косматочка, чаклунка. Чародійка, чортівка, бісиха, труболітка... Але головне – чароплітка!

– Можна з гадуниці більш детально? – спробувала розгадати абракадабру Чуб.

– Гадуниця – значить, уміє ворожити й провіщати майбутнє, – задовольнила її цікавість препод.

– А косматочка?

– Уміє ворожити за допомогою свого волосся. Досить цінна властивість, якщо під рукою нема нічого іншого. Не випадково інквізитори у першу чергу голили відьом наголо. Вважалося, що в жіночому волоссі ховається сила Диявола.

– Як цікаво! – енергійно потрусила косами Даша. – А бісиха? Труболітка?

– Може насилати й виганяти бісів. Здатна пролітати на мітлі крізь пічну трубу.

– Чортівка?

– Керує чортами.

– Ми теж керували. Хоча ні, – понурилася Чуб, – чорт лише брехав, що слухався нас, а сам нас круто підставив. А чародійка, чароплітка?

– Володіє чарами й може, за необхідності, сплести нові замовляння сама. Найрідкісніший дар, його неможливо надбати – з ним народжуються або не народжуються... Щоправда, – підбадьорила Трьох Василиса, – поки Акнір просто відьма. У ній нема сили Києвиць. Але, на жаль, її нема й у вас. Ви самі не розумієте своєї сили. Ви не розумієте навіть, про яку силу я говорю. Вона належить вам, але ви над нею не владні. Проте Акнір готували в Наступниці від дня народження. Я повинна сказати вам правду: я маю сумнів, що ви зможете виграти бій.

– Я п'ять років відвідую боксерський клуб, – інформувала її Катерина. – А коли я вийшла на ринг, випивши переможного зілля...

– Із передозуванням, – сказала Чуб. – Та неважливо, – відмахнулася вона. – Знову передозуємо, якщо такі пироги! Слухайте, Васю, ви б Катю на рингу бачили! Вона була як не знаю що... Вона могла б там усіх повбивати!

– Поєдинок між Небом і Землею – це не бій навкулачки, – затуманено сказала Василиса Андріївна, намагаючись не торкнутися почуттів Даші Чуб, які бурхливо клекотіли в ній, ані честі Катерини Дображанської. – Він складається з трьох частин. У першій вам доведеться відповідати на запитання. Для звичності назвемо їх тестами. Але щоб відповісти

на них, треба знати всю магію Києвиць, всю історію Міста.

– Ну це хіба що Маша зможе, – зі сподіванням мовила Чуб.

– Я прочитала лише п'яту частину Книги, – заперечливо хитнула головою студентка. – Проте за два дні я можу...

– Так, Ковальова, – повернувся до Васі викладацький тон. – Ви з цим впораєтеся. У другій частині суперниці мають показати Суду, як їхня сила здатна змінювати світ!

– Я можу зруйнувати будинок, стиснувши руку в кулак, – сказала Катя.

– А я, напевно, поки що тільки на мітлі добре літаю, – покаялася Чуб. – Однак Маша вміє воскрешати мертвих!

– Непогано! – похвалила Василиса.

– І потім, – повстала Землепотрясна Даша, – минуло лише п'ять днів. Ми є Києвицями лише п'ять днів! Зовсім недавно! Навіть тижня ще нема... Чого вони від нас хочуть?

– Акнір і ті, хто став на її бік, хочуть саме цього – щоб ви програли. І ви програєте. – Вася більше не намагалася пом'якшити удар. – Третій етап – Поєдинок. Бій між Небом і Землею. Вам дозволять вибрати зброю. Але, крім зброї сліпих, треба скористатися силою. І коли ви хочете знати, яка сила Акнір, я скажу: вона не здатна ані руйнувати, ані воскрешати, в неї навряд чи вистачить сил, щоб піти в Минуле далі ніж на тринадцять років. Але вона чароплітка! – У вигукові Васі простогнав відчай. – Із часів Великої Марини дару чароплетіння ні в кого не було! Акнір може сплести нові

чари! Чари, яких нема в книзі Києвиць. Чари, проти яких нема протиотрути. Коли б не це, ми мали б шанс. Але я не знаю, просто не знаю, на що вона здатна насправді. Чароплента майже неможливо передбачити. Він змінює світ за власним бажанням. Він створює нові закони. Так само, як чинила Марина. І тепер тисячу років ми всі мусимо підкорятися законам, які вона проголосила. Досить Акнір набути трохи більше сили... Хоча, – сказала Васи́лиса, – ви можете відмовитися від бою.

– Третій варіант існує? – сухо спитала Катя. – Або ми знаходимо відьмацьке коріння, або здаємося?

У запитанні Дображанської була прихована іронія – малолітка, яка впоралася з тим, щоб їх надурити за допомогою kota-союзника, не була ідіоткою.

Але все одно була малоліткою.

І та, чия рука, стиснувшись у кулак, спромоглася зруйнувати сусідній будинок, не могла сприймати її інакше, ніж неприємність.

– Хіба що намагатися відтягнути Суд, – сказала Премудра. – У вас є три ночі. Припустімо, сьогодні або завтра над Старокиївською горою займеться червоний вогонь, і від терміновості вирішення цієї проблеми залежатиме доля Міста. Тоді Суд буде відкладено до закінчення цієї справи й перенесено на 1 травня наступного року. А за рік ваша сила встигне прорости... За рік ви зробите багато, й результати, звісно, якщо вони будуть позитивними, зарахуються вам як плюс.

– А те, що ми врятували Київ, уже нічого не значить? – образилася Даша.

– Значить, – сказала Голова київських відьом. – І дуже багато. Проте Акнір не збрехала вам. Поки мої відьми тряслися за свої шкури, вони ладні були визнати вас ким завгодно. Ви врятували Київ. Вас Троє. Здавалося б, пророцтво здійснилося. Однак, на жаль, закон є закон! І скасовувати закон, що його проголосила Марина, не можу ані я, ані Хазяїн. Так було тисячу років. Києвиця має бути відьмою по крові, і її затверджує Суд між Небом і Землею. Хоча, якби Небо і Земля не визнали вас гідними, ви б ніколи не перемогли Килину.

– Стривайте, – урвала її Маша. – Ви кажете, Небо і Земля. Тоді чому Києвиця повинна бути саме відьмою по крові, а не...

– О, ви цілковито маєте рацію, Маріє Володимирівно! – Попри підкреслено шанобливе поєднання слів, відповідь Василиси про дзвеніла непристойно саркастично. – Вибачте, що я забула уточнити цей важливий нюанс. Якщо у вашому роду є святі, чудотворці й угодники, це, безумовно, вирішує всі наші проблеми!

– Машо, ти не знаєш, до чого це, коли свербить ліва сідниця?

Даша Чуб зігнулася на надувному матраці й почухала згадане місце.

– Долоня – на гроші, ніс – на випивку, груди – на секс,

брови – будуть гості. Лікоть – спати на новому місці. А сідниці?

Пляжний матрац лежав на верхньому майданчику сходів музею історії України.

Музей, у свою чергу, містився на Старокиївській горі – тій самій, де тисячу п'ятсот років тому заснували Град трое братів – Хорив, Щек і Кий, що дав своє ім'я Києву.

Тій самій, де тисячу років тому стояло Місто князя Володимира та його княжий терем, де гуляли три легендарних богатирі: Ілля, Добриня й Альоша.

Тій самій, де щоночі мали чатувати Троє, які прийшли до Києва втретє, – Катя, Маша й Даша.

Бо книга Києвиць промовляла:

Нехай буде сила з тобою, коли нині, як і будь-якої іншої ночі, стоячи на горі, що породила Місто, ти, побачивши червоний вогонь, полетиш туди, щоб спинити те, що може порушити Істину.

Ось тільки стояти на горі, закинувши голову й роздивляючись небо над нею, сподіваючись побачити там «червоний вогонь», понад п'ятнадцять хвилин було неймовірно тяжко. Шия терпла й нила.

І вчора Дашу осяяло: матрац!

– Так ти не знаєш, до чого це, коли свербить ліва сідниця? Добре б, якби свербіла на щось корисне, – проканючила Чуб.

Її рука залишила сідниці в спокої й зупинилася на мітлі, яка вірно лежала поряд, із двома велосипедними сідлами,

прикрученими до дровка.

Це означало готовність № 1.

Мітла була улюбленицею Даші, вже не раз за їхнє недовге спільне життя виручала хазяйку з найбожевільніших халеп.

Але на небі нічого не горіло.

– Ну чьо там? – спитала співачка у Маші.

– Ні-чьо.

– Чьо, зовсім ні-чьо? Й у мене зовсім... – Даша невдоволено засовалася.

Сидячи на сходах, тримаючи в лівій руці кишеньковий ліхтарик, Маша вивчала великий бухгалтерський зошит у м'якій обкладинці, знайдений у схованці, що відкрилася їм.

Його аркуші було списано ідеально рівним почерком – знайомим, що ніби хизувався на всіх банках, пакетах, коробках у їхніх шафах, – почерком акуратистки Килини.

Даша, яка відшукала у великій бібліотеці Вежі книгу «Таємниці Зодіаку», стверджувала: Килина була народжена під знаком Діви:

«Лише Діви, а ще Терези... Це я, Машо, маю на увазі тебе. Тільки ви двоє – такі фанатичні системники. Вам би все по полицях розкласти, по баночках, по пунктах, тоді як нормальні люди (тут Чуб мала на увазі себе) просто живуть і насолоджуються життям».

Але зараз Даша не насолоджувалася – крутилася й нервувала.

– Ні, вони мене зворушують! – пробуркотіла вона. – Спо-

чатку вони роблять нас Києвицями, наче ми їх просили. Потім ми в срачці рятуємо їх від Змія так, ніби нам робити більше нічого. Потім вони засипають нас золотом і називають королевами... А потім, тиць-пиздиць! – викликають на Суд і вимагають, щоб ми доводили, що ми те, чим вони нас зробили. Де логіка? – спитала вона. – Нема! Ну ні-цьо, ні-цьо! – зловісно пообіцяла Землепотрясна. – Я знаю, якого трясця у мене сідниці сверблять. Вони в мене завжди сверблять, шукаючи пригод. Чую, зараз на небі щось ТАКЕ-Е займеться, що ми всім скажемо: «А не пішли б ви! У нас є справи більш важливі, ніж з'ясовувати, хто кому косматочка, а хто гадуниця», – і додала без логічного переходу: – Боже, як я за сценою скучила! Я ж раніше щоночі в клубі співала. А ти мене й не бачила... Як я Катьці заздрю, що вона працює.

Чуб несподівано заспівала:

Гори, гори, моя звезда!

Голос, повнозвучний, сильний, накрив безлюдну Старокиївську.

Маша підвела очі – вона не знала, що талант Даші Чуб має таку пристрасну енергетичну силу.

Звезда любви приветная!
Ты у меня одна заветная,
Другой не будет никогда...

Проте щемлива серенада, звернена до неба над горою, залишила його байдужим.

«Заповітна» зірка не засвітилася.

– Та дай ти спокій цьому зошитові! – розлютилася співачка. – Кажу тобі, мала випадково його впустила, коли гроші цупила. Якби зошит чогось був вартий, вона б не бабки взяла, а його.

– Логічно. – Машина відповідь була втомленою.

Хоча вона конспект Килини перегорнула більше ніж наполовину, його зміст так і залишився цілковитою загадкою.

На першій сторінці зошита стояло одне-єдине число – акуратно закреслене.

†2303††284

Наступні сторінок двадцять заповнювали незрозумілі й довгохвості формули, такі мудровані й безкінечні, що від величезної кількості чисел, іксів, дробів та математичних прогресій у студентки історичного факультету запаморочилася її гуманітарна голова.

На двадцять першій сторінці задачка закінчувалася значком:

=

А на сусідньому аркуші стояло ще одне число, тричі обведене ручкою, так емоційно й криво, ніби обрахувавши його, скрупульозна Килина втратила від щастя контроль над собою.

= 211911

Двісті одинадцять тисяч дев'ятсот одинадцять.

Маша витріщила очі. Потім примружила.

Не допомогло.

Під 211911 примостилося незрозуміле:

K+2 верт

*ААА не розіллє, БД не піде, крадій не буде, Ц
залишається*

(БМ дуже тривожно?)

Студентка перегорнула ще кілька сторінок – вони були подібними.

Сторінки ліворуч заповнювали підрахунки.

Сторінки праворуч – слова й скорочення.

Це було дуже схоже на словесну розшифровку лівої – математичної частини.

Але розшифрувати розшифровку теж було неможливо.
Ковальова повернулася до початку:

К+2 верт

ААА не розіллє... крадій не буде...

«Хто не буде крадієм? Той, хто отримає двісті тисяч?» – подумала вона і з сумнівом закрила зошит.

– А я ось що думаю: чи не записатися мені до астрологічної школи Глоби, – довела до її відома Даша Чуб.

– Тобі? Києвиці? – здивувалася подруга. – Ти здатна на небі побачити таке, що Глобі й не снилося.

– Так, – погодилася та. – Але лише на одну хвилину. А скільки годин я маю тупо на небо витріщатися? Так, може, хоч астрологію вивчу... Ще мені фізіогноміка подобається. Це читати характер людини за рисами її обличчя. От бачила зморшку в Каті на лобі? Так це неабияка рідкість! Зазвичай у всіх нормальних людей дві поздовжні зморшки, а в неї одна – саме посередині лоба. Така сама була в Черчілля. Це засвідчує, що вона сильна натура, схиблена на владі.

– А хіба це без зморшки не можна побачити?

– На Каті? Можна.

К+2 верт

«Катя плюс ми двоє, – зробила припущення Маша. – Навряд чи. Але припустімо. Тоді що таке «верт»? Вертихвістка? Вертеп? Вертіти? Вертолїт?

Вертолїт міг би підійти...»

Саме неподалік від них, на Ярославовому Валі, у дворі будинку № 15 син відомого київського психіатра – авіаконструктор Ігор Сікорський побудував і випробував 1911 року першу в світі модель вертольота.

У 1911 році. 201911... Якби не приліплена попереду двадцятка.

1911 рік зарухався у Маші в голові, і з нього, як зі шкаралупи, пообіцяло вилупитися щось знайоме. Але обіцянку свою не стримало.

– Д-ашо, – уривчасто покликала студентка, – пам’ятаєш, ти казала «в Києві завжди літали»?

– А то! – ожила Чуб. – Я ж мріяла стати космонавтом! І мені предки книжку купили – з малюнками, про повітроплавання. Я її весь час у дитинстві читала. Ось там я й прочитала, що першу в світі «мертву петлю» льотчик Петро Нестеров зробив у Києві. Перший вертоліт винайшов наш Сікорський. Перший у світі штучний супутник Землі, першу ракету в космос запустив наш Корольов.⁴ А ще до нього київський інженер Гешвенд вигадав «паровоз-літак» для польотів у космос. Тоді його заплхали до божевільні, а тепер

⁴ Корольов Сергій Павлович (1907–1966) – конструктор перших ракетно-космічних систем. Народився в Житомирі, у родині вчителя. Закінчив Київський політехнічний інститут. С. П. Корольов створив перший радянський ракетний планер, першу радянську крилату ракету. Під його керівництвом було збудовано перші пілотовані космічні кораблі, відпрацьована апаратура для польоту людини в космос, для виходу з корабля у вільний простір і повернення космічного апарата на Землю, створені штучні супутники Землі. Корольов першим послав космічні апарати на Місяць, Венеру, Марс, Сонце для їх дослідження.

вважають засновником аеронавтики... І навіть першу атомну бомбу винайшли наші! В Америці Кістяковський,⁵ він під час революції втік із Києва до США й був радником Кеннеді. У Москві – наші Курчатов і Олександров. Один із Криму, другий – із Києва. Тепер зрозуміло чого... – сказала Чуб. – Просто Київ місто таке – літальне. Столиця Відьом. Ми тут тисячу років на мітлах розсікали. Добре, вкладайся, твоя черга чатувати.

Зітхнувши, Маша відклала конспект і, згідно з усталеним ритуалом зміни караулу, задерла горло до неба.

Не відводячи очей від сріблястих зірок, вона наосліп перемістила себе на звільнений матрац, поки Даша, притримуючи напарницю за сідниці, направляла їх на середину ложа.

Небо мало залишатися в полі зору щосекунди! Позаяк, якщо на ньому спалахував «червоний вогонь», «побачити» точне місце знаходження його, щоб «полетіти туди», можна було лише першої миті.

– Усе. Лягай! – дала добро Даша.

Маша Ковальова лягла.

Знічев'я Землепотрясна розгорнула зошит з «математикою».

– Дурня якась, – прокоментувала вона за хвилину. – Слухай, Машо, а ти нам так і не сказала, чого в тебе такий пар-

⁵ Кістяковський Георгій Богданович (1900–1982) – російський учений. Народився в родині професора права Київського університету Богдана Кістяковського. З 1926 р. проживав у США; один із творців першої водневої бомби.

шивий настрої? Через суд? Так?

– Так, – сказала Маша. Потім подумала й сказала правду:
– Ні.

– Звісно, ні, – запевнила Чуб. – Він у тебе давно паршивий. Відтоді, коли ти із купальського шабашу злиняла. Адже я знаю, куди ти побігла.

– Знаєш, – не стала сперечатися та.

– Але я чесно мовчу.

Від подиву Ковальова на мить відвела погляд від життєво важливого неба й подивилася на Дашу.

Даша, яка чесно мовчала майже три доби, була явищем неймовірним!

– До свого художника побігла в ХІХ століття. До Врубеля. Еге ж?

– Еге?

– Ну й чьо, не склалося? – співчутливо сказала подруга.

– Не склалося.

– Я так і зрозуміла, – задоволено кивнула Чуб. – І в мене з Демоном не склалося. Тобто з моїм Демоном – із Яном. На шабаші все було наче сюди-туди... Точно не пам'ятаю, нетвереза була. А коли протверезіла, допетрала: то ж був зовсім інший Ян. Холодний якийсь. Дивно. Я ж йому подобалася – точно!

– Не подобалася ти йому, – неочікувано жорстко сказала Маша. – Ані ти, ані я, ані Катя. Повір. Я з ним розмовляла.

– З моїм Яном?!

– Ні. З моїм Деном.

Тут автор має дещо пояснити.

Із тим, кого Голова київських відьом Василиса Андріївна шанобливо називала Хазяїном, кого книга Києвиць називала «Той, що стоїть по ліву руку» й кого Даша й Маша, за притаманною людям звичкою, називали Демоном, – із Дем'яном, Яном, Демитрієм Києвицьким у без року тиждень Києвиць склалися складнопідрядні стосунки.

Почати з того, що кожна з Трьох Києвиць бачила Свого Демона.

Перед Катєю він з'являвся у вигляді холодного блондина.

Перед Дашею – у вигляді моторного рудого хлопця (в якого Землепотрясна Даша не проминула закохатися по самі вуха!)

Маша ж водила знайомство з нічнооким і чорноволим, який спочатку з'явився перед нею веселим і добродушним, але дуже швидко дав зрозуміти: то була лише маска, покликана пом'якшити випадковим обраницям перехід до іншого Києва.

І Маші деколи доводилося бачити його непроникний погляд, губи, що говорили загадками й напівнатяками. Та наштотуватися на його зневагу.

Не так щоб Демон відмовлявся їм допомагати.

Але ранг його в Києві був надто високий, щоб він вважав за потрібне приховувати: він поважає не їх, а їхню владу, бо вони – люди, сліпі, викликають у нього таку саму пихату зне-

вагу, як сліпі кошенята у людей, які не схильні милуватися нерозумними тваринками.

– Ні, я не вірю! – Від надміру почуттів Чуб схопилася на ноги, задзвеніла сережками. – Не вірю, що я Яну зовсім перестала подобатися! Вася ж казала: Демон за нас. Ян вірить. Ми – істинні. Він нам допоможе. Не розумію, чому він не з'являється?

– Він сказав мені, як його знайти. – Маша поглянула на небо. – У будь-якому разі доведеться з ним зустрітися. Може, він порадить, як бути з Акнір. Хоча... – Вона помовчала. – Знаєш, я не впевнена, що так уже хочу бути Києвицею.

– Ти? – дзенькнула золотом Чуб. – Ти ж більше за всіх хотіла!

– Не знаю, – зітхнула студентка. – Так якось одразу не склалося. І те, що я з дому пішла. І те, що ми не можемо до церкви зайти. Я повз Володимирський собор сьогодні йшла, мене наче вдарили! І те, що Мир загинув...

– Ти чьо, за цим придурком сумуєш?! – пхикнула Даша. – Він був сатаніст!

– Він мене врятував, – сказала Ковальова. – Але річ не тільки в цьому.

– А в чому? – Даша з цікавістю вдивлялася в обернений до неба профіль подруги. – Ну, колися! Я ж відчуваю щось не те. Про що ти там думаєш тихцем?

Маша стрімко втягнула повітря, збираючись повідомити найголовніше – Таємницю.

Але замість головного вигукнула зовсім інше:
– ВОГОНЬ!!! Дашо, ВОГОНЬ!!!

Землетрясна блискавично підвела голову.

І побачила те, що їй доводилося бачити лише один раз.

Як небесні зірки розсипалися намистом... Сплелися в гірлянди.

Гірлянди сплелися в сріблясті нитки.

І з ліній народилося сяюче креслення.

Карта Києва!

Вулиці, будинки, береги...

І тривожний червоний вогонь у правому кутку!

Секунду зіркова карта їхнього Міста сяяла на небі над Старокиївською горою.

А потім небо впало. Полетіло на Дашу.

І Чуб знову примарилося: то не небо летить на неї, а вона з не стримною швидкістю падає вниз – на землю з небес.

Викреслений із зірок схематичний Київ зі страхітливою швидкістю ставав реальним. Набував розміру й об'єму.

Даша падала... Мало не розбилася об якийсь дах. Пролетіла повз освітлені вікна сірого будинку, позначеного особливо непримітною прикметою – магазином «Хліб». І, пролітаючи, встигла помітити жінку з висмоктаним життям обличчям, яка стояла біля вікна. Її нерухомі, порожні очі. Білий журнал у її руці.

Смертельно-чорний асфальт понісся на Дашу.

«Зараз розіб'юся! Все...»

Ілюзія падіння щезла.

Землепотрясна знайшла себе на сходах музею й швидко оговталася.

Заволала:

– Машо, ти бачила? Де це? Де?! – палко сподіваючись, що та жінка із зупиненим поглядом і є та сама важлива справа, заради якої всі їхні неприємності відкладуться на довгий-предовгий рік. – Де це, ти не знаєш?!

– Зда-а-є-ється, знаю, – сказала Маша, розсипчасто вимовляючи букви. – Боже, як страшно! – Вона притисла долоню до серця. – Як страшно падати.

– Страшно – пофіг. Де це?

– Як на мене, Харківський масив. Там моя хрещена мати жила... На вулиці Ахматової.

– Ахматової? – Даша витягла з сумки реальну карту й, осяявши її ліхтарем, відшукала потрібний напис.

– Ахматова – Хліб. Знайдемо. На мітлу! – видала переможний клич труболітка.

Розділ третій, у якому Даша й Маша вирішують обмінятися мамами

*Спочатку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово
було Бог. Воно було спочатку в Бога. Усе через Нього
почало бути, й без Нього ніщо не почало бути, що
почало бути...*

Євангеліє від Іоанна.

Маша непереборно боялася висоти.

Точніше, висоти боялося Машине тіло, не залишаючи самій Маші вибору – боятися їй чи ні.

Досить було тілу наблизитися до краю високого, Машині сідниці шматував страх, живіт підтягувався, розум зникав.

Маша боялася високих, крутих сходів і глибини просвітів. Боялася звисуватися через поручні балконів і до смерті боялася дивитися з обривів униз...

А ось літати не боялася.

Анітрохи!

Досить було їй піднятися в повітря, як її полонила невимовна природність – звичність того, що відбувається. Глибоко в душі Маша завжди вірила: люди здатні літати! Іноді ця віра межувала з упевненістю так близько-близько, що, стоячи на балконі, вона розводила руки, заплюшувала очі, відчу-

ваючи: ще зовсім трохи, й вона зрозуміє, як це зробити.

І тепер, сидячи на задньому сідлі мітли, притискаючись до впевненої спини Даші Чуб, подумала знову:

«Літати так легко... Так ЗВИЧНО! Ніби уві сні». Й відчула таке безмежне, невагоме відчуття свободи, що вперше за сьогодні злякалася: за два дні в них заберуть цю владу – й вона, як і всі на світі не-відьми, знову літатиме лише уві сні.

Дніпро, великий і чорний, залишився позаду.

«Мало який птах долетить до середини Дніпра», – стверджував Микола Васильович Гоголь. Але, будучи не птахом, а Києвицею, білявка на прізвище Чуб перемахнула давню ріку за кілька секунд й увірвалася до Києва Лівобережного.

– Знижуємося, – попередила Землепотрясна хвилин за сім.

Недаремно Даша мріяла стати льотчицею-космонавткою – Чуб була природженою труболіткою!

Зробивши запаморочливий зигзаг, вона виринула в чорну розщілину вулиці й знову злетіла догори.

– Це не Ахматової. Це...

– Вона паралельна! – відгукнулася Маша. – Праворуч!..

Дашина подруга-мітла спритно перескочила ряди сірих дахів і почала знижуватися.

– А люди? – злякалася Маша. – Вони ж нас побачать!

– Вони побачать видовище, а ми – «Хліб»! – збаламутила Чуб і, наплювавши на всі можливі інсульты й інфаркти, які вони могли викликати оптом і вроздріб, пролетівши повз

вікна мирного населення, знизилися на висоту другого поверху.

– «Невидимі й вільні», – прошепотіла Маша слова, що зробили незримою булгаковську Маргариту Миколаївну.

Але літературне закляття не допомогло.

– Ось він, наш «хлібчик»... – Чуб прямувала до «особливої прикмети».

Машині ноги торкнулися землі.

Двомісна мітла вискочила з-під неї, вдарилася об асфальт.

– Так, це той самий будинок! – Маша підбрала свій «фалічний символ» і глибокодумно обперлася на древко підборіддям. – Поверх, по-моєму, був третій, – сказала вона. – А ось вікно... Ти пам'ятаєш, яке вікно?

– Освітлене.

– Класна прикмета, – хихонула напарниця. – Ні-чьо, що поки ми летіли, воно сто разів могло погаснути? О'кей. Облетимо третій поверх по периметру.

– Дашо, нас побачать! Ще не пізно. Ти тільки уяви...

– Уявила. Жах! – кивнула вона. – А варіанти є? На мітлу!

Відьмацький екіпаж злетів у повітря.

На щастя, більша частина вікон була заштореною, чорною. Або на жаль – якщо одне з них було тим самим, куди їм треба було потрапити, але встигло згаснути.

Вирівнявшись, Даша «прокреслила» третій поверх.

Маша встигла роздивитися оголеного хлопця-підлітка, що стояв біля дзеркала спиною до них. Чоловіка за комп'ю-

тером – дядько навіть не відірвав погляду від монітора. Сімейну пару похилого віку, що дивилася на блакитнуватий телевізійний екран. Жінку, яка стояла на табуреті, з мотуззяним зашморгом на шиї...

Більше вона нічого роздивитися не змогла, одурівши від грюкоту.

Оглушена пролетіла крізь вікно, боляче приземлилася на підлогу й тільки там зрозуміла: з властивою Даші Чуб простотою нереалізована космонавтка протаранила скло дrevком мітли, заgrimівши (в прямому розумінні слова!) прямо в дім потенційної самовбивці.

До речі, самовбивця більше не була потенційною – вона висіла. Її обличчя зі страшною гримасою корчилося в бурому зашморгу. Чуб танцювала навколо, намагаючись обхопити жінку за ноги. Але кінцівки конвульсивно бовталися сюди-туди, не даючись Даші в руки.

– Машо, допоможи!!!

Ковальова насилу підвела себе з підлоги.

Рука, що натрапила на уламки скла, кровоточила, бік скривджено нидів.

Погляд метнувся до відкинутого табурета, а розум підказав: побачивши жахливе видовище – двох непроханих гостей, що влітають до квартири на мітлі, – жінка здригнулася, й постамент посунувся в неї з-під ніг.

Ставши на рівні, підхопивши табурет, Маша спробувала повернути його на місце. Чуб таки зуміла обхопити ноги тієї,

що повісилася, й повернути її ступні на сидіння. Проте тепер обм'якла верхня частина – голова дами безвільно висіла в намисті мотузки. Самовбивця була непритомна.

– Ніж! – гукнула Чуб, сяк-так утримуючи горизонтально вперту дамочку, яка намагалася задихнутися в зашморгу – не так, так сяк!

Ковальова увібрала в себе кімнату й знайшла потрібне – ножиці в склянці на письмовому столі.

Тіло бідолашної, підтримуване чотирма руками, повалилося на брудний паркет.

– Цікаво, через що вона вішалася? – подумала вголос Да-ша Чуб.

Маша роззирнулася.

Кімната здавалася нежилою. Письмовий стіл вибіг на середину зали, всюди лежали валізи, тюки. На підлозі розпла-стався білий журнал, що виявився при ближчому знайомстві літературним – з гордим ім'ям «Ренесанс». У їхньому небес-ному видінні жінка тримала його в руках.

Ковальова підібрала видання. Відкрила навмання.

Але журнал розкрився сам – там, де був навчений розгор-татися. На 89-й сторінці, де зображено те саме обличчя вря-тованої, висмоктане життям...

– Анна Голенко, – прочитала студентка. – Її звати Анна Голенко. Тут надруковано її вірші. Вона – поетеса.

– А-а-а, – спохмурніла Чуб, – тоді зрозуміло, чому вона вішалася. Всі поети вкорочують собі життя – це в них така

традиція. Ось тільки куди нам її подіти? На самоті не можна залишати. До лікарні?

– Ти що! – округлила очі напарниця. – Адже справа не в самовбивці. Навряд чи Києвиці рятують самовбивць. Її повішення має для нас щось означати.

– Тоді до нас на Яр Вал? Зачекаємо, поки оклигає.

– А якщо, коли вона оклигає, наші кицьки щось скажуть? Вона ж знову знепритомніє. І взагалі...

З появою Акрір Вежа на Яр Валу перестала бути безпечним місцем.

– О'кей, – прийняла нелегке для себе рішення Даша. – Везімо до мене.

– До тебе? Куди?

Ще донедавна співачка й арт-директор проживала в гри-мерці клубу «О-йо-йой!», і коли її звідти вигнали, вона перебралася до Вежі. І ще жодного разу не згадала про наявність іншого – постійного місця мешкання.

– На Десятинну, – розжувала Чуб. – Живу я там. Щоправда, я з матір'ю дуже погризлася. Але все одно треба в неї про родичів-відьом з'ясовувати. До того ж вона обожнює панькатися із самогубцями.

– Обожнює панькатися?... – здивувалася Маша.

За час їхнього знайомства «обожнює панькатися із самогубцями» було першою інформацією про Дашину матір.

– Ага, – підтвердила Чуб. – Мама обожнює поетів, які наклали на себе руки. Вона в мене знаєш хто? Маяківка!

– Хто-хто?

– Ну, знаєш, є пушкіністи, є булгакознавці, цих ти точно знаєш. А вона – маяківка! Скільки живе – вивчає життя і творчість Володимира Маяковського, на хрін нікому не потрібні. Я про те, як Влад Владич наклав на себе руки, слухала в дитинстві замість казки. Уявляєш, у якій жахливій атмосфері я росла?

– А нічого, що наразі друга ночі? – засумнівалася Ковальова.

– Звісно, ні-цьо. Я ж кажу, вона – маяківка! Богема! Мама зроду не лягала спати раніше третьої.

Будинок на вулиці Десятинній підкорив Ковальову своєю дореволюційною солідністю.

На добротних, одягнених у руду шкіру дверях висіла мідна табличка:

Професор А. А. Чуб

Онука Чуб нетерпляче втиснула дзвінок – бездиханна потка нависала на них мертвим вантажем.

Двері відчинилися в одну мить.

На порозі стояла жінка в джинсах і старій футболці. В лівій, зігнутій у лікті руці курився залишок дешевої сигарети «Прима». Біде, біляве волосся було гладко зачесане назад. І, дивлячись на Дашину матір, Маша вперше усвідомила: її подруга – справжня білявка.

Щодо іншої подібності, то позбавлені кольору, аскетичні риси цієї жінки були такими правильними, чистими, майже іконописними, що залишалось лише здогадуватися, яка знадобилася домішка батька, щоб у результаті вийшла Даша, з її носом-картоплею, ефіопськими губами й кругло-ляльковими очима.

– Привіт, ма, – похмуро привітала матір Чуб.

– Заходьте. – Жінка стала осторонь, даючи їм можливість пройти.

Ані раптовий візит, ані дикий вигляд дочки, замотаної в простирадло й увішаної золотом, не викликали в неї й натяку на розпитування.

Києвиці поквапливо протягли поетичне тіло крізь великий, закиданий речами довгий коридор і поклали принесене на диван у темній кімнаті, окупованій сталінськими меблями.

– Ця жінка... – пояснила Даша мамі, кривлячись. – Взагалі вона наклала на себе руки, а ми її підібрали.

– Просто хотіла покінчити з собою, і ви її підібрали? – уточнила Дашина «ма».

– Так.

– Молодці! – сказала мати.

Маша вирячила очі, силкуючись уявити, що б сказала їй рідна мати, коли б вона притягла до квартири чужу жінку, яка «наклала на себе руки».

– А я – Маша, – ввічливо відрекомендувалася вона.

– І ще, ма, у мене до тебе справа, – знову скривилася Чуб.

– Тоді ходімо на кухню. Дуже приємно познайомитися, Машо. Я – Вероніка. – За ім'ям не прозвучало по батькові.
– А ти, Машо, чим займаєшся?

– Хіба не все одно, чим вона займається! – чомусь розлютилася Землепотрясна. – Вона просто моя подруга.

Жінка спокійно пропустила повз вуха Дашині слова.

Вони зайшли на кухню, простору, занедбану, яка Маші видалася дуже затишною. На стіні висіли древні ходики з шишечками й написом «49 років великого жовтня».

– Ви не надто голодні? – поцікавилася Вероніка, замислено дивлячись на свій холодильник.

– Це означає, – уїдливо повідала дочка, – що їжі в нас, як водиться, нема!

– Ну, бутерброд можна зробити, – спокійно зауважила Вероніка.

– Добре! О'кей. Давай бутерброд. Жерти хочеться страшенно! Я вза-агалі страшенно голодна, ма! – з викликом вимовила Даша.

– Отже, три бутерброди, – підбила підсумки мама.

Чуб страдницьки закотила очі.

– Так от, ма, до справи, – почала вона, наїжившись. У кожному її слові стирчала циганська голка.

– Так, донечко.

– У нас в роду були відьми?

Дашина мати залякла з батоном і качалкою ковбаси в ру-

ках.

Але те, що першої, помилкової миті Маша сприйняла за подив, виявилось лише персональною манерою Вероніки глибоко й серйозно замислюватися.

– Наскільки мені відомо, не було, – так само спокійно сказала вона після секундних роздумів. – А що – дуже потрібно?

– Ось так! – Даша різко придушила пальцями шию.

– Твій дід по батькові написав книгу про відьом.

– Я знаю, – нечемно обірвала матір онука Чуб. – А з якого б це дива він її написав? Може, я відьма по батькові?

– То ж бо й воно, що ні. – Жінка нарізала хліб. – Ти ж знаєш, ми з твоїм дідом були великими друзями. І я пам'ятаю, як він шкодував, що в його роду нема жодної відьми, й дізнавався: чи не було їх у нашому. Він усе життя збирав інформацію про київських відьом, і, звичайно, йому було б цікаво... Але твій дід страшенно пишався, що ваше прізвище – Чуб – хоч би там як найгоголівське! У «Вечорах на хуторі поблизу Диканьки» козак Чуб – батько тієї самої Оксани, що послала Вакулу по черевички, «як у цариці». А сам Вакула, за Гоголем, син відьми Солохи. І якщо Вакула з Оксаною побралися, то їхні діти були відьмацького роду...

– Чуб – дівоче прізвище! – різонула онука Чуб. – Оксана його все одно б змінила. І вза-агалі літературного родоводу не буває. Дякую. Допомогла! Користі з тебе!

– Дашо, навіщо ти так? – не витримала Ковальова.

– Не звертайте уваги, Машенько. – Вероніка поставила пе-

ред ними дерев'яну дошку з нарізаними великими шматками, розхристаними бутербродами й увімкнула електрочайник. – Звичайне «не зійшлися характерами».

– Звичайне? – Чуб чомусь ображалася чимдалі дужче. – Та ти ніколи, ніколи мене не розуміла! Ти навіть не чуєш, що я тобі кажу. Тобі на мене наплювати. Вдома я. Пішла з дому. Тобі все одно.

І Маша несподівано здогадалася: саме цілковитий спокій Вероніки й виводить Дашу Чуб із себе.

Дашу дратує, що матір ну нічим не виведеш із себе!

– Ти – доросла, самостійна людина й маєш повне право жити де і як хочеш, – висловила свою батьківську думку Вероніка. – Якщо ти хочеш поговорити про наші стосунки, для цього не обов'язково провокувати скандал. Я знаю, у тебе такий характер. Емоційний. Тобі легше сказати про наболіле у вигляді крику. Але я ще раз повторюю: ти можеш мені сказати геть усе в спокійній формі. Я тебе зрозумію.

– А-а-а-а-а-а!!! – загорлала Чуб. – От бачиш! Бачиш! – повернулася вона до Маші. – З нею зовсім неможливо розмовляти!

Маша, проте, бачила зовсім інше:

– Дашо, але в тебе чудова мама...

– Ось! Усі так кажуть! Усі! – впала у відчай дочка. – Чудова! Та вона найгірша за всіх найгірших мам!

– Дашо, – тихо спитала Маша, – ти мою маму бачила?

– Та твоя порівняно з моєю – янгол, янгол! Ні, набагато

краще, ніж янгол, – нормальна людина! Якби в мене була така мама, як у тебе... Тобі подобається моя? О'кей. Вирішено! Давай махнемося не дивлячись! Мамо, ти чула, ми з Машею вирішили обмінятися мамами? – з надією заявила вона. – Я піду жити до її мами. А Маша житиме з тобою.

Її надії не справдилися.

– Гарзд, нехай Маша поживе в нас. – Вероніка підсунула доньці чашку з чаєм. – Я заварювала, як ти любиш, з м'ятою. Їжте. А я поки піду подивлюся, як там ваша бідолашна... До речі, як вона намагалася покінчити з собою?

Жінка із задоволенням запалила.

– Вона вішалася! – гаркнула Даша. По її круглих щоках повзли довгі сльози.

– Вішалася? – захопилася Вероніка. – Як Марина Цветаєва!

– Так. І вона теж поетеса!

– Тоді зрозуміло, чому вона вирішила повіситися. Бути поетом – це практично нестерпно.

Даша демонстративно затулила долонями вуха, розкрила рота й вивергла незносний довгий крик.

Мати з любов'ю погладила дочку по стокосій маківці, усміхнулася Маші й вийшла з кухні.

У кишені Чуб закричав конкурент. Продовжуючи кричати, та вийняла мобільний, скривилася, дивлячись на відображення номера, й, скривджено заглухнувши, натиснула кнопку.

– Так, Катю! – гаркнула вона. – Так, засвітилося. Якась тітка намагалася повіситися, й ми її врятували...

– Тітка намагалася повіситися? – розрізнила Маша далекий Катин голос. – І що це нам дає?

– Може, щось і дає. Ми не знаємо. Вона поки що спить.

– Так будіть її і хутко з'ясовуйте! У нас за два дні Суд. Воно нам треба...

Даша скинула виклик і презирливо засунула трубу назад до кишені.

– Ось бачиш, бачиш! – слізливо проскиглила вона. – У нас за два дні Суд. Моє життя висить на волосині. А моя мати відмовляється мені допомогти!

– Послухай, Дашо...

Машу бентежила непродуктивна поведінка подруги, й вона щосили намагалася намацати вузол, розв'язавши який Землетрясна змогла б поглянути на свою матір адекватно.

– Твоя мати, – обережно спитала Ковальова, – вона завжди була такою?

– Завжди! – з готовністю засвідчила Даша. – Вона ніколи мені нічого не забороняла. Ніколи не сварила. Навіть коли я п'яна приходила. Навіть коли я хлопців приводила. Навіть коли я не приходила взагалі! З таким вихованням я могла вирости ким завгодно: алкоголічкою, наркоманкою, шльондрою...

– Але ж ти виросла собою, – сказала Маша. – І ти дуже... дуже незвичайна. Я тільки зараз зрозуміла, чим ти відрізі-

няєшся від усіх нас – і від мене, і від Каті. Ти – вільна. Я не про те, що тобі все дозволяли. Ти вільна всередині самої себе.

– Знаєш, – Даша підвела на подругу злі очі, – а я тільки зараз зрозуміла. Ти страшенно схожа на мою матір!

– Цікаво, – сказала Маша, подумавши. – Я тільки зараз зрозуміла. Ти дуже схожа на мою.

У вікні вже сріблився світанок, коли два голоси розміреними поштовхами витягнули Машу зі сну.

Даша спала на сусідньому ліжку, розтуливши рота.

Маша сіла. Прислухалася.

– Поезія зараз нікому не потрібна, – поскаржився жіночий голос.

Надмірно голосний, хриплий, викривний – що існує поза днем і ніччю, простором і часом, життям і смертю.

Саме такий голос мав бути в людини, яка повернулася у світ із небуття й не впевнена: а чи варто їй було повертатися?

– Так, поезія зараз не в моді, – підтакнув їй заспокійливий голос Вероніки. – От раніше, до революції, поетам вклонялися, як наразі естрадним зіркам. На їхні виступи збиралися натовпи. Коли на сцену виходив Северянін, купчихи зривали з себе коштовності й кидали йому до ніг. Панночки тримали на приліжкових столиках портрети Олександра Блока й цілували його лик перед сном. У поетів закохувалися, труїлися через кохання до них сірчаними сірниками... На них

молилися. Не актори, не співаки – поети були справжніми володарями душ!

– А тепер їхні вірші ніхто не друкує, – сказав голос тієї, що повісилася.

– Навіть більше, навіть надруковані – їх ніхто не читає, – додала Дашина мати. – Власне, тому видавцям і не вигідно друкувати поезію.

– А нам усім що, повіситися? – У голосі тієї, що повісилася, вчувалася істерика.

– Ви... тому? – схвильовано спитала її Вероніка.

– Так, – відрубав у відповідь голос. – Але ви все одно не зрозумієте.

– Чому це?

– Ви скажете, що я навіжена! – Голос став рваним і злим. – Ви вважаєте, якщо поетеса, то обов'язково ненормальна.

– Звісно, ви – ненормальна, – впевнено повідомила їй Дашина мама. – Хіба ви відповідаєте середньостатистичній обивательській нормі? Обивателі не стають поетами.

– Правильно! Вони стають невдахами! – гидливо мовив голос поетеси. – Я – невдаха. Як і всі ми, київські літератори. Ви можете назвати хоча б одного видатного поета з Києва?

– Олександр Вертинський.

– Та який з нього поет?! – образився голос.

– Ви маєте рацію, поези Вертинського – окремий жанр. Але можна назвати письменника – Михайло Булгаков.

– Він поїхав до Москви, – відсік голос тієї, що повісилася,

кандидатуру улюбленого письменника Маші. – У Києві він ані рядка не написав. Жодного! Знаєте чому?

– Не знаю, – визнала Вероніка.

– Тому що відтоді, як звідси вивезли наш талісман, – нас позбавили сили! – замогильним голосом прорекла поетеса. – Ми німі. Ніхто не чує нас, хоч як би ми волали!

То було перебільшенням.

Цієї миті її голос гримів на всю квартиру, як телевізор, включений на максимальну гучність. Маша з подивом скосила очі на Чуб, вражена міцністю її сну.

– А що це за талісман? – ввічливо поцікавилася Дашина мати.

– Ви все одно не повірите. – Поетеса знову намагалася відповзти в глиб себе.

– Повірте, – запевнила її Вероніка, – я вам повірю.

– Ви вірите в містику?

– Я – літературний критик, – не без гордості презентувала себе мати-маяківка. – Чи можна не вірити в містику доль, вивчивши творчість письменників і поетів? Їхні вірші – сповнені пророцтв! Їхні життя – сповнені містичних збігів. Узяти хоча б Влада Владовича Маяковського. Побувавши в Києві, він...

– А що ви думаєте про Анну Ахматову? – перервала її поетеса.

– Я не її прихильниця, – сухувато перервала її перервана. – Але, звісно, ставлюся до неї з повагою.

– І даремно! – пискливо скрикнув голос. – Тому що вона – крадійка! Вона все вкрала! Всі свої вірші...

– У кого? – здивувалася критикеса. І в її запитанні набатом пролунав непідробний, професійний інтерес.

– Ну ж бо я краще розповім усе від самого початку, – запропонувала поетеса, відчувши, що відшукала, нарешті, свого ідеального слухача. – Місяць тому мені до рук потрапила книга «Українська відьма».

– Професора Чуба?!

– Звідки ви знаєте?! – здригнувся голос оповідачки.

– Її написав мій свекор. Батько мого экс-чоловіка. Ви зараз у його квартирі. Помираючи, він заповів її не чоловікові, а онучці й мені. До речі, саме його онука, моя дочка Даша врятувала вас сьогодні.

– Боже мій! – зарепетувала та, що повісилася. – Ще один збіг! Тепер я знаю, ви повірите мені. Можливо, навіть допоможете. Це не може бути просто збігом. Це знак!

Маша підвелася: та, що кричала, цілком мала рацію – у природі не існувало випадковостей.

І Києвиця Ковальова навшпиньки пішла в коридор, боячись пропустити навіть півслова.

– У книзі батька вашого чоловіка я прочитала спосіб дізнатися долю. – Від нетерпіння голос тієї, що повісилася, ковтав букви й склади. – Спосіб простий. Якщо протягом дня ви тричі поспіль почуєте або прочитаєте одне й те слово, – замисліться, що вам з неба хочуть сказати. Звісно,

йдеться не про «дякую», «бувай». Але якщо тричі на день трое різних людей згадують, наприклад, Севастополь, – можливо, вам варто туди поїхати.

– Гадаєте, варто? – спитала Вероніка так, наче розмірковувала: чи не час їй збирати валізи й рвонути до міста російських моряків.

– Упевнена, – залізобетонно сказала поетеса. – Досить було прочитати книгу вашого свекра, як наступного дня мені тричі поспіль трапилося слово «лото». Я відразу купила білет. І що ви думаєте? Я виграла!

– Виграли?!

– Так!

– Що?

– Уявіть собі, машину! Й не кажіть мені, що це збіг!

– О, ні, – промовила Вероніка. – Машина – не збіг. Це досить вагомий факт.

– Щоправда, потім я її продала й на ці гроші розміняла квартиру. Але це вже не важливо. Точніше – саме це і є найважливіше! Я купила квартиру на вулиці Анни Ахматової. Вїхала туди вчора. Спробувала розкласти тюки з речами й знайшла серед них старий номер журналу «Ренесанс». Там було надруковано мої вірші. На 89-й сторінці! – підкреслила та, що повісилася, з неабияким значенням. – Я починаю перчитувати їх, як раптом... журнал випадає з моїх рук і розкривається на статті «Анна Ахматова в Києві»! І знаєте, як починається ця стаття? «Анна Ахматова (справжнє прізви-

ще Горенко) народилася на відому Іванову ніч 1889 року»...
Ви розумієте?

– Поки що не розумію, – чесно визнала літературна мама.

– 89! – підвищила голос поетеса. – Номер моєї сторінки!

Що ви скажете на це?

– Навіть не знаю, що сказати.

– Тому що ви не знаєте, ЩО було в цій статті! – Голос тієї, що повісилася, став погрозливим – обіцяюче-інтригуючим. – Будучи п'ятирічною дівчинкою, Анна Горенко гуляла з бонною київським Царським садом. І там знайшла золоту брошку у вигляді Ліри. І бонна сказала їй: «Ти неодмінно станеш видатною поетесою!»

– Цікаво. Я не знала про це.

– Я теж. Це маловідомий факт. Але мене осяяло! То була не просто брошка! Ліра – талісман! І Анна Горенко вивезла його з Києва. Незважаючи на своє українське прізвище, вона не стала українською поетесою. Вона стала Ахматовою...

– Тільки тому, – втлумачила поетесі літературна дама, – що батько Анни не хотів, щоб вона друкувала свої декадентські вірші під його прізвищем. Бути поетесою вважалося не дуже пристойним, і він попросив її не соромити його ім'я. «І не треба мені твого імені», – сказала вона...

– Неважливо! – в запалі вимовив голос. – Важливо, що вона стала першою! Першою визнаною жінкою-поетом у Росії! Єдиною у своєму роді. Наш талісман – Ліра – дав їй силу. І ця сила пішла від нас! Її зникнення знеструмило всю нашу лі-

тературу. У тому числі й мене. Тому що це був мій талісман. Його мала знайти я. Я – обрана! Обрана!

– Чому саме ви? – не зрозуміла Вероніка.

– Та тому, – закричала поетеса, – що я – Анна Андріївна Голенко. А вона – Анна Андріївна Горенко. Натяк був більш ніж прозорий! Вона пішла вгору, а я залишилася голою. Тому що вона мене обікрала! Обікрала ще до мого народження. Тепер мені нічого не світить. Я приречена. Як і всі ми, хто пише тут, – непотрібні, нецікаві, чий вірші ніхто не хоче не тільки друкувати, але навіть і слухати. Ось чому в Києві не було жодного Великого письменника. Жодного Великого поета! Й не буде. Це місто мертво для літератури! Навіть ваш Вергинський почав писати свої поеми лише тоді, коли втік звідси. Є тільки два виходи: або виїхати звідси, або здохнути! Але мені нікуди їхати... Вулиця Анни Ахматової – мій останній рубіж.

– Але стривайте, – зупинила її Дашина мама. – А як же третє згадування Анни Ахматової? Перше – вулиця, друге – стаття. Адже, виходячи з теорії мого свекра, має бути й третій збіг.

– Має, – погодилася Анна Андріївна Голенко. – І, звісно ж, був. Учора ввечері мені зателефонувала моя дочка, через яку мені й довелося розміняти квартиру. Вона зателефонувала мені, щоб запропонувати роботу. І ким, ким? Торгувати косметикою в метро! «Врешті-решт, – сказала вона мені, – у важкі для неї часи навіть Ахматова торгувала на ринку

оселедцями. Окрім того, мамо, ти ж не Анна Ахматова!»

– Брошка у вигляді Ліри? – Даша агресивно почухала ніс. – Як на мене, це повна маячня! Тобто, – пояснила вона, – можливо, Ахматова й знайшла якусь брошку. Я, наприклад, знайшла в дитинстві золоту каблучку на Володимирській гірці. Потім продала, ну, коли виросла, дуже гроші були потрібні. До того ж за безцінь, так шкода... Про що я?

– Про Анну Ахматову.

– Так. Мало хто що знайшов! Ця поетеса точно того. Не була б того, не полізла б у зашморг через таку дурницю. Сама вигадала. Сама засмутилася. Сама повісилася. Скажеш, ні?

– Скажу, що, швидше за все, ти маєш рацію.

На обличчі Чуб відобразилося задоволення (вона любила, щоб її було зверху!), а руки її продовжили термосити одягну шафу.

Маша Ковальова наморщила лоба – висновки, виведені з теорії трьох збігів самогубці-невдахи А. Голенко, і справді здавалися надто надуманими.

– І Анна Андріївна – дуже поширене ім'я та по батькові. – Даша прискіпливо роздивлялася шкіряні шорти, більше схожі на труси-стрінги. – І Горенко – Голенко – не аргумент! Якщо прошерстити київський адресний стіл, можна знайти десяток Голенко, двадцять п'ять Горенко і двох-трьох повних тезок – Горенок Анн Андріївн. І все це зовсім нічого не означає.

Ось тільки щось у цій дурнуватій нічній історії чіпляло

Машу своєю справжністю.

– А я ось про що не спала сьогодні вночі... – Землетрясна, крякчучи, намагалася влізти в шорти-труси. – Те, що мій Ян не демонструє тобі свого ставлення до мене, теж не означає, що він ставиться до мене так само, як і до тебе! Скажеш, не так? – Шорти чинили опір. Але Даша не здавалася й перемогла.

– Але все ж таки брошка мала вигляд Ліри, – з сумнівом сказала Маша.

– Та хоч у вигляді черепа та кісток! Що з того? Та й чи була вона вза-агалі? Може, це така родинна легенда: родичі Ахматової потім вигадали, коли вона поетесою стала, щоб було що в інтерв'ю журналістам розповідати. Або вона сама. Вона вза-агалі була страшенною брехухою. От хто вже вмів себе розпіарити, так це Анечка Горенко. Ти взагалі в темі, що ще за ахматовського життя художники намалювали понад дві сотні її портретів? Оце я розумію, розкрутка!

Чуб підскочила до дзеркала й показала йому свій зад.

Шорти врізалися в сідниці, залишаючи нижню частину відкритою напоказ.

Однак у розумінні співачки одяг існувала зовсім не для того, щоб щось приховувати, а одягатися гарно, на її погляд, означало – так, щоб оберталися всі перехожі.

Нині слід було постаратися особливо...

– ОК! Ззаду звикнуть, спереду полюблять, – глибокодумно оголосила Чуб. – А коли ми сьогодні з Яном зустрічаємо-

ся?

– Але в Києві справді не було більше жодного видатного письменника, – продовжувала сумніватися студентка історичного факультету. – За всю його історію.

– Не було, – подумавши, покивала косами дочка літературного критика. – Але ти так розсуди: а до чого взагалі Ліра до Києва? Ліра – це ж наче зі Стародавньої Греції.

– Логічно.

– Охолонь! Купа народу знаходить усіляку хрінь. Купа народу вішається! Тут навіть нічого містичного нема. – Вигляд ззаду Дашу задовольнив.

Залишалося підібрати запаморочливий верх.

– Якби у цій історії не було нічого містичного, нас би туди не покликали, – аргументувала Ковальова.

– О'кей, – одразу відшукала викрут Землепотрясна, що мала яскраво виражений талант до суперечки. – Анна Голенко вірила в містику, й її містицизм її доконав. Тому її проблема ніби підпала під нашу парафію...

– Я зрозуміла! – осяяло Машу. – Теорія твого дідуся Чуба! Теорія повторюваних слів. Це ж правда! Так з нами спілкувалося Місто, коли ми були зовсім сліпими. Воно постійно підкидало нам підказки. Воно нас спрямовувало. Усе навколо вказувало нам шлях – назва спектаклю на афіші, стаття в газеті...

Онука Чуб взялася чухати ніс.

Саме завдяки статті у випадковій газеті, яку принесло

вітром і прибило до Дашиних ніг, Дашині ноги й направилися до «Центра чаклування», де Києвиця Килина, помираючи...

– О'кей. І чьо з того? – оборонилася спірниця. – Це означає лише те, що мій дідусь був розумним хлопцем.

– Ні, – заперечила вперта Маша. – Це означає тільки те, що хтось навмисне підводив Анну Голенко до подібного висновку.

– От і чудово, – дійшла нелогічного висновку співачка. – Ось ми й зрозуміли, в чому чаклунство. Хтось підводив цю тітку до самогубства, але ми вчасно втрутилися й врятували її.

– Але хто цей хтось?

– Яка різниця?! – розрізала повітря рукою Даша. – Зрозумій ти, Голенко – це повний голяк! Я задом відчуваю. – Задля переконливості Даша вип'яла інтуїтивне місце й поляскала по ньому долонею. – Якась третьорозрядна поетеса надумала, що її обікрала Анна Ахматова, й вирішила накладсти на себе руки. Хрінотінь і графоманська маячня! – Співачка зітхнула.

Бо було зрозуміло: ніяка це не хрінотінь. А щось важливе й значуще, що вони через нічорта-незнання просто не здатні зрозуміти.

Інакше навіщо б на небі спалахував червоний вогонь?

– Проте іноді твій зад таки помиляється, – сказала Маша.

– Ну, він, звісно, не Господь Бог, – капітулювала Чуб.

Висмикнувши з шафи українську сорочку-вишиванку, вона приміряла її на себе.

– Гаразд, нехай не голяк, нехай всяк. – Раритетна сорочка з колекції дідуся Чуба трохи примирила її з Машиною впертістю. – Нема різниці! – Онука Чуб пірнула в сорочку. – І якщо небо найближчим часом не маякне нам чось більш круте й зрозуміле, її для нас і поготів не буде. – Даша зав'язала вузол під грудьми, начепила чотири намиста, сережки, двадцять браслетів і продзеленчала: – Сьогодні 10-те! Післязавтра бій. І за таку історію нам його на рік не перенесуть. А позаяк на небо більше покладатися не можна, єдиний наш порятунок – терміново відшукати бодай один відьмацький корінь! Слухай, – здивувалася вона, роздивляючись екіпіровку (як і слід було очікувати, шкіряні шорти-труси в комплекті з щедрою національною вишивкою й черевиками а-ля Джонні Депп видали землетрясний результат!). – Але якщо мій дід так класно знав відьмацькі примочки, невже він міг вирахувати їх просто так? Невже в нас у роду нікого не було? Це ж нонсенс! Народитися в Києві, де стоїть цілих чотири Лисих Гори, де кожна друга – відьма... Й опинитися третьою! Та бути цього не може. Я задом відчуваю. Я – точно відьма! А Катя тим паче! За часів інквізиції її б спалили без усіляких доведених родичів, тільки через те, що вродлива. Сказали б «відьма» – і на вогнище...

– Купальське вогнище. Купала!!! – закричала Ковальова так голосно, що здивувала навіть Землетрясну. – Ахмато-

ва народилася на Івана Купала! В «Іванову ніч». Вона – відьма!

– Хіба Ахматова народилася 7 липня? – застопорилася співачка.

– Анна Ахматова народилася 23 червня, тобто 11 червня за старим стилем. – До кімнати, посміхаючись, впливла Дашина мама.

– Чому ж у статті було сказано «народилася на відому Іванову ніч»? – впала в ступор студентка.

– Тому, – відповіла літературна мама, – що Ахматова сама написала: «Я народилася в один рік із Чарлі Чапліним, «Крейцеровою сонатою», Ейфелевою вежею. Того літа Париж святкував 100-ліття падіння Бастилії – 1889-й, а в ніч мого народження справлялася й справляється відома давня «Іванова ніч»». Вона вміла виписувати свою біографію!

– Вона класно піарила! – переклала естрадна дочка. – Кажу, вона була звичайною брехухою, як і всі нормальні зірки.

– Ахматова? Ну, звісно, брехуха, – посміхнулася Вероніка. – Анна Ахматова серйозно стверджувала, що рід її пішов від останнього хана Золотої Орди – Ахмата, прямого нащадка Чингісхана. Що її бабуся, чие прізвище вона взяла за псевдонім, татарська княжна. Хоча її бабуся Парасковія Ахматова не була ані княжною, ані тим паче татаркою.

– І про Іванову ніч прибрехала заради красного слівця, – добила подругу Даша. – І про Ліру, і про віщування «Ти станеш поетом». Це ж шоу-бізнес! Тут усі брешуть.

– Значить, Ахматова – не відьма, – згасла Маша.

– Ахматова? Ну, звісно ж, відьма, – посміхнулася Вероніка. – Недарма Цвєтаєва називала її у віршах «чорно-книжницею», а чоловік Ахматової, Микола Гумільов, написав: «З міста Києва, з лігва Змієва я взяв не дружину, а чаклунку».

– Що? – коротко охнула Маша.

– Із лігва Змієва?! – дзенькнула намистом дочка. – Звідки він знав про Змія?!

– Про Змія?! – підвела брову Вероніка.

– У Києві живе Змій. Жив Змій. Але ми його... – Чуб мало не видала матері давню таємницю.

«Треба попередити її, – злякалася студентка. – Не можна відкривати правду сліпим. Це Велика заборона».

Але таємниця, що вже дзенькнула в повітрі, не справила ніякого враження на Дашину маму.

– Я вже казала сьогодні Анечці Голенко... – Вероніка запалила, видихнула дим і скінчила: – ...про магію літератури. У своїх творах письменники й поети часто віщували те, про що не може знати простий смертний. Узяти, наприклад, трагедію «Титаніка». За чотирнадцять років до корабельної аварії світ побачила книга, де писалось, як, налетівши на айсберг, тоне судно під назвою «Титан». Або навіть далеко ходити, чоловік Ахматової – поет Микола Гумільов – не тільки передбачив свою смерть, але й відчув народження зірки. «В сузір'ї Змія засвітилася нова зірка», – написав він за пів-

століття до того, як японські астрономи офіційно зареєстрували появу нової зірки в сузір'ї Змії. А за п'ять років до свого розстрілу Гумільов детально описав у віршах людину, що «зайнята відливанням кулі, що мене з землею розлучить»...

– І що це все означає? – спитала Даша.

– Точно не знаю, – сповістила дочку Вероніка. – Але нещодавно у мене з'явилася теорія. Всі талановиті літератори – відьми й чаклуни тією чи іншою мірою. Судіть самі: й письменники, й чаклуни вибудовують хитросплетіння слів у якомусь заворожливому порядку. Чаклуни називають це заговляннями й закляттями. Літератори – романами й віршами. Відьми й чаклуни роблять це свідомо. Письменники й поети – в осяянні. А сутність – не змінюється! Досить розставити потрібні слова в потрібній послідовності – й ти можеш змінити світ.

– Чароплетіння, – повільно вимовила Маша, швидше запитально, ніж ствердно. – Письменник теж створює світ, існуючий за вигаданими ним законами. Як і...

«...Марина, що змусила всіх тисячу років підкорятися оголошеним нею законам!»

– Як і чаклун, – кивнула літературна мати. – Букви як ноти; той, хто пише, має відчувати ритм і мелодику слова, його магію! Найкращий приклад: молитви й закляття, одне лише читання їх відриває тебе від реальності і... творить дива. В ідеалі письменник має писати так само! Як чародій. Як сам Господь Бог, що, згідно з Євангелієм від Іоанна, створив світ

за допомогою слова.

– Тобто ви гадаєте, – з тривогою спитала Маша, – письменник здатний переробляти світ? І літературна модель світу, яку він створює, наче воцана лялька, – модель людини, яку відьма коле голкою. Вона коле ляльку, а з людиною трапляється біда.

– Чудове порівняння! – окрилилася Вероніка. – Якщо дозволите, я скористаюся цим у своїй статті.

– Ні, ма, – після секундного роздуму напружилася Даша. – Мені ця теорія не подобається. З неї виходить, ніби чоловіки в магії крутіші, ніж жінки. Адже письменників-чоловіків завжди було більше.

– Ну, я б так не сказала. – Досить було Даші розкрити рота, як посмішка Вероніки стала зворушено-прозорою. – Просто жінкам не так уже й давно дозволили бути письменницями. Якихось сто років тому вони сиділи вдома, народжували по восьми дітей, були перманентно вагітними. Коли їм було писати? Та коли б навіть вони захотіли, хто б їх надрукував? Жорж Санд, Мері Шеллі, Леся Українка були скоріше винятком – бунтарками. А нині поглянь на лотки – суцільно дамочки пишуть. Їх більше, мишеня. Боюся, незабаром ми зовсім виживемо чоловіків з літератури. Все до того йде.

– Я – не мишеня!!! – загорлала Чуб, вибухнувши несподіваною й гучною гранатою. – Не розмовляй зі мною так! Наче я маленька! Дурна! Я – велика й розумна. Тільки ти мене вважаєш за дурепа...

– Звісно ж, ні, – переконала її Вероніка. – Я вважаю, що в тебе складний період – пошуковий. Ти шукаєш себе, поки що не можеш знайти. Проте я люблю тебе такою, як ти є, на всіх етапах, періодах, адже ти моя донечка. – Вероніка дивилася на дочку з такою непохитною любов'ю, що було зрозуміло: вона й справді любить Дашу будь-якою – волаючою, такою, що пихтить, тупотить, – вона завжди її тішить!

«Ото коли б у мене була така мама...» – ковтнула Маша слину.

– Я тобі не донечка! Маша тепер твоя донечка. Забула? – одразу втілила її мрію Даша Чуб. – А я йду. Й облиш усміхатися. Ну, крикни! Закричи, як людина. Щоб я зрозуміла: тобі не все одно...

Дашина мама подумала. Посміхнулася. Й видала короткий, веселий зойк.

– Так краще, донечко? – знову заусміхалася вона.

– Ти знущаєшся? Тобі все одно! Все! Забирай собі Машу... Нехай вона з тобою живе. Нехай! Ти ж не заперечуєш?

Даша плакала.

– Я тобі вже сказала, не заперечую. Ви ж бачите, Машо, – звернулася до неї Вероніка, – у нас дуже простора квартира. Якщо вам потрібно, можете жити в нас скільки вам захочеться.

– А можна... – Маша раптом занервувала, залупала очима, скосила очі на Чуб. – Можна я й справді... Якщо... Недовго зовсім.

Але Чуб її не почула:

– Усе! Прощавай назавжди! Я йду жити до Дашиної мами!

– ...тисячі людей пишуть у віршах чортзна-що, і це не робить їх відьмами!

Даша, яка оклигала від легких сумнівів, зіскочила зі свого мопеда, що домчав їх на Уманську, 41, – і продовжила сперечатися.

– Ну, назвав її чоловік «чаклункою». В іншому вірші «царицею» назвав. У третьому Гумільов взагалі називав її лесбіянкою. Ти мені краще ось чьо скажи, що це за маячня: «Можна я у вас поживу?»

З'ясувалося, Даша все чудово чула!

– Тобто нема питань, живи скільки влізе, – гостинно запропонувала вона. – Ти ж бачила мою матір, вона й не помітить, що у квартирі хтось живе. А помітить, зрадіє, – буде з ким про вірші поспілкуватися.

– Я на поезії погано знаюся, – видушила студентка-історичка.

– Що? Справді? От уже не думала.

Здивування Чуб можна було зрозуміти: зовні Маша була типовим представником вимираючої породи романтичних панночок, які все ще на ніч читають вірші.

– Ні-чьо, – сказала Землепотрясна. – Письменників мама теж любить обсмоктувати. Булгакова твого поважає. Адже він вважав за свого вчителя Гоголя, а Гоголь, по суті, наклав на себе руки – до смерті заморив себе голодом. А всіх, хто

покінчив із собою, мама збирає до свого каталогу. Я тобі на парі можу перерахувати сто письменників і поетів, що покінчили з собою. Хочеш? Маяковський. Цветаєва. Радищев. Хемінгуей. Цвейг. Гомер. Джек Лондон. Сафо... Говорили б, – перервалася вона, – про літературу вза-агалі. Але з якого дива ти раптом зібралася в нас жити? Розколуюся, врешті-решт! Що за каменюку ти носиш? – втретє спробувала Чуб докопатися до Машиної таємниці.

Але Маша мовчки дивилася на свій рідний дім, до парадного якого приніс їх червоний мопед.

Дивилася й боялася його.

І тому втретє її Таємниця залишилася таємницею.

– Якщо нас виженуть з Києвиць, – сказала вона, – ми не зможемо жити у Вежі. А я... не знаю, чи зможу повернутися додому. Мама не зрозуміє... я не зможу пояснити... і... я не знаю, що робити.

Маша не стала сперечатися.

Не стала нагадувати, що іще вчора Чуб запевняла: Машина мама – «янгол, янгол».

Дочка «янгола» була зайнята – намагалася змусити себе зрушити з місця й увійти до під'їзду.

– Не дрейф! Прорвемося! Перемога буде за нами! – засміялася Землепотрясна Даша, яка ніколи не втрачала гарного настрою більше ніж на п'ятнадцять хвилин. – Треба просто показати Суду твою матір, і вони одразу визнають нас чортівками, бісихами... А окрім того, це вже моя мати. За-

раз вона дізнається, що значить мати нормальну дочку! Ходімо, – підштовхнула вона Машу до парадного. – Варіантів нема. Хочеш чи не хочеш, а треба дізнаватися, чи є в тебе відьми в роду. Це я беру на себе. Нагадай-но, як мою маму звати?

– Ганна Миколаївна.

Розділ четвертий, у якому мертві воскресають

*– Добридень, я ваша тітка, я приїхала з Києва й
буду у вас жити!
Із кінофільму «Легке життя»*

– Добридень, Ганно Миколаївно? Я Даша Чуб! Ви мене пам'ятаєте?

Огрядна руда жінка, яка відчинила їм двері, встигла полоснути очима блудну Машу.

Але розкрити рота не встигла – Даша зробила це першою.

– Ви на Машу не звертайте уваги, вона вза-агалі прийшла речі забрати. А у вас тепер житиму я!

– Що...

Від несподіваності їхньої появи, а ще цих слів, Ганна Миколаївна не змогла закрячати. Не змогла навіть поставити в кінці «що» знак запитання.

Подив кляпом закупорив їй горло.

– Розумієте, – солодко пояснила їй Даша, – ми з Машею вирішили помінятися мамами. Тому Маша піде жити до моєї, моя мати не заперече. А я житиму у вас.

– Що? – Ганна Миколаївна вчепилася в Дашу очима.

– Я житиму в Машиній кімнаті. І ви будете відтепер моєю мамою! – голосно розтлумачила їй Чуб.

– Не кричи!

– Гаразд, мамо, – поступливо погодилася Землепотрясна.

– Яка я тобі мама! – розгонисто закричала Машина мати.

«Кляп» вилетів з її горла. – Хто ти взагалі така? Приперлася... Хуліганка! Повія! Цяцьками обвішалася, розмалювала-ся...

Тут Даша нарешті знайшла гідного слухача, що не спустив но-воявленій «дочці» ані розмаїття брязкалок, ані яскравого гриму, ані епатажно-національного вбрання.

– Щоб ноги твоєї тутечки не було! – загорлала Ганна Ми-колаївна. – А ти!.. – дійшла черга до Маші. – Я тобі сказала: підеш з дому, ти мені не дочка! Казала чи не казала? А ти втекла. Через вікно, ніби крадійка якась. Батька до могили загнала. Він у лікарні.

«У лікарні?»

Маша стислася в клубок.

«Правда чи ні?»

Мати не брехала – просто помножила правду на таке чис-ло, що докопатися до істини було вже неможливо. Атакуючи, вона з ходу обстрілювала супротивника кулеметною чергою докорів, кожний із яких безпомилково потрапляв у найнеза-хищеніше місце.

«Я – погана, я жахлива дочка. Як я могла...»

– У мене інфаркт був. Мені «швидку» викликали. Лікар приїхав, сказав: що у вас за дочка така, що батьків без ножа вбиває? Не дочка, а ворогиня якась. А тепер з'явилася. На-

смілилася! Йди геть! Ти не дочка мені відтепер!

– А я вам про що? – зробивши крок до «мами», вигукнула Чуб просто їй у вухо. – Ви мене чуєте? Вона вам більше не дочка! – показала Даша на Машу, яка замружилася і дрібно тремтіла. Рішуче загородивши подругу собою, Даша заявила: – Я тепер ваша дочка! Даринка!

– Вали звідси! – Ганна Миколаївна безцеремонно штовхнула «дочку» в плече.

– А ось це, мамо, вже рукоприкладство, – суворо зауважила Чуб.

– Вали, кому сказала!

– Я нікуди не піду. Це мій дім. Ваша квартира приватизована?

– Що?

– Отже, приватизована, – злорадно заткнула нову «нормально» горлаючу маму нова «нормальна дочка». – Я все знаю!

– Тобі чого? – остовпіла мама.

– А дуже навіть того! – прибрала Чуб пози руки в боки. – Якщо вона приватизована, за законом Маші належить її четверта частина. І якщо ви відмовляєтеся визнати мене за дочку, за законом Маша може здати її мені. Ми вже з нотаріусом домовилися.

– Що-що?

– То ж бо й воно! Зараз їдемо й укладаємо угоду!

– На мою квартиру?

– На Машину четверту частину квартири, на якій відтепер житиму я, – переможно посміхнулася Землепотрясна. – Зрозуміло?

– Тільки сунься сюди! – вискнула Ганна Миколаївна. – Міліцію викличу!

– Це я міліцію викличу, – радісно озвалася Чуб, – якщо ви відмовитеся мене впустити. Я покажу їм папери.

– Хуліганка!

– Це ви хуліганка. А я – законослухняна громадянка, і за законом нашої держави Маша має право зі своєю часткою зробити все, що завгодно. Здати її мені, продати її мені... До речі, хороша ідея. Я купую її частину й оселяюся тут. У вас який метраж? Метрів п'ятдесят? А ти, Машо, чого стоїш? Іди збирай речі, папери там усілякі. Не заважай мені з мамулькою сваритися.

– Яка я тобі «мамулька»? – осатаніла Машина мама. Маша прошмигнула до «дитячої».

І здивовано завмерла – підлогу було вкрито пластиковими мішками.

На них лежала картопля, з любов'ю розкладена за фасоном, розміром і ступенем гниття. Ганна Миколаївна закупувала картоплю мішками, взимку і влітку, й перебирати її кілька разів на місяць було її улюбленим заспокійливим, що заміняло мамі плетіння, медитацію та інші втіхи.

Блудна дочка вдихнула запах землі й підвалу. Клишаво пересуваючись між шарами картоплі, добрела до вікна, рво-

нула стулки й...

...скрикнула, побачивши внизу Красавицького.

Мирослава.

Мертвого!

Він стояв під вікном, закинувши голову, – він дивився на неї.

Він не повинен був там стояти, він повинен був лежати в землі на якомусь цвинтарі.

...її однокласник, її кохання в минулому – сатаніст і вбивця, що врятував їй життя.

Обличчя Маші завмерло в тій самій гримасі, з якою застигла хвилину тому її мати, – з розкритим ротом і скляними очима, які не вірять своїй здатності бачити.

– Машо, – покликав Мир Красавицький, давши підставу для невіри Машиним вухам. – Це я. Не бійся. Все гаразд.

– Ти живий? – спитала вона ледве чутно й одразу істерично продублювала своє запитання: – Ти живий?! Море! Ти живий?!

Ті, що сварилися за дверима, не могли її чути.

– А ви знаєте, що я – відьма? Я можу наврочити! – гримів голос Чуб. – І ви нічого не зможете з цим вдіяти, бо ви – не відьма. У вас навіть у роду не було відьом!

Даша явно вирішила взяти Машину маму на «слабо».

– Та це в нас не було відьом! – закричала Ганна Миколаївна.

– У вас! У вас! – примудрилася перекричати її Чуб.

– Я живий! – гукнув Мир знизу. – Можна зайти?

Маша активно закивала.

Однокурсник спритно піднявся пожежними сходами, спустившись якими три дні тому, «ніби крадійка», Маша пішла з дому «назавжди».

– Ти живий...

Він сидів на підвіконні.

Вродливий. Серйозний. У костюмі й краватці.

– Там, у лікарні, лікар сказав нам неправду? – Маша торкнулася його руки – рука була теплою.

Він був живий. Вона й не бачила його мертвим! Лікар, який повідомив їм у коридорі лікарні страшну новину, напевне переплутав ім'я хворого.

– Лікар сказав нам, що ти...

– Я знаю, – нудячись обрубав її Мир.

І Маша почула: йому нецікаво про це говорити.

«Логічно», – подумала вона.

Мабуть, усі три дні, що їх розділили, йому довелося говорити лише про це.

– Я така рада, що ти живий, – сказала вона й усвідомила вимовлене.

Він не загинув, рятуючи її.

Вона – не вбивця!

Невинна!!!

Радість, велика, сповнила її тіло.

– Ти цілий? – схвильовано заворкотіла вона. – Було стіль-

ки крові. У тебе перелом? Чи що?

– Господь із ним усім, – сказав Красавицький. – Усе це дрібниці, порівняно...

– З чим?

– Я мушу сказати тобі одну неприємну річ. – Обіцянка пророкотіла похмуро й глухо. – Я кохаю тебе, Машо. Я не зміг тебе розлюбити.

Винна!!!

«Присуха! Чар-зілля... Даша приворожила його до мене».

Радість згасла.

– Пізно, – винесла вона вирок.

– Для кохання нема «пізно».

Те саме Маша сказала і Врубелю.

«А якщо нема пізно?»

– Але виявилось, що пізно – є.

– Мире, пробач мені, – попросила студентка. – Але я... не кохаю тебе більше. Я кохала тебе на першому курсі. І на другому... Ти не звертав на мене уваги. А я думала, що кохаю тебе, але...

Мир Красавицький – найвродливіший хлопець їхнього інституту – був несправжнім коханням.

Маша кохала його як ідеал з книжок, кохала тоді, коли ще не жила, а тільки мріяла про кохання в скляному акваріумі своєї самотності.

Проте навіть її книжкові фантоми – мрії про казковий, булгаковський світ – виявилися насправді більш реальними,

ніж її надумане кохання до реального Мира.

– Я кохаю іншого. Пробач.

– Я пробачу тобі все, що завгодно. Я ж тебе кохаю, – сказав він.

– Ні. Ти не знаєш, – заперечила вона. – У мене буде дитина! Від іншого чоловіка. Від Михайла Врубеля. Він помер...

Страшна Таємниця Маші вихопилася назовні, вилилася в слова. Слова розрослися, наповнили кімнату.

«Що робити?»

Вона чекала дитину від чоловіка, похованого століття тому. Вона чекала дитину, і коли б її мати знала про це, відволікти від морального знищення дочки, яка «принесла в подолі», не змогла б і Землетрясна Даша. Вона, двадцятидворічна, майже вигнана з дому, майже розжалувана з Києвиць, чекала дитину й відчайдушно не знала: як жити?!

– Ну й що? – знизав плечима Мир Красавицький. – Це нічого не змінює. Для мене – нічого. Я кохаю тебе. Я всиновлю твою дитину.

Дивно.

Його зневага до Машиної Таємниці прогнала з кімнати страх.

– А як ти дізнався, де я живу? – спитала вона.

– Це було неважко.

– Логічно. В інституті. Я рада бачити тебе.

– Ти рада? – У словах не було запитання, лише сум. – Ти справді зраділа, побачивши мене? Це можливо? Ти ж знаєш,

хто я.

Запитання з'явилося:

«Чи можеш ти пробачити мені?»

– Я рада, повір. Я така рада, що ти живий! – ледь не заплакала Маша. – Я знаю, через тебе загинуло двоє. Проте ти не зовсім винний... Килина обдурила тебе, використала. А потім... Ти готовий був пожертвувати життям заради мене. Але яке щастя, що тобі не довелося жертвувати життям!

– Дай мені ще один шанс, – сказав Мир Красицький.

– Бери. – Маша м'яко поклала руку йому на плече.

– Нам треба поговорити. Ми можемо поговорити з тобою тут? – Він прислухався до несамовитих криків.

А Маша зніяковіла – трохи боязко відсмикнула руку.

«Поговорити?»

У таких костюмах і краватках чоловіки зазвичай пропонують одружитися.

– Ні. Тобто так, – заторохтіла вона. – Але не тут. Нам краще тихо піти. Й чимшвидше. Інакше... – показала вона в бік крику.

Миру не слід потрапляти на материні очі!

На Дашині – тим паче!

Ковальова мала великі підозри: при вигляді воскреслого сатаніста Землепотрясна Чуб загорлає в унісон з її мамою, й не могла навіть уявити, що буде, коли два таких тайфуни зіллються в один.

– Мені треба зібрати речі, – заквапилася вона. – Я сюди

навіть чи повернуся. – Спотикаючись на картоплі, Ковальова поквапилася до старої шафи, в якій вік вікувала допотопна фанерна валіза.

– А це твій батько? – Мир схилився над письмовим столом, де під склом лежали листівки й вирізки, фотографії, картинки. – Ви з ним схожі.

Машу вколело. Боляче!

Вона ступила в бік стола.

Старе-престаре фото: тато, мама, вона, старший брат. Маша в розтягнутих дитячих трусах стояла на плечах у батька.

Стояла й не боялася – батько міцно тримав її за руки.

Піднявши заповилене скло, дочка вигребла з нього все, що там було, й кинула сімейний архів у пащечку валізи.

– Це теж брати? – Мир узяв з ліжка іграшкового Вінні-Пуха.

– Бери.

Ведмежа тато їй подарував у шість років!

– І значки забирай.

Значки з емблемами київських фестивалів й олімпіад їй купував тато – за ними Маша вивчала історію Міста!

Мир слухняно зняв зі стіни поколоту значками хустку.

– І цю картинку, – наказала Маша. – І глобус. І тапочки...

Це все він.

Таточку,

– швидко нашкрябала вона записку натомість,

у мене все гаразд. Я тебе дуже люблю. Я дуже хвилююся за тебе.

Пробач мені, будь ласка.

Маша.

Вона залякла з папірцем у руках.

– Її не можна залишати. Мама знайде її першою й не віддасть батькові. Вона така... Вона непогана. Просто дуже вперта.

– Я всю квартиру освячу! – линув з кухні голос Ганни Миколаївни. – Все сіллю посиплю. Ти сюди й зайти не зможеш, нечисть проклята!

Із чого впливав безрадінний висновок: відьом у Машиному роду теж не знайшлося.

– Хочеш, я підстережу твого батька біля під'їзду й передам йому листа? – сказав Мирослав.

– Ти справді можеш увечері сюди під'їхати? Спеціально?

– Я зроблю все, що ти хочеш. Я ж кохаю тебе.

– Дякую, – зім'яла небезпечну тему вона.

Мир сховав записку до кишені.

– Що ще? – Вона озирнулася. – Ох, так... Одежа. Конспекти.

У пащеку валізи полетіли нехитрі пожитки: светри, футболки, колготи, зошити, книги, труси.

– Ти допоможеш мені спустити сумку через вікно?

– Звісно. Я завжди допомагатиму тобі. Я ж кохаю тебе. Можна я поїду з тобою?

– Куди?

– Туди, куди їдеш ти. Я не заважатиму тобі.

Маша вивергла тяжке зітхання.

Безперечно, Маша Ковальова зазделегідь знала: закоханий Мир Красавицький заважатиме їй. Для того й існує кохання, щоб заважати людям жити! Але відмовити закоханому в неї насильницьким чином вона була не в змозі.

До того ж одnogрупник бував у круглій Вежі, чув розмови кицьок і був готовий до будь-яких містичних па.

До того ж жодних містичних па в планах Києвиці не було.

– Я повинна підготуватися до іспиту. Можемо готуватися разом. Навіть краще вдвох! Ми одне одному допоможемо, – оптимістично збрехала Ковальова.

– Я звільнений від усіх екзаменів. Але буду радий допомогти тобі чимось.

Він подивився на неї.

Погляд свідчив, наскільки йому наплювати на всі іспити у світі, на світ, на все, окрім Маші.

Й оптимізм Ковальнової вичерпався.

«А чи варто йти на іспит? Ольга Марківна знову зігнеться при всіх...»

«Який іспит? Післязавтра Суд! Ми програємо. І мені не буде куди йти. Однак я зможу піти на іспит. Якщо ми програємо, Марківна вже не кланятиметься мені...»

«Шкода, що іспит завтра, а Суд – післязавтра. Краще б

навпаки, тоді б я знала, що, програвши, могу піти хоча б на іспит».

Вагаючись, студентка розклала на столі конспекти й книги. Пробігла очима екзаменаційні питання. Розрізала папірці-шпаргалки.

Погляд Мира, переконано-закоханий, свердловий їй спину.

– Не дивися на мене, – благально мовила вона.

– Гарзд.

Мир дістав із гостинно розчиненої валізи купу знімків, сів на підлогу й почав роздивлятися їх.

Скоса поглянувши на нього, Ковальова побачила: Мир дивиться на неї фотографічну – семирічну, з двома куцями кісками.

– Ти тут така гарненька!

Маша, що було потягнулася до наступного підручника, швидко відсмикнула руку.

Гарненькою вона не була – ані тепер, ані в дитинстві. Проте була розумною. І в Машину розумну голову забрело трохи із запізненням, але логічне запитання:

«А чому, власне, він усе ще кохає мене?»

Він випив Присухи. Присуха діє тринадцять годин. Ми-нуло три доби! Він уже давним-давно мав відсохнути й розлюбити.

Але не розлюбив.

«Виходить... кохає насправді?»

– А коли виросла, стала справжньою красунею.

Цього вже Маша стерпіти не змогла.

Мир Красавицький, найгарніший хлопець з їхньої групи, – ось хто був справжнім, за вродою він міг би позмагатися навіть з дивовижною Катею.

Чорне волосся. Чорні брови. Гордий профіль. Очі... Такі бездонно-величезні, схожі на темні колодязі очі любив писати Міша Врубель.

Маша рішуче відклала конспект. У книзі Києвиць мала бути Відсуха – відворіт. Цей абсурд час ліквідувати!

– А що це з вашою картиною? Чому Терези такі скособочені? – спитав Красавицький. – Вони були іншими, я пам'ятаю.

– Нічого страшного.

Києвиця розкрила чорну Книгу. Розділ з веселою назвою «Відсушки» був десь на самому початку.

– Мені дуже шкода, – сказав Красавицький, – але ти не зможеш мені брехати.

– Чому? – уточнила вона рефлекторно.

– Тому що я кохаю тебе. Я тебе відчуваю. Мені погано, коли тобі погано. Боляче, коли тобі боляче. Можеш не вірити, але... Тобі зараз було страшно, коли ти мені сказала про дитину. Потім попустило. А зараз... Зараз тобі...

– Усе гаразд. – Ковальова бездумно перевела погляд на вимірювач рівноваги в руках Києвиці Марини. – О Боже!!!

За час їхньої відсутності ліва шалька Терезів устигла опуститися ще нижче.

Нижче – нікуди!

Нижче був апокаліпсис!

Василиса Андріївна застала Катерину Михайлівну за вкрай дивним заняттям.

Тримаючи в руках великий кошик, Дображанська діловито посипала підлогу одного зі своїх супермаркетів пелюстками троянд.

– Гарно, – похвалила Василиса.

– Це не для краси, – сказала Катя.

– Звісно, – улесливо посміхнулася Василиса Премудра. – З давніх часів відьми варили з червоних троянд любовний відвар. Дивно, що з часом цю магію перейняли чоловіки, які до цього дня не розуміють: з чого б це букет червоних троянд викликає в жінки такі пристрасні почуття? Адже достеменно відомо, що жінки квіти не їдять.

Катя не оцінила жарту.

Вона зосереджено засівала кахельну підлогу.

– Психологи сліпих навіть вивели теорію: троянди – символічне зображення жіночої вагіни. Й жінкам подобається, коли чоловіки підносять їм відрізані вагіни суперниць.

Вагіни Катерину Дображанську теж не заінтригували.

– Маша вважає, ми маємо право відьмувати для власних потреб, – сказала вона.

– Ви – Києвиця. Ви можете все, що не суперечить 13-ти Великим заборонам, – завізувала Машині слова Василиса.

– І все доводиться робити самій, – звично поскаржилася власниця мережі супермаркетів. – Кидати пелюстки треба неодмінно зліва направо. І як важко знайти відповідальних людей... Породу добросовісних слуг більшовики знищили разом із їхніми хазяями. А потім сімдесят років угвинчували в голови алкоголіків і слюсарів думку, що вони анітрохи не гірші за професорів. Результат – купа народу, як і раніше, гадає: якщо ми й так не гірші, навіщо докладати зусиль?

Катя скінчила посівну. Тепер, притискаючи спустілий кошик до грудей, вона зацікавлено розглядала довгі полиці, заповнені пакетами й банками з соками.

– Ви хочете, – знизила голос Голова київських відьом, – приворожити покупців до вашого маркету? Дозвольте порадити вам, додати до вашого саше кипарис...

– Як на мене, – сказала Дображанська, – непогано й так.

Вкрита червоними пелюстками доріжка між полицями встигла привернути увагу. Худорлява дамочка, що проходила мимо, раптом пригальмувала, замислилася й почала енергійно завантажувати до візочка пакет за пакетом, пояснюючи чоловікові, який її супроводжував:

– Дитині потрібно пити соки! Я давно кажу...

– А ви з якого питання? – звернулася Катерина до Василю Премудрої. – Даруйте, у мене багато справ.

Премудра зробила спробу віддати чолом.

– Нема чого цирк влаштовувати! – цикнула Катя. – Поясність, навіщо ви прийшли? По можливості стисло.

– Даруйте мою зухвалість, чи знайшли ви коріння?

– Знайшла. У Вежі зберігався корінь мандрагори й пташника. Я додала їх до Присухи. Мабуть, треба зменшити концентрацію...

Вмить продуктовий візок присушеної наповнився до краю!

– Навіщо нам стільки? Ми за рік стільки не вип'ємо. – Збентежений чоловік дами спробував повернути кілька пакетів на полиці.

– Не чіпай! Я знаю, що роблю! – вискливо насварилася на нього та й почала сваритися з іншим покупцем. – Що ви робите? Це мій сік! Хам!

– Це мій улюблений... Вишневий. Ви забрали останній пакет! – озвався хам.

– Вово, – вискнула дама, – чого ти стоїш? Він краде продукти з нашого візка!

– Таню, – урвався терпець у Вови, – ми прийшли сюди купити торт і шампанське! Що раптом сталося? Навіщо нам сорок пакетів вишневого соку? Віддай йому...

– Ні! Я люблю вишневий сік! Я завжди любила тільки його! Я люблю його! – Присушена висмикнула сорок перший пакет із рук другого закоханого у фатальний вишневий.

– Ви не маєте права забирати з полиці геть-чисто все! Я теж люблю його! – роздратувався другий.

– Я люблю більше! Він мій!!!

– Я не менше за тебе люблю. Жлобиха!!!

– Не смій ображати мою дружину! – пристав до сварки чоловік покупательки (він кохав її).

– Андрію, – швидко погукала Катя працівника в комбінезоні. – Мигцем зметіть усі пелюстки!

– Не треба. – Василиса Премудра витягнула губи в любовну трубочку.

Пелюстки заворушилися. Повільно попливли підлогою, підігнані протягом.

Присушена дама застигла, вдивляючись у зміни, що відбувалися всередині.

– Гаразд, – невпевнено сказала вона. – Ти маєш рацію, любий. Візьмемо упаковок десять. Ні, п'ять... три.

– Так я можу взяти у вас кілька пакетів? – трохи чемніше спитав другий покупець.

– Дякую, – подякувала Катя Премудрій. – У цілому експеримент пройшов вдало. Завтра треба спробувати ще раз.

– Я питала про ваше відьмацьке коріння, – сказала Василиса Андріївна.

– Ах, це... Увечері заскочу до тьоті Тати, – зняла тему Катя. – Це все?

– Вислухайте мене! – проникливо попросила Василиса Премудра. – Я не маю сумнівів, що ви легко відшукаєте в роду відьомську кров. У мене є підстави так думати.

– Чому? – Катя нарешті кинула на неї неуважний погляд.

– Ви неймовірно вродливі.

– Облиште! – скривилася красуня.

– Звісно, краса – не аргумент для Суду. Але ваш родовід – на вашому обличчі. До речі, коли моя Ясна Пані захоче прибрати зморшку на лобі, благаю, не вдавайтеся до засобів сліпих. Прочитайте замовляння...

– Ви виходите за межі пристойності!!!

Катині зведені брови стали схожими на крила.

Ніздрі роздулися. Чорні самовладні очі знищили ту, що насмілилася переступити межі Катиних приватних володінь.

У суспільному житті Катя інколи користувалася своєю красою, як валютою (що, до речі, траплялося не часто). У приватному житті – гордовито зневажала свою надто вродливу зовнішність (а бувало, і ненавиділа її).

Компліменти викликали в Каті нудьгу. Таке притаманне жінкам бажання подобатися не навідувалося до неї у гості. Катя й так усім подобалася. Точніше, не подобалася!

Вона вражала!

І це суцільне враження, що породжувало зрозумілий протест, бунт, партизанський рух і революції, зазвичай завдавало вродливій Каті одне лихо, як в особистому, так і в суспільному житті.

– Невже, – презирливо спитала вона, – я схожа на жінку, що хоче комусь сподобатися?!

Катя поправила діловитий комір-стійку напівчоловічого, дорогого, престижного – зухвало некрасивого костюма. Провела по залізаному назад волоссю. Донедавна вона носила коротку стрижку. Але волосся й нігті Києвиці мали некон-

трольовану властивість відростати за п'ять-шість годин. І з волоссям Катя перестала боротися (нігті стригла двічі на день – вранці й увечері!)

– Ви схожі на чистокровну відьму, – раболіпно прошепотіла Василиса Премудра, опускаючи очі. – У XV столітті вас спалили б за вашу красу на вогнищі. Й мали б рацію. Краса українок відома в усьому світі... Але чим пояснити таке скупчення вродливих жінок на одній території? Відповідь проста: у нас не було інквізиції. Відьом спалювали на Заході. В Росії та Україні ставлення до відьом завжди було толерантним. Іноземці самі винищили свій генофонд, тепер їздять за дружинами до нас. Але ви, ви, Катерино Михайлівно...

Висока, довгоброва, дивовижна Катя протяжно зітхнула.

– Послухайте, саме врода – не доказ, навіть про неї говорити? – присікла вона розпочату на її честь оду. – І якщо ви прийшли сюди для того, щоб сказати, що я красива, наче відьма, ви даремно гаєте час.

– Якщо половина київських відьом за вас Трьох, то лише тому, що ви така вродлива! – схвильовано заперечила їй Василиса Андріївна. – Вони бачили вас на Купалу. Вони вірять у вас! У вас, Катерино Михайлівно. Я прийшла до вас, щоб сказати: Києвицею будете ви. Тільки ви. Одна ви. Я не могла сказати цього вчора, у присутності Дар'ї Андріївни й моєї студентки. Але вам слід це знати. І бути готовою до проблем, які неодмінно виникнуть, коли Дар'я Андріївна й Ковальова дізнаються...

– Що їм не бути Києвицями? Чому ви так упевнені в цьому? – спитала Катя.

Запевнення Васі їй не сподобалися – практично тими самими словами про її обраність чорт Килини колись заманив Катю в пастку.

– Я вірю в пророцтво Трьох, – сказала Вася. – Але саме воно, на жаль, і ввело нас усіх в оману. Вас Троє... Хоча мене відразу занепокоїло, що серед вас моя студентка. О, я надто добре її знаю! Ковальова інертна, пасивна, боягузлива, слабка. Вона б не змогла навіть стати гідним істориком. Щоб робити відкриття й доводити їх, потрібні сміливість, азарт, здатність кинути виклик... І на тобі – Києвиця! Зізнаюся, коли я була у Вежі, я підбрала їй волосину. Й провела ритуал за допомогою кристала Атран. Він показав: у ній нема ані краплі... ані краплі... Вона сліпа! Варто мені оголосити цей результат на Суді, ніхто більше не заікнеться про Трьох. Якщо одна з вас сліпа, наче кріт, не може й мови бути ані про триумфірат, ані про пророцтво. Щодо Дар'ї Андріївни...

Але Дар'я Андріївна Катерину Михайлівну зовсім не цікавила.

Катя відчувала до Маші дивне почуття, близьке до любові. На відміну від Даші й більшої частини людей у світі, Маша її не дратувала (що, як ви зрозуміли, було досить нечасто). Катя поважала Машу (що бувало ще рідше), поважала за знання, за логіку, за вміння спіймати суть, охарактеризувати, сформулювати й досить органічно сприймала на-

віть Машину скрупульозність, допитливість, яка змушувала ту виправляти й осаджувати Катю.

Катя й сама була скрупульозно допитливою, сама була логічною й розумною. Катерина завжди підбирала характери людей, що її оточували, як одяг, – щоб не морщило і не тягнуло, не дратувало й не муляло. І Маша, хоч би ким вона стала потім (і навіть якби для Каті вона стала ніким), була її ідеальним одягом – по суті, вона й була Катею, тільки навиворіт...

Але головне, поява Маші вивернула навиворіт і Катю.

І річ була не в тім, що Маша, єдина в усьому світі, не вважала Катю сукою. А в тому, що десь дуже глибоко частина Дображанської сучою не була. Й до цієї частини апелювала Маша, не помічаючи решту... Вона нагадувала їй «ідіота». Улюбленого героя безнадійно далекої Катині юності, якому люди здивовано прощали правду.

І хоча Дображанська любила «ідіота» тоді, коли, на її переконання, й сама була «ідіоткою», не було нічого протиприродного в тому, що Катя сказала:

– Ідіть геть! Та як ви на смілилися?! Вести розслідування за нашою спиною... Звикли мати її за дурепу, студенточку, звикли дивитися на неї згори вниз і не можете змиритися тепер, що Маша стала вашою начальницею. Так ось, заткніть свої комплекси далі, ніж бачите. Маша – моя!!! Лише спробуйте комусь сказати про ваш жалюгідний кристал! Лише спробуйте бодай щось кавкнути на вашому Суді! Я вас... –

Рука Дображанської стислася в кулак.

Васин торс перехилився в поясному поклоні:

– Перепрошую, Ясна Пані, винна! Ви – Києвиця. Я зроблю все, що ви скажете. Але ви мали знати...

– Ви маєте рацію, – пом'якшала Катерина. – Я повинна була знати. Добре, що ви сказали це саме мені. А з чого, власне, складається ваше пророцтво про Трьох?...

– Мамо... – Маша випустила Книгу з рук. Страх поповз по шлунку холодним, лоскотним струменем. – Боже! Ми дурепи! Й Вася теж... – Вона захлинулася відчаєм, що накопився на неї.

– Наша Вася? Василиса Премудра? – відреагував її однокласник.

Маша безнадійно оцінила Терези. І різко скинула зі стола конспекти й шпори.

– Ти теж знаєш, хто я! – сказала вона.

Він кивнув.

Він і без того знав майже все. І вона розповіла йому решту.

– ...у нас можуть забрати нашу владу. Але це неважливо. Я лише тепер зрозуміла: якщо Терези похилилися так сильно, на Місто чекає щось жахливе! Не на нас Трьох – на Київ. А ми, егоїстки, подумали про себе... Місто може загинути!

– Тоді чому ти сидиш тут і зубриш білети? – резонно запитав Мирослав.

– Тому що я не знаю, що робити, – чесно сказала вона. –

Куди бігти? Кого рятувати? Що це «щось»? Жодних зачіпок.
– У вас безліч фактів.

– І що ми маємо в результаті? – похмуро сказала Маша. – Дочка Килини оголосила нам війну. Червоний вогонь вказав на Анну Голенко, переконану, що Ахматова вивезла з Києва Ліру й тому в нас нема літератури. У мене нема відьмацького коріння. У Даші теж – по мамі. Вона збиралася заїхати до батька. Катя обіцяла провідати своїх родичів.

– Стривай. – Мир пройшовся кімнатою. Кицьок не було. У Вежі панувала тиша. – У вас є нерозкрита справа Анни Ахматової.

– Ні, – відмовилася Маша від розкриття справи тієї, що повісилася через Горенко – Голенко. – Даша має рацію. Неважливо, чи знайшла Ахматова Ліру. Важливо, що проблема величі місцевої літератури – не та проблема, завдяки якій нам продовжать владу на рік. Отже, рятувати літературу безглуздо. Залишається рятувати самих себе.

– А якщо Ахматова – чорнокнижниця, відьма, чаклунка? Якщо справа не в літературі?

– А в чому? Вона ж збрехала про Купала. Й про Чингісхана. Вона все брехала. Вона народилася 23 червня!

– Саме 23 червня Купала відзначають веди. Ти не знала? – Мир теж був істориком. – Купала – свято літнього сонцестояння. А до 7 липня день коротшає. Найдовший день на рік – 23-го. Звідси й різночитання.

– І що з того? – вперлася Ковальова. – Чи мало в Києві

вільдом... Ахматова ж не наша бабуся.

– А якщо вона твоя бабуся? – висловив сміливу думку Красавицький.

– Ахматова – моя бабуся? – Маша аж розсміялася від сміливості його думок.

– А звідки ти знаєш? – Він сів до її ніг. – Ну, не твоя, так Катина, Дашина! – (згадуючи їх, Мир поморщився). – Не рідна – двоюрідна бабця, троюрідна! У неї були сестри або брати?

– Не пам'ятаю. – Ковальова пошукала торбу з журналом, який прихопила з квартири на вулиці Анни Ахматової.

Торба знайшлася.

– А потім, вона ж не з Києва. Ахматова жила тут недовго. Вона з Пітера.

– Драсте, приїхали! – реготнув Мирослав. – Вона з Одеси. Одеситка, з Великого Фонтана! У нас там дача, на 10-й станції. А Ахматова народилася на 13-й. Там і барельєф її висить. Моя мати туди трояндочки носить, удає інтелектуалку.

– На 13-й? – розум зачепився за «чортову дюжину». – Якої ще станції?

– Великого Фонтана. «Фонтан черемухой покryвся... наш Костя, кажеться, влюбилася», – проспівав Красавицький славнозвісний хіт про Костю-моряка.

– Ну, то Одеса... – відхрестилася Києвиця. – А то Київ. Журнал лежав у торбі по сусідству з конспектом Килини. Маша всілася на килим поруч з Миром і відкинула білу об-

кладинку «Ренесансу».

Мати Анни Андріївни, Інна Еразмівна, була дочкою Еразма Івановича Стогова, який служив у канцелярії кийвського генерал-губернатора Д. Г. Бібікова й сприяв благоустрою міста, —

подав їй новину журнал.

– Отакої, – сказала вона.

– Так все ж таки частково з Києва! По мамі! – втішився Красицький. – Ой, Машо, Машо, а ще відмінниця в інституті!

– Я просто поезію не дуже люблю, – зізналася та. – Я все пам'ятаю. Ахматова жила на вулиці Мерингівській, 7, потім на Тарасівській, 23/25. Ще пам'ятаю, що «Київ не справив ніякого впливу на її творчість», – процитувала студентка надиктований педагогом конспект.

– А брати й сестри в неї є? – поквапив Красицький.

– «...у Києві, – поринула Маша в статтю, – Анна вперше побувала в п'ятирічному віці. Всю зиму 1894–1895 року родина Горенко прожила в готелі «над Бессарабським ринком».

– Поряд із Бессарабкою стояв готель «Національ», – тлумачив запис її однокласник. – Там, де наразі кінотеатр «Орбіта».

– «...за ці місяці, проведені в Києві, в їхній родині сталося кілька подій: тут народилася молодша сестра Ія».

– Тобто її рідна сестра – киянка! Прошу занести це до

протоколу, на випадок, якщо вона твоя бабуся, – зрадив Мирослав.

– «Я була найвродливішою в родині».

– Вона точно твоя бабуся! – проскандував він.

– Ні, – сказала Маша, проминувши ще кілька рядків. – Я не могла бути моєю бабусею. Вона померла 1922 року бездітною, в Україні, від туберкульозу й голоду. А 1914-го Ахматова передбачила її смерть у вірші «Моїй сестрі». 1910 року вона передбачила смерть свого чоловіка Гумільова. Вона присвятила йому вірші «Прийшли і сказали: помер твій брат».

– Ось бачиш?

– Що я повинен бачити?

Маша Ковальова бачила текст, надрукований на дешевому папері.

Історію, подаровану журналом поетесі, що повісилася, який цілком міг бути засуджений як співучасник за статтею «доведення до самогубства».

До Царського саду з його пишними клумбами водила бонна дітей родини Горенко.

У верхній частині парку, як написала у своїх записках Анна Ахматова, з нею сталася інша подія, яку можна вважати доленосною: вона знайшла брошку у вигляді ліри, й бонна сказала їй: «Це значить, ти будеш поетом».

– От і все.

Мила історія – цілком гідна для першого дзвінкого рядка зіркової біографії першої поетеси Росії, прямого «нащадка» Чингісхана.

Ось тільки притягує очі, наче магніт.

Відвівши погляд від рядка, Маша спіймала себе на дивному відчутті, наче щойно розлюбила, – жалю й порожнечі.

Їй відчайдушно захотілося туди – «до Царського саду з його пишними клумбами».

Ні, Вероніка має рацію – слова заворожують, – література й відьомство помазані одним миром.

– Привіт, кицю, – інший Мир – Красавицький – зустрівся поглядом з білою кицькою.

Беладонна, що повернулася з подорожі по карнизах, вивернула з-за балконних дверей. Слідом за нею з'явилася й Пуфик. Зробивши кілька кроків, кицька повалилася мішком на паркет, витягла лапи й умиростворено замружилася.

– *Merde voyage*,⁶ – прогаркавила вона.

– Гаразд, припустімо, – невдоволено сказала Маша. – Припустімо, всі поетеси – латентні відьми. Письменники – латентні чаклуни. Гадуниці й чароплети. Вони віщують майбутнє й зачаровують нас словами. Припустімо, Ахматова народилася в Україні, а її сестра – в Києві. Припустімо, як виняток, Ахматова не набрехала. Але якщо вона й справді в Києві знайшла Ліру, що нам це дає? Швидше за все Київ просто подав їй знак, направив на шлях, як направляв свого

⁶ *Merde* (фр.) – погань, лайно; *voyage* (фр.) – подорож.

часу й нас. Ліра-знак – логічно. Ліра-талісман – нісенітниця. Ліра – це не наша символіка.

– Ага, наша – це тризуб, – підколов Красавицький. Він вивудив з валізи червону хустку, поколоту значками. З-поміж інших емблем видатних київських подій і дат була там

і стандартна ліра – крихітна, блакитна, з кустарним надписом «Київ. Фестиваль поезії-85».

– Колись, – сказав однокурсник, роздивляючись «поезію», – я захоплювався символікою. Не пам'ятаю, що значить Ліра. Проте пам'ятаю, що не тільки поезію...

– Семиструнна Ліра, – подала муркотливий голос Беладонна, – уособлює числову гармонію, що лежить в основі всесвіту. Чотириструнна уособлює вогонь, повітря, землю й воду. Чотири стихії, за допомогою яких відьми й чаклуни...

– Відьми! – скрикнув Мир. – Відьми!

Маша взяла значок з рук Красавицького (занадто вдоволеного своїм вигуком).

Поглянула на Беладонну. На Терези. Потім на годинник.

До післязавтра залишалося 36 годин 15 хвилин!

– Може бути, – нещасно сказала вона. – А можливо, ми зараз перемелюємо дурниці, тоді як Місту загрожує небезпека.

– Стоп, – прикрикнув на неї Мирослав. – Не смій впадати у відчай. Ти вибита з колії. Ти чекаєш на дитину. Тебе вигнали з дому. Тебе лякають Судом. Тобі важко зосередитися. Але ти повинна забути про все це й пам'ятати про головне...

Чому похилилися ваші Терези?

– Тому що Місто в небезпеці, – сказала Києвиця.

– Хто засвітив вам на небі червоний вогонь?

– Наше Місто. Київ.

– Воно в небезпеці, воно благає про допомогу. І воно ж подало вам знак, як йому допомогти. Ти можеш мати сумніви щодо себе, мене, своїх подруг-курв. Але як ти можеш мати сумніви щодо Нього? Місто само спрямовує тебе...

Він говорив майже те саме, що сказала б Маша, коли б був її напарником не Мир Красавицький, а Даша Чуб.

Він майже повторив Машину фразу: «Якби у цій історії не було нічого містичного, нас би туди не покликали!»

Але, почувши її, Маша віроломно перебігла на Дашин бік:

– А якщо ми дали маху? Якщо ми взагалі допомогли не тому, кому потрібно? Тобто допомогли поетесі, а кому треба – не допомогли. Влетіли не в те вікно. Вона ж вішалася! У цьому дійсно нема магії!

– Якщо магію не помітно оку, це не означає, що її нема, – повчально мовила Беладонна.

– Слухай, а ти раптом не знаєш, – повернулася до неї Києвиця, – народитися на сонцестояння, на 13-й станції – це хоч щось означає?

– На світі нема нічого, що б зовсім нічого не означало, – дала гідну Будди відповідь біла кицька. – Щодо Анни Андріївни Ахматовой самі по собі три букви «А», вишикувані в ряд...

– А-а-а! – виригнула три букви Маша, злітаючи з підлоги. – Де він? Де цей зошит?!

Конспект Килини відшукався під боком у Пуффик.

– Мау-тон,⁷ – нявкнула руда.

Маша висмикнула з-під пухнастого пуза зошит «з математикою». Й відчула, що схопила розгадку за хвіст.

– «ААА не розіллє». Анна Андріїна Ахматова! Боже... Акнір украла в нас дореволюційні гроші. А якщо вона хоче піти до Минулого не через маму? Або Килина ходила туди через Анну Ахматову? Якщо «К» – це таки Катя... А якщо... якщо...

– Ну, так іди й пл-овір, – нявкнула Пуффик. – Минуле підкаже. І взялася грати прив'язаним до зошита Килини ключем.

⁷ *Мау-тон* (фр. mauvais ton (мове тон)) – дурний тон, невихованість.

Розділ п'ятий, якому Мир поводиться, як герой

*Навесні 1892 «побіг» стрімким Олександрівським (нині Володимирським) узвозом другий у Європі й перший у Росії електричний трамвай.
Олександр Анісімов «Скорботна бездушність»*

Піти в Минуле! – від цієї пропозиції у Маші перехопило подих.

Маша вже була в Минулому.

Саме там вона зустріла Мішу й покохала його (й розлюбила Мира назавжди).

Саме там вона назавжди втратила Врубеля, – там він побрався (не з нею) й помер сто років тому...

Але взимку 1894 – 1895-го, коли родина Горенко мешкала в готелі «Національ» над Бессарабським ринком, Міша Врубель був іще живий! І, можливо, заїжджав до Києва саме в цей час.

І ще...

Маша любила Минуле.

Не менше за Мішу!

Це кохання, непереборне, вроджене, й поманило її на історичний факультет.

Маша фанатично любила історію й не раз переконувалася:

історія – та сама філософія (досить уміти не тільки читати, але й думати!).

Маша любила старі речі...

Не тільки старовинні, а й просто старі. Допотопну, із проіржавілими замками, коричневу фанерну валізу, що мешкала в її платтяній шафі. Блякла фотографія бабусі в смішному купальнику, яка стояла по коліно в морі, перекресленому оптимістичним «Привіт із Сочі!» Подряпану круглу жерстяну коробку від льодяників «Монпансьє», в якій батько зберігав шурупи й гайки. Що старші були речі – то сильніше їх любила Маша...

Маша любила Час.

Незворотний минулий час, що залишався з нею тільки як старі речі. Час, який можна було роздивитися й торкнутися його: який відколов куски золочених багетів, що обрамляли розтріскані картини в музеї; стер сходи царських будинків; витончив папір, списаний тонконогими словами з іжицями – те, що інші вважали б за дефект і брак... Маша й любила понад усе! Тріщини, худину просілого мармуру, щербини й патини.

Вони прикрашали будинки й речі, як шрами прикрашають чоловіка.

Вони свідчили про бої в минулому, барикади, кохання, пристрасті, зими й літа.

Шрами, нанесені рукою Великого часу, були не менш цінними для неї, ніж речі, створені руками великих. Ці шрами

казали: «Ми пройшли крізь історію! Ми були там... Там були тільки ми!»

І, заворожена, Маша слухала розповіді давніх клямок. Золотих лорнеток, що покоїлися в музейних вітринах. Сходів, стертих до арматури. Блукаючи Містом, вона нахилялася, щоб торкнутися згаслого мармуру рукою, і вслухалася в нього, що шепотів їй про недосяжну Дивовижну Країну.

Так хлопчик, що мріє про подорожі, прислухається до оповідей про далеку, загадкову Африку! Так модниця жадібно читає про недосяжну для неї Високу моду Парижа.

Але Маша не любила моду, не хотіла до Парижа. Її привертала інша країна, що існувала тільки на старих мапах – 1800, 1902, 1913 років. Країна, про загадки й моди якої розповідали їй бойові шрами старих речей.

Тому з дивною для неї зарозумілою зневагою Маша кривилася на речі, що підроблялися під старовину, – вони здавалися їй самозванцями, брехунами, які сидять з пляшкою вина в трактирі, розповідаючи про Африку, де ніколи не бували...

Проте, побувавши власною рудою персоною в країні Дивовижного Минулого, Маша склала свою любов воєдино й прирівняла до запаморочливо простої відповіді:

«Я хотіла жити там. Я завжди хотіла жити там. Не тут...»

Тому, досить було рудій Ізиді нявкнути про новий вояж до ХІХ століття, як Маша вмить забула про суди й іспити, своє цікаве становище й вкрай несприятливий стан справ –

взагалі й у цілому.

– Але, – зробила вона спробу повернути себе до реальності, – я не можу. У нас так мало часу.

І несподівано згадала про особливість подорожей до минулого, яка раніше здавалася неважливою.

Вона не забере багато часу.

Точніше – взагалі не забере часу!

Можна піти в Минуле о 12.00 цього дня й прожити там бодай добу (Чи рік! Чи двадцять п'ять років!) – ти все одно повернешся назад рівно о 12.00. Максимум о 12.15.

– Треба буде засікти... – сказала Маша під ніс. – Пуфику, ти геніальна кішка! В будь-якому разі, якщо я сидітиму тут і розмірковуватиму, це забере значно більше часу. Коротше, якщо мені потрібно посидіти й подумати, логічніше йти й думати туди... Там я можу думати досхочу! Час все одно зупиняється!

Геніальна кицька ліниво понюхала комплімент, що прозвучав на її честь, і, зрозумівши його неістинність, завалилася спати на Машине фото.

Маша метнулася до Килининої схованки, смикнула шафу-дверцята.

– Так... – її щокі спалахнули рум'янцем. – Що в нас носили 1894 року? Турніюри вже вийшли з моди. Модерн пізніше... Потрібні шубка й шапочка... – (Минулого разу Маша опинилася в Минулому осінньої зими 1884 року в самій сукні й шовкових черевичках – і гріло її лише кохання!) –

Чудово!

Скрупульозність «Діви»-Килини не вперше зробила добру справу – весь одяг був помічений бирками, де вказувалися сезон і рік.

– Машо, я щось не зрозумів. – Мир здивовано вивчив несподівану Машу – збуджено-щасливу, з нетерплячими руками. – Ти куди збираєшся? На карнавал? – вп'явся поглядом він на вміст шафи.

– Тут є й чоловічі речі.

До смугастого «піджака Остапа Бендера» притискалося чоловіче пальто з бобровим коміром.

– Мире, ходи сюди. Підскоч! – вимагала Ковальова. – Там, на антресолях, у капелюшних картонках, напевно є циліндр. Ага, ось і шуба! А ботики? – Зігнувшись, вона полізла під вішалку, але повернулася з півдороги. – Ой! Ключ! Потрібен ключ від готелю «Національ».

– Перший ряд. Двадцять сьомий гачок зверху. – Беладонна, що вилизувала свою білу шубку, відволіклася від своєї благородної справи. – Замок від нього – в третьому ящику знизу. Будівля готелю «Національ» згоріла 41-го.

– Мире, біжи в коридор, – послала Красавицького Маша. – Там шафа, в ній багато ключів.

Закоханий і спантеличений, Мир слухняно попрямував у вказаному йому напрямі й знайшов шафу з відьмацькими мітлами, шафу з чаклунськими банками-склянками і третю – від підлоги до чотириметрової стелі, заповнену тисячею

тисяч ключів, що висіли на тисячі тисяч гачків.

– Перший ряд, двадцять сьомий згори, – закотивши очі, він почав рахувати. – Один, два, три...

На двадцять сьомому ключі висів картонний брелок:

«Grand-Hotel Nationa!»

– Боже! Але цього не може бути!

– Тихіше, тихіше... – шикнула Маша. – Я ж тебе попереджала.

Але послужливість супутниці не могла перестерегти здорову реакцію на неможливе.

Під'їхавши на таксі до хрещатицького кінотеатру «Орбіта», Маша (виряджена, всупереч літу й рокам, у шубку з маленькою муфтою й круглу шапочку) підійшла до відносно нових дверей, вийняла з ридикюля великий іржавий замок, встромила в нього старезний ключ, повернула, поглянула на годинник, прошепотіла дві фрази:

«Ім'ям Отця мого наказую: дай те, що мені належить знати —

Анекдот!»

– увійшла.

І кавалер, що увійшов за нею слідом, опинився в оздобленому червоним деревом, сяючому бронзовими лампами вестибюлі дореволюційного готелю «National».

Машині очі затанцювали по залу й одразу відшукали те (тих), кого їй належало впізнати. Бонна в темному плащі й непримітному капелюшку вела до дверей двох маленьких дівчаток.

«Хто з них Анна?...»

Приїжджа бонне зникла за дверима.

Мир стояв як стовп і дивився мов баран на нові ворота.

– Ходімо, ходімо, надягай хутчіше пальто... Там зима. Я ж тобі казала, – нетерпляче пришпорила його Києвиця.

– Яке пальто? – В ім'я кохання Мир з честю продефілював Хрещатиком ХХІ століття в класичному сюртуку. Але надягнути циліндр кінця ХІХ і пальто на початку липня категорично відмовився.

– Пальто у тебе в руках!

Мир поглянув на свою руку з перекинутим через неї пальтом. Тряхнув складеним «млинцем» циліндром.

– Я думав, – отетеріло сказав він, – після того, що зі мною сталося, мене неможливо здивувати.

– Після чого? – буркотливо спитала Маша, підштовхуючи кавалера до дверей.

– Після того, як я покохав тебе.

– А-а-а...

Спускаючись сходами з другого готельного поверху, Маша прикрила повіки й старанно прочитала друге закляття.

Увійти до будинку, всередині чи на місці якого повік жило його дореволюційне Минуле, було половиною справи.

Тепер треба вийти з нього в минуле століття.

І якби Маша знала про друге закляття раніше, її життя склалося б дещо інакше.

Але що тепер згадувати...

– Ходімо.

Мир опанував себе й усе ж таки встиг розчинити двері перед дамою.

За дверима було ХІХ століття!

Зима 1894...

...або 1895 року.

Ясний-яснісінький день.

Пахло Різдом. Старорежимним, золотаво-сріблястим. Маша відразу відчула запах. Новий рік, його називали до революції святом дитячим, не випереджав, а чемно йшов за днем народження Христа і був десь поруч, за два-три кроки.

На Хрещатику справляли бал солодкі Святки!

Два тижні зимових свят – час, коли керівництво оголошувало неслужбові дні, й усі, навіть невсипущі поліцейські, поринали в святкові розваги.

З 25 грудня по 6 січня – від Різдва до Хрещення – законслухняність киян вражала. Поліцейські дільниці були порожні. На вулиці не було ані п'яних, ані волоцюг. Відзначаючи день народження Христа, розчулена Столиця Віри відкривала жebraкам обійми. Їх приймали, зігрівали, влаштовували їм безкоштовні обіди, роздавали одягу й гроші.

«Святки... – спробувала на смак Маша старорежимне

слово. – Зараз ніхто й не знає, що це таке».

Ясний день квітнув яскравими плямами – люди несли в руках пакунки з подарунками, іграшки від Кордеса. Маша прилипла очима до пари, що проходила мимо, поза сумнівами – сімейної. Погладила поглядом великий, сповитий у сірий папір пакет, – судячи з форми, традиційного коника-качалку – його ніс батько. Мати сімейства, рум'яна, гладка, в хутряній шапочці, притискала до грудей бонбоньерку з цукерками.

– І це Хрещатик? – Заскочило Машу питання.

Вона забула про супутника.

Але, виявивши Мира поруч із собою, побачила – навіть він, закоханий, забув про неї, зустрівшись із її Києвом, Києвом, Києвом!

– Так, це Хрещатик, – відрекомендувала головну вулицю Маша, відчуваючи, що її нестримно усміхнені щоки ось-ось луснуть від радості.

Мир дивився на будинки, залишені ним у ХХІ столітті хвилин п'ять тому.

Шість будівель, які розмістилися між колишнім Бібиковським бульваром і колишньою Фундуклеївською вулицею, були єдиними старими будинками Хрещатика нинішнього.

І єдиними знайомцями, що зустрілися їм тут – 1894 або -5 року.

Проте їх було неможливо пізнати!

№ 42, на розі Хрещатика й Богдана Хмельницького, де проживав центральний гастроном, лише будувався.

№ 44 був непристойно малий. Видно, що потім його перебудовували не раз.

№ 46 був непристойно новий.

За рогом № 52 підіймався вгору Бібіковський – незвично низькорослий, голий, порожній.

Машин супутник зацьковано озирнувся. Десь із хвилину дивився на неможливо незнайомий простір, де здавна (у всякому разі, так здавалося йому) стояв величезний квадратний Бессарабський ринок.

Ринок був.

Але зовсім не той. Маленькі, бруднуваті будочки, яточки-«рундуки», крамниця з вивіскою «Дешева торгівля».

– Неймовірно! – голосно прошепотів Красавицький. – Бессарабська площа без Бессарабки!

– Вона й не Бессарабська, вона – Богдана Хмельницького, – сказала Маша.

– А та, що була в нас Богдана Хмельницького?

– Софіївська, як і зараз.

Велике Місто явно не злюбило Богдана. Київ штурхав його ім'я, наче м'яч. Легко забуло його заради звучного слівця «Бессарабка», поряд із якою, між шинками й бруднуватими крамничками, «батьки міста» планували звести пам'ятник «великому сину».

Дев'ять років Місто не могло нашкрябати грошей на цей

монумент...

П'ять років бронзовий Богдан разом із коротконогим ко-
нем пролежав у дворі будинку Присутствених місць – Київ
не міг знайти камінь на його постамент...

До речі, Маша й сама не дуже любила Богдана – володарем
її душі був Срібний вік.

І цей вік, що було почав зароджуватися, був перед нею.

– Гаразд, – із жалем сказала вона. – Нічого витрішки ку-
пувати. Ми вже пропустили Анну й бонну. Лови Півня.

– Якого півня мені ловити? – не зрозумів Мир.

– Візника, – пояснила Маша, – так їх називали в Києві –
Півнями.

– Вони що, усі були підорами?

– Не смій ображати мій Київ! – спалахнула очима вона.

Мій час. Мій Київ, Kieff, Kiew, Kiev... Моє МІСТО!

Мир зрозумів її.

– Пробач, – сказав він тихо. – Куди їдемо? – діловито.

– До Царського саду. Я прочитала закляття: побачити те,
що нам належить дізнатися. Анекдот.

– Там буде щось смішне?

– Анекдот, – поспіхом повідомила його Ковальова, – тіль-
ки в наш час означає щось смішне. А раніше це слово озна-
чало цікаву історію. Отже, скоріш за все, ми побачимо, як
Анна знайшла свою Ліру. Якщо вона, звісно, її знайшла. Ну-
мо, лови! На санях ми домчимо швидше і перехопимо їх!

Стовпи й фасади будинків прикрашали святкові гірлянди. За традицією велетенська міська ялинка стояла біля будівлі Думи на Хрещатицькій у минулому, нині Думській, у майбутньому – майдані Незалежності.

Тільки зараз ця ялинка була не новорічною, а різдвяною.

Ялинку ставили на Різдво – 24-го, на Святвечір, Надвечір'я Христове.

І, кутаючись у килим, що пах кінським потом і тютюном, із саней Півня, Маша пристрасно вдивлялася в цей – новий – Хрещатик.

– Схоже на село, – прошепотів Мир.

– Неправда. Навпаки.

Як на Машу, з останньої їхньої зустрічі 1884 року Хрещатик підріс, перетворившись з незграбного хлопчини на успішного молодика, – вимахав у три поверхи, навчився манер: нові вітрини, кав'ярні, фотоательє, каналізація та електрика.

Посеред проїжджої частини вишикувалися в ряд чотирнадцять дугових ліхтарів.

Місце, яке менш ніж сто років тому було зовсім пустельним, що його кияни називали «Козячим болотом» – глибока долина між Верхнім Печерськом і Київським акрополем, який стояв на протилежній горі, – вже перетворювалося на «наш Невський проспект». На вулицю 150 крамниць, що вмістилися на 1200 метрах, – чи не найменшій у світі головній вулиці Міста.

– А знаєш, – повернулася Маша до Мира, – у 1886 році якийсь полковник Фабриціус запропонував розширити Хрещатик до Дніпра, знісши гору Царського саду! Добре, що його не послухали.

Хрещатик, що пережив перший напад «будівельної лихоманки», впав у іншу – лихоманку торгіву. Вся торгівля з Подолу й Печерська переселилася сюди. Тут можна було купити все – від цвяхів і шпильок до обручок від Маршака, технічних новинок і концертних роялів. Великі й маленькі, що купилися й витісняли одна одну, крамниці й крамнички окупували перші поверхи усіх будинків...

Включаючи перший поверх Київських дворянських зборів, де мешкав сам предводитель дворянства й проводила дозвілля місцева аристократія.

Включаючи перший поверх будівлі Міської думи, яка примостилася поряд із «дворянами» і через яку Хрещатицько-Думська площа перестала бути площею, зрівнявшись з однойменною вулицею.

Включаючи перший поверх іще не знайомого Маші (знайомого лише за фото) збудованого 1886 року ренесансного палацу Київської біржі, що розташувався поряд із надто знайомим їй кафе Семадені, де вона їла морозиво з Мішею Врубелем, де він їй освідчився, де вона не встигла сказати йому «так»...

«Не треба про це думати. Кінець 94-го. Або самісінький початок 95 року. Грудень або січень».

Маша усміхнулася.

У 1894 році за спиною підковоподібної Думи на площі гастролував цирк «чудово дресированих людських бліх». За версією «Києвлянина», дамські блохи танцювали в парі кадрили, а чоловічі – майстерно фехтували.

А ще 1894 року в районі Хрещатицької площі збудували електростанцію. А у триповерховому «Гранд-отелі», що присусідився до Думи ліворуч, з дня на день запусять третій у Києві ліфт.

Й акурат у грудні 1894 року нащадки професора Меринга (чий маєток займав нині цілу гору від Хрещатика до верхівки Печерська) звернулися до міського управління з прожектом – організувати на їхній території чотири нові вулиці. Ольгинську. Нову. Миколаївську – на честь Миколи II. Та Мерингівську – на честь свого батька.⁸

...ту саму Мерингівську, де десятиріччя по тому в будинку № 7 житиме Анна Ахматова.

А 1895 року ділянку біля Дворянських зборів орендували, щоб звести ще один триповерховий будинок, – цей будинок звели на останньому вільному шматочку тогочасної «абсолютної пустелі».

Відтоді Хрещатик змінювався тільки за рахунок відторгнених ним дерев'яних будівель.

– Ти уявляєш, – збуджено заговорила історичка, – за яки-

⁸ Миколаївська вул. – зараз вул. Городецького, Мерингівська вул. – зараз вул. Заньковецької.

хось десять років вулиця знову зміниться. Вона буде зовсім іншою – європейською! І ти знову її не впізнаєш. Ось цей будинок, – повернулася вона, щоб показати залишений за їхніми спинами кам'яний палац з колонами в класичному стилі, що стояв на місці нинішнього Головоштамту, – це поштова контора! Його знесуть. А він сорок років був єдиним кам'яним будинком Хрещатика! А там, – розвернулася вона до протилежного боку, – за три роки зведуть «Київський Париж» – Миколаївську вулицю, цирк, театр Соловцова, будинок Гінсбурга – найвищий у всій Росії!

– І це можна буде побачити? – зачаровано спитав Красавицький.

Він дивився на будівлю Думи, що віддалялася від них, увінчану чотирикутною вежею з круглим годинником, із золотим Архангелом Михаїлом на тонкому шпилі.

Архангел злетить зі шпиля у 19-му році.

Дума буде зруйнована 1941. І її лівий сусід – № 22, «Гранд-готель», згорить у 41-му. І правий сусід – № 18, Дворянські збори... І «Grand-Hotel National» – теж згорить. І біржа, декорована рідкісним коростишівським гранітом, – зійде у 41-му.

Усе згорить. Усе кане в Лету.

І від цього, і від того, що буде збудовано – європейського Хрещатика, – залишиться лише шість старих будинків.

– Я покажу тобі! – заприсягнулася Маша. Вона мотнула головою, намагаючись приструнити безладний ентузіазм

– проводити екскурсії для одногрупника не входило до її планів.

«Але ж час все одно спинився!»

– Я покажу тобі Хрещатик Булгакова! Знав би ти, як я сама мрію його побачити.

Булгаков...

У грудні 1894 або січні 1895 року Булгаков іще нічого не написав. Не навчився писати.

Йому три роки.

Але він уже народився... ВІН Є!

І в його будинку горить лампа із зеленим абажуром і, як «завжди наприкінці грудня», пахне хвоєю...

Маша швидко торкнулася грудей, де під шубкою на мотузці висів ключ від будинку № 13 на Андріївському узвозі.

Сани зі свистом проминули Царську площу.

Проїхали повз низенький особнячок з колонами (вже викуплений 1894 року відомим російським співаком Слав'янським, уже призначений ним під знос)...

«Як шкода», – щиро поспівчувала особнячку Маша.

...обігнули забитий на зиму фонтан «Іван», альтанку з дерев'яно-різьбленим мереживом даху й пригальмували біля прилеглої до Царського саду «залізної» каплиці, встановленої на пам'ять про дивовижний порятунок царя Олександра II, на честь якого Європейська площа й дістала 1886 року титул – Царської.

Машин нехитрий план цілком себе виправдав. Їм навіть довелося почекати, поки вже знайома *bonne* підвела двох піших дівчаток до непримітного входу.

Колись Царський сад був величним і величезним та займав дві гори над Дніпром.

Перший сад був влаштований тут царем Петром Олексійовичем, що намірився завести в Києві-граді плантації виноградників, плодових та шовковичних дерев для виробництва шовку.

Пізніше дочка Петра, яка не наслідувала господарської жилки батька, наказала розбити на місці економічного – сад у французькому стилі. На верхньому майданчику першим архітектором імперії Бартоломео Растреллі був збудований царський палац. За генерал-губернатора Милорадовича там влаштовували бали й редути. Грали оркестри, у палатах подавали шампанське, у небі сяяв феєрверк, і нічні гуляння тривали до ранку.

Потім палацову частину парку огородили від жителів міста. І палац, що пустував в очікуванні найясніших осіб, і парк, що належав до нього, стали схожі на чарівне царство сплячої красуні.

Середина Царського зробилася окремим – комерційним садом Шато-де-Флер.

З іншого боку солодкий шматочок саду відкусив ще один платний – Купецький – сад (за вхід до нього питали аж 50 копійок!)

А залишену в розпорядженні киян занедбану безкоштовну ділянку називали Царським садом лише за звичкою. Його нетрі були подібними до лісу, а терасу над Дніпром жителі міста вважали проклятим місцем. Про неї ходили страшні легенди.

«До Царського саду з його пишними клумбами...» – затремтів рядок.

«Про що думав автор статті?» – хмикнула Маша.

Узимку 1894–1895, яку родина Горенко провела в Києві, тут, звісно ж, не було ніяких клумб.

Не було їх і влітку...

І саме 1894 року геолог Тутковський описував глибину безкоштовного саду словами, якими живопишуть звичайно Лисі Гори:

«Тераса ця має дуже дикий і непривітний вигляд; вона вся вкрита безформними буграми, між якими знайшли притулок багністі болітця, що ніколи не висихають...»

Причому похмурість сих садових легенд виявилася більш живучою, ніж царська й подальша радянська влада – як би не називали сад – Царським, Пролетарським, Першотравневим чи Марийським, – від віку й до сьогодні терасу із «Зеленим театром» кияни вважають шостою, неофіційною Лисою горою.

Але Міша Булгаков любив цей сад!

І описував його інакше.

І нині, з нагоди Святка, у нижній, обжитій, частині Царсь-

кого саду народу було багато. І там, і тут походжали торговці з копійчаними харчами, тітки з гарячими пиріжками, збитенники з напоями «щоб зігрітися».

Жвава, святкова – публіка, яка тут гуляла, здавалася списаною з різдвяної листівки.

Маша накинула оком на вродливу даму – дама була така гарна, що здавалася ляльковою! Біла шубка, біла муфточка, прикрашена «торочкою» з помпончиків. До її хутряної, вигнутої півмісяцем, шапочки було приколото букет штучних конвалій.

«Досить витріщатися. Ти прийшла заради Анни!» – осмикнула Києвиця Машу-історика.

Двійко дівчаток, що вже доволі замерзли, плелися зимовою доріжкою.

Старша й молодша.

«Хто з них Анна Ахматова?»

Маша й Мир ішли слідом, – кавалер галантно ніс пальці супутниці на лікті своєї руки.

Попереду плили два однакових капори – вони не бачили облич. Маша мимоволі завважила чудову поставу старшої – у свої п'ять-шість років панночка чесно тримала спину.

«У Києві Анна вперше побувала в п'ятирічному...»

«Старша – Анна!»

– Ой, – скрикнула старша. – Брошка.

Присівши навпочіпки, вона поколупалася в снігу. Випросталася, роздивляючись знахідку.

На гілку чорного дерева сів чорний ворон.

– Це Ліра, – пояснила вихованці бонна, стоячи коло панночки. – Можливо, Анно, ви станете поетом.

– Поетом?

Маша занепокоїлася – на точнісінько такого ворона перекидався, за необхідності, Київський Демон, що був обертихою жіночої статі!

Але й без Демона «точнісінько таких» ворон у Києві во-дилося вдосталь.

– Поети пишуть вірші, – сказала бонна.

– А-а-а. – Дівчинка дивилася на свою, невидиму для Маші, долоню. – Гарна.

Ворон каркнув.

– Покажи, покажи, – підбігла молодша сестра. – Дай мені! Дай! Дай!

Анна швидко стисла руку в кулак. І скрикнула. Брошка вколола її.

– Дай мені! – Мала намагалася розімкнути кулак старшої сестри.

– Поводься пристойно, Ріко, – приструнила її бонна.

– Ні, – розковерзувалася молодша. – Нехай віддасть мені! Дай! Дай! Дай!

– Анно, віддайте мені Ліру, – дійшла соломонового рішення наставниця. – Так буде краще.

– Ні! – Сірий капор різко хитнув головою. – Вона – моя!

– Віддайте! – вже суворіше мовила наставниця.

– Ні.

– Я вам наказую!

– Ні!

Анна побігла.

– Дай! – Ріка помчала за нею.

– Поверніться негайно!

Анна звернула з доріжки.

Молодша сестра наслідувала приклад старшої.

Старша оступилася, впала на сніг... І щезла з виду.

– Анно! Ріко, ні!!! – Бонна бігла до урвища.

Маша вчепилася в руку напарника.

Але відразу ж відштовхнула її, підбрала довгу спідницю

– її ботики поспішали, утопаючи в снігу.

– Я з тобою, – присівши, пересуваючись смішними маленькими кроками, мала силкувалася спуститися з гори.

Не втрималася...

– О! Ні! – Бонна не встигла її підхопити.

– Ні! – вигукнула Маша.

Ріка котилася до урвища.

Анна була вже аж унизу, і там, де вона була, до небезпечного, майже прямовисного схилу примикала загородка з ведмедем.

– Звіринець! – Бонна притисла руки до грудей.

– Зоопарк. Мире, там зоопарк! – закричала Маша, забувши про всі притаманні ХІХ століттю слова.

Забувши про те, що в ХХІ столітті в шафі круглої Вежі

стоїть книга «Анна Ахматова. Вибране» – прямий доказ, що Анечка Горенко аж ніяк не помре п'ятирічною, врятується, підросле й таки стане поетом!

Ріка з криком злетіла з гори.

Знизу ахнуло – відвідувачі звіринця припали до ґрат.

Ведмідь, величезний і бурий, встав, попрямував до дівчаток.

– О Боже. О Боже. О Боже! – несамовито закричав жіночий голос. – Зробіть же що-небудь! Хто-небудь...

Нагорі голос здавався глухим.

Анна, яка зверху здавалася зовсім крихітною (безнадійно-беззахисною), намагалася видертися назад.

Дарма! Якби по горі, подібній до стіни, можна було піднятися нагору, ведмідь давно б уже втік з вольєра.

Звір ішов до Анни.

Вона стала навколішки. Пальтечко задерлося. Маша побачила бурі панчохи на підв'язках, подумала неважливе: «Як їй не холодно?»

Їй не могло бути холодно. Їй було страшно!

– Зробіть... хто-небудь! Він же її!.. – не спинявся жіночий голос за ґратами.

Видершись на невеликий пагорбок, Анна втислася в земляну, вкриту намерзлою кригою стіну.

Ведмідь підскочив.

Анна заплющила очі.

– А-а-а, – пролунало.

Але звір раптом, ніби в роздумах, помотав головою. Постояв і пішов геть.

До маленької Ріки.

Тепер він ішов інакше – повільно, наче у його наближенні, у погляді спідлоба, у кожному косолапому кроці кожної з чотирьох його лап був якийсь церемоніальний і таємничий смисл.

Прилиплі до ґрат кавалери в картузах, котелках і формених шапках, дами в капелюшках і хустках залякли, – незрозуміле, що стало невідворотним, промальовувалося в образах гори, в білосніжності снігу, що кришився з неба байдужою манкою, у протяжному крикливому карканні чорного ворона.

– Ні! Ні! Ні! – зім'яв тишу Машин страх.

Невідомий сміливець у штанах з лампасами видерся на ґрати.

Але його героїчний вчинок виявився запізнілим.

Хтось високий, у темному пальті вже зіскочив з гори, підхопив на руки дворічну Ріку.

– Забирайся! – безстрашно й грізно grimнув він на ведмедя.

Клишоногий заричав, вищирив жовту пащеку. Вдарив лапою.

Але Мир – це був саме він – вивернувся від удару так швидко, що Маша лише закліпала очима.

– Біжи до мене! – Мир крутнувся до Анни.

Та не змусила чекати на себе – вона мчала до рятівника. Той схопив її на ходу, рвонув до огорожі. Герой у штанах з лампасами, якому так і не довелося показати своє героїство, сидів на огорожі, – він і прийняв врятованих дівчаток Горенко.

Мир феєрично перемахнув через огорожу.

І його зустріли аплодисментами.

– Мире, ти – герой! Справжній герой!

– Облиш. Їх усе одно врятували б. Ти читала в статті: у Ахматової померла сестра Ія. А це – Ріка. Просто ти так злякалась, і я подумав: краще витягти їх, щоб ти не страждала.

– Мире, ти такий молодець! Ти не побоявся!

– Мені нема чого боятися, – сказав він. – Окрім того, що ти мене колись проженеш.

– Я тебе ніколи не прожену!

– Обіцяєш?

Він запитав це так серйозно, що в Ковальнової запекло під грудьми.

Його «обіцяєш?» було важким, наче скрижаль, на якій видав свої перші закони Господь.

І Маша у захваті поквапилася прикусити язика.

– Обіцяєш? – наполегливо повторив Красавицький.

«Що сказати?» – занило з переляку.

Сказати «ні» після «я тебе ніколи» було нелогічно й підло.

Сказавши «так», вона дасть навіки обіцянку: жити з Ми-

ром – не в любові, так у радості й горі...

До смерті!

Але Ковальова не збиралася брати платонічний шлюб на Царській площі зразка 1894 або -5 року.

– Чого ти мовчиш?

«Чому він кохає мене? Він мав мене розлюбити! Щось не так було з Дашиною Присухою...»

– Мире, – трохи похмуро промовила вона, вивчаючи носи темних ботиків, – я обіцяю, що знайду спосіб тебе розпресувати.

– Тобто?

– Розворожити. Я знайду Відсуху.

– А якщо не знайдеш?

Із секунду Маша переминалася з ноги на ногу.

Потім:

– Тоді я шукатиму її до смерті. Я не покину тебе доти, поки не зможу тобі зарадити! Обіцяю, – вона страшно заприсяглася.

– Згода! – Він страшенно зрадів. Закрутив головою. – Як тут все ж таки чудово. І повітря таке нереальне. Як у селі! Логічно, машин же нема. Навколо суцільні сади. Не можу повірити, що я – в Києві. Усе таке маленьке – я почувуюся Гулівером. І лисе. Тобто так мало будинків, лише дерева...

Києвиця кивнула.

За їхніми спинами ховався сад квітів – Шато-де-Флер.

Ліворуч, на горі, жив своїм життям, оточений власним са-

дом, Інститут шляхетних дівчат.

Попереду Машин погляд, затьмарений неабиякою обіцяною, тішить (ще не закритий безглуздо-потворною музейною махиною імені Леніна) царствено-білий сад «Володимирська гірка».

А трохи праворуч – будівля Купецьких зборів, що заступила свій крихтний, але найупорядкованіший у Місті сад, відвідувати який кілька разів на тиждень мав за святий обов'язок будь-який «правовірний киянин».

– Три дні тому, коли я була тут, – втоптала Маша любовну тему в сніг, – Купецькі збори тільки-но збудували.

– Три дні тому?

– Ну так, – 1884 року! А знаєш, чому їх звели тут? Це справжній анекдот! З Дніпра Хрещатиком нісся такий порив вітру, що дамам завжди здувало капелюшки. І Купецькими зборами заткнули дірку від протягу. Я читала, за радянських часів будівлю вирішили знести. Але київський поет Юрій Рибчинський пішов до мера й розповів йому цю історію. І таким чином зберіг Збори...

– О Боже! Машо! – Мир підскочив, як дитина. – Ти бачиш його? ТРАМВАЙ!

Знизу, Олександрівським узвозом видирався смішний маленький трамвайчик на сталевих гвинтоподібних ресорах.

– Ну так, зараз же 94-й, – зраділа студентка. – Він пішов іще в травні 1892-го. Київський трамвай був першим у Росії!

– Тобто їх більше ніде не було? – прийшов у захват Ми-

рослав.

– Ніде. Тільки у нас, – з гордістю похвалилася його про-
світителька так, ніби цей перший електромотор, що до них
наближався, запустив не військовий інженер генерал Стру-
ве, а вона сама – причому власноруч! – Кияни дуже пишали-
ся своїм трамваєм. Він був національним героєм! Трамвай
першим зміг подолати крутизну київських гір. Ані омнібус,
ані конка, ані локомотив не впоралися... Спочатку генера-
лу Струве теж не вірили. Інженери писали, що електрична
конка – химера! Зрушувати вагони за допомогою електрики
можна тільки на столиках, як іграшку.

– Він і схожий на іграшку. – Мир невідривно дивився на
наївний вагончик, зроблений за американським зразком.

Повільно, але впевнено трамвайчик подолав один із най-
крутіших підйомів і зупинився біля мереживної альтанки,
що виявилася павільйоном для «панів пасажирів та публіки,
яка зустрічала».

– Спочатку, – захопилася Маша, – кияни теж сприйня-
ли трамвай за атракціон. – Він їздив лише від Царської до
Контрактової площі – сюди-туди. Пізніше його провели по
Хрещатику... І був такий випадок. Один чоловік катався на
трамваї безкоштовно. Коли треба було купувати квиток, він
давав кондуктору сто карбованців. А на сто карбованців тоді,
тобто зараз, можна винайняти трикімнатну квартиру... На
рік! Звісно, що решти йому дати ніхто не міг. Так він і їздив
зі своєю сотенною місяць, поки кондуктору це не набридло.

Він спеціально взяв у борг у когось гроші й таки розміня...

Але на «таки розміня...» Машин захоплений і, безумовно, захопливий анекдот був безжалісно перерваний.

Мир раптом рішуче схопив свою даму за плечі, розвернув, притис до себе. Трамвай зник із її поля зору, а просто перед нею з'явився фасад гостроверхої каплиці, покликаної нагадувати про дивовижний порятунок царя-визволителя Олександра II. Та ще вусань, який стояв за спиною Мира, з витягнутим ротом і переляканим обличчям.

Машині вуха увібрали страшенний крик, багатоголосий, єдиний, що заповонив усю площу.

Але дізнатися про причину сього публічного відчаю вона не змогла – Мир міцно стискав її обома руками, умовляючи:

– Не треба. Не обертайся. Тобі не варто дивитися...

У пана за його спиною рот набрав нормального вигляду, він вивудив із кишені пальта невелику записну книжечку й почав щось швидко писати.

А царя, який врятувався від замаху, все одно було вбито – розірвало бомбою терориста-народовольця Ігнатія.⁹

– Убила... – виріс із багатоголосся виючий, народний голос. – Машина сатанинська людину вбила!

Виття злетіло над площею.

Маша обм'якла.

– Мире, – сказала вона, зачекавши. – Відпусти мене. Я не

⁹ Цар Олександр визволитель (відмінив кріпосне право) пережив кілька замахів. І був убитий терористом Ігнатієм Гриневицьким 13 березня 1881 року.

дивитимуся. Я зрозуміла: хтось потрапив під трамвай.

Катя стояла, склавши руки на грудях, і дивилася на сімейний портрет у чорній рамці.

Коли б тут була Даша (що встигла перегорнути не тільки «Таємниці Зодіаку», а й брошуру «Мова жестів»), вона б не стрималася зауважити, що складені Катині руки означають: Катя «закрита».

Коли б тут була Маша, вона б не стрималася додати: хоч би як були розміщені руки, Катя «закрита» завжди.

Але ані Маші, ані Даші тут не було, й пихато-прохолодний голос присутньої вимовив:

– Авжеж, не чекала я на тебе. Нещодавно подумала, а чи прийде вона до мене на похорон? І вирішила: чого їй ходити, коли вона і за життя... Скільки ми не бачилися?

– Двадцять років, – сказала Дображанська. – А з тіткою Чарною – шістнадцять.

– Ніколи тобі не пробачу, як ти з тіткою Чарночкою поведлася, – похмуро запевнила її друга тітка. – Це після того, як вона тебе виростила!

Тітка Чарночка й присутня тут тітка Тата були сестрами Катині матері.

У тринадцять, втративши обох батьків, Катя опинилася під опікою згаданої Чарни, і досить було згадати це, як перед очима в неї з'являлася тарілка з цвітною капустою, яку тітка змушувала їсти й яку вона, Катя, хоч як намагалася, з'їсти не

могла – організм уперто випльовував шматки капусти назад.

Тортури цвітною капустою тривали три роки – у шістнадцять Катерина втекла...

– ...а ти її з дому вижила. На вулицю вигнала.

– З мого дому, – сказала Дображанська, не відводячи погляду від чоловіка й жінки, заведених у траурну рамку. – І не на вулицю. Вона повернулася до себе.

– Казала Чарночці, – пробурчала Тата, – якби ти Катину квартиру приватизувала...

Катя обернулася.

Подивилася на тітку – шістдесятирічну, худорляву, з довгою зморшкуватою шиєю, прикрашеною ниткою зеленого пластмасового намиста.

Подивилася без роздратування, з відстороненою цікавістю – Катя пам'ятала це намисто з тринадцяти років. А обличчя тітки забула – довге, з великим носом і невеликими, розумними, глибоко посадженими очима.

«Цікаво, – подумала Катя, – в молодості вона була вродливою?»

– Я не з тих, кого можна викинути під паркан, – сухо пояснила племінниця. – Це була квартира батьків. А тітка Чарночка – дурна. Ким треба було бути, щоб переїхати й удати, що так і було. Вона що, справді, думала, що я їй подарую?

– Могла б собі й іншу купити, – відбила тітка. – Ти ж тепер багатійка.

– Багатійка. – Катя підійшла до столу, вкритого запоро-

шеною оксамитовою скатертиною, торкнулася її рукою – вона пам'ятала цю скатертину. А тітку наче вперше бачила. – А тоді була сиротою. Але дурною я не була вже тоді.

– Вона тебе виховала!

– Вона мені всі нерви вимотала, – скривилася Дображанська. – Дістала своїми курячими мізками, міщанством своїм. Я мовчу про її дітей. Ненавиджу той час. Мало того, що мама з татом загинули, так я ще до тітки Чарни потрапила.

Попалася...

«Щоб не залишати сироту без нагляду», тітка перебралася з чоловікової «гостинки» до двокімнатної Катині «сталінки», прихопивши його самого, безліч квіткових вазонів і двох синів – віком трьох та семи років.

Хлопчиків оселили в Катиній кімнаті.

– І вона ще вимагала, щоб я за ними безлад прибирала, – сказала Катя. – Носи їм підтирала. Ви не уявляєте, з яким задоволенням я викинула їх з дому. Ні, люди такі ідіоти. Її навіть не хвилювало, що я три роки живу в гуртожитку. Вона вважала: все так, як має бути – справедливо й правильно. Якщо їй у моїй квартирі добре, отже, і в цілому все чудово. Цікаво, – спитала вона, – я відтоді ненавиджу людей?

– Тітка Чарночка ніколи тобі не подарує, – запряглася друга тітка.

– Зрозуміло, – незворушно сказала Катя. – Вона ж ідіотка. Тому я прийшла не до неї, а до вас. Мені треба дещо дізна-

тися про мою родину.

На синій оксамит скатертини лягло десять новеньких зеленуватих купюр.

– Тут тисяча доларів, – Катя показала на скатертину. – Це за годину інформації. Ви розповідаєте все, що знаєте, і відповідаєте на мої запитання. Тільки без усіляких вкраплень у вигляді докорів, – попередила вона. – За кожний докір вираховуватиму десять баксів.

Тут мій читач неодмінно запідозрить Катю в нерозумній і некрасивій зарозумілості хазяйки життя, якій здалося, що за гроші можна купити все.

Але, насмілюся запевнити, підозри ці безпідставні. Катерина Михайлівна Дображанська чудово знала, що саме у світі продається, а що не виставлено на продаж. Так само як і те, що її тітка Тата не належить до другої категорії.

– Тільки, будь ласка, – на диво людяно попросила вона, – без образ. Ви розумна жінка, тітко Тато, завжди були розумною. Ви розумієте, я могла б і не пропонувати вам гроші. Проте вони вам потрібні. А мені треба, щоб розмова була ближче до діла. Тому я пропоную вам угоду.

– А якщо ми розмовлятимемо понад годину? – запитала тітка зі смішком, зміст якого важко було визначити.

– Друга година – друга тисяча.

Тітка помацала зелене намисто.

Помацала поглядом вродливу Катю й несподівано повеселішала:

– Я Чарночці завжди казала: не той характер у дівки, щоб твій номер пройшов. Що ти собі думаєш, сіла дівці на голову з двома шмаркачами й чекаєш, що вона тобі за це подякує? А коли ти пішла з дому, сказала їй: «Пригадай моє слово, вона ще повернеться. Мало не здасться!» Але Чарна завжди була куркою. Якщо вже ти вирішила прибрати до рук чужу квартиру, так дій розумно. А не одною рукою чуже хапати, а другою уявляти себе благодійницею...

Катя, погоджуючись, кивнула, не ставши уточнювати, що «уявляти щось другою рукою» – досить проблематично.

У цілому метафора була живописною.

– Але Чарночка й справді вважала, що якщо вона прожила там шість років, то квартира начебто її... Та ми з нею і не спілкуємося майже. Побачимося, відразу сваримося. Й через тебе в тому числі. Чарна вважає, якщо ти багата, мусиш нам допомагати.

– Ви теж так вважаєте, вірно?

Тітка почала перебирати потерті намистинки.

Різонула:

– У Чарни в голові комунізм! Багаті мають ділитися з бідними, тому що повинні. Рідні мають допомагати одне одному... з тієї самої причини. Тільки ніхто нікому нічого в цьому світі не винний, особливо якщо йому в борг дулю давали. Я Чарночці ще тоді казала: «Мабуть, Катя в мене вдалася». Я теж дурною зроду не була. Краще б я тебе виховувала.

– Гадаю, – серйозно сказала Катя, – це справді було б кра-

ще для всіх.

Вона підійшла до вікна.

Була чи ні тітка Тата колись красунею, за свої шістдесят вона встигла поховати трьох небідних чоловіків і доживала свій вік у будинку на парному боці Хрещатика, з вікон якого проглядала Європейська площа, Кінна у дівоцтві, Царська у заміжжі; філармонія, що колись була Купецьким клубом; і гора Саду, який змінив чимало прізвищ та можновладців...

«Як він тепер називається? – скривилася Катя. – Не пам'ятаю. Хрещатицький? Міський? Та байдуже...»

Хоч би як його називали тепер, у Дображанської не було ніякого бажання привітатися з ним цієї миті.

– Тільки у мене тоді були інші інтереси, – зітхнула тітка. – Гаразд, що ти хотіла дізнатися? Про батьків?

Катя помовчала.

– Як вони загинули?

– Хто знає, – сказала тітка, – вони ж на човні каталися. Що в них там сталося, одному Богу відомо. Чи то дно діряве було, чи то перекинулися. Мама твоя плавати не вміла. Батько, мабуть, намагався її врятувати... Але не зміг.

– А це, – Катя повернулася до портрета, – моя бабуся? І дід?

– Прапрабабуся й прапрадід.

– Яка вона некрасива...

Некрасивість прапрабабки мала фамільні риси, передані їй далекому нащадку – тітці. Ті самі маленькі гострі оченята,

низькі брови, масивний ніс, що відкарбувалися на обличчі сестри Катині матері.

– Так і мати твоя красунею не була, – жваво зауважила родичка. – її фотографії хоч у тебе є?

– Ні. Тітка Чарночка, виїжджаючи, все забрала.

– Я тобі дам... І тато твій Аленом Делонем не був. І я не була, й Чарна. Ніхто не знає, в кого ти така вдалася. У нас в роду ніхто вродою не засліплював. Але, що цікаво, ніхто через це не потерпав. У матері твоєї, ще до того, як вона одружилася з твоїм батьком, відбою не було від кавалерів. І в мене. І навіть у Чарночки. Віриш, до мене й зараз один дідок сватається. А в молодості, так поготів... Пам'ятаю, подружка у мене була в інституті, Ася Мусіна – така гарненька! А закохувалися хлопці всі не в неї, а в мене. Проходу не давали. Тому за це на курсі мене відьмою звали.

– Відьмою?

Тітка не могла побачити, як напружилися Катині риси, якими чіпкими, пристрасними стали її очі – родичка виймала з шафи велику дерев'яну коробку зі старим крученим замочком-гачком.

– Відьмою, відьмою... – поклала вона вагомий скарб на оксамитовий стіл. Підняла кришку. – Воно й зрозуміло. Реально, ні з лица ні з росту, – самокритично визнала вона, – а чоловіки липнуть, наче мухи.

Тітка витягла з півметрового короба кримську шкатулку, обліплена різнокольоровими мушлями, зазирнула всередині.

ну.

Катя взяла з купи старих паперів поштову листівку.

Царська площа:

«Європейський» готель, перекреслений довгим балконом. Наївний, дореволюційний трамвай. Фонтан «Іван», окреслений клумбою...

Але «Іван» і Катя були не відрекомендовані. «Європейський» знесли в 1947. А філармонія (єдина старожилка площі, що пережила століття завдяки поетові) – до кадру не потрапила.

І Катя не впізнала Київ.

Вона перевернула листівку.

Замість привітань і вітань там стояло одне, непояснене число:

13311294

Катя поглянула на адресу.

*Анні Михайлівні, пані Строговій, ст. Ворожба
(Півд. – Зах. залізн), Покровська вул., власний будинок.*

– прочитала вона вишуканий дореволюційний почерк.

– Хто така Анна Михайлівна Строгова? – спитала Дображанська.

– Та прабабка твоя, та, що на портреті. Дивися... – Тітка вийняла з кримської шкатулки стару брошку. – Бачиш, вона

на ній сфотографована? Можна сказати, родинна реліквія.

Катя подивилася на некрасиву Анну Михайлівну.

Голова пращурки, увінчана великою хутряною шапкою а-ля «батько Махно», сиділа на масивній шиї, прикрашеній брошкою.

Праправнучка простягнула руку і прийняла камею зі слонової кістки.

– Саме з неї, прапрабабки нашої, усі негаразди й почалися, – повідала тітка. – Коли батьки твої загинули, я Чарночці так і сказала: «Наша родина точно проклята».

– Проклята? – зацікавилася Катерина.

– А як ще це назвати? – озвалася тітка. – Прабабка твоя під час Першої світової війни загинула зовсім молодою. І мама наша – твоя баба Іра – молодою загинула під час Великої Вітчизняної. Ми з Чарночкою й твоєю мамою сиротами росли. А прапрабабка Анна ще до революції під трамвай потрапила. Про неї навіть у газетах писали. Зараз знайду, у мене десь збереглося... Вона була першою жінкою в Росії, яку задавив трамвай!

– Дивно це, – сказала Катя.

Вона дивилася на свою долоню, відчуваючи, як тіло обсипає колючими мурахами.

Вирізаний на кості жіночий профіль був їй добре знайомий.

Розділ шостий, якому згадується невідомий вусань

*...і під штахетину Патріаршої алеї викинуло на
укіс бруківки круглий темний предмет. Скотившись
з цього укусу, він засакавав бруківкою Бронної.*

*Це була відрізана голова Берліоза.
Михайло Булгаков. «Майстер і Маргарита»*

– Машо, він буквально кинувся під цей трамвай. Трамвай
був невинний, – казав Мир.

Він давно відпустив її плечі. Але Маша так і стояла,
уткнувшись носом у його комір.

– Якийсь дивний у нас день, так? Суцільні трагедії. Не так,
то так... – Мир ніби вибачався перед нею.

– Може, це якраз і було те, що мені належить знати? –
сказала Маша безбарвно.

Їй було дивно й порожньо.

«Те» чи не «те» – вона не бачила цього.

Не бачила смерті, тому не могла повірити в неї. У сухому
викладі Мира нещасний випадок, позбавлений якихось жи-
вописних деталей, не відрізнявся від абстрактно-безкровної
книжкової історії.

«Якась людина буквально кинулася під трамвай», – от і
все, що він сказав їй.

І Маша дуже намагалася пожаліти «людину», але не могла.

Або, можливо, боялася, що, пожалівши її, зруйнує ідеалістичну красу свого ХІХ століття?

Тому й не оберталася – боялася.

– Машо, ми тут уже двадцять хвилин стоїмо, – сказав Мир. – Ти зовсім змерзла. Цікаво, тут деь можна випити кави?

– Та хоч там, – не дивлячись, показала йому Ковальова у бік «Європейського» готелю.

Триповерховий готель, роботи архітектора Беретті-батька, розташований на місці музею В. Леніна, однозначно пасував площі більше, ніж музей.

– Там є ресторан.

– Так давай, у нас же купа грошей! – розохотився Мир.

На пачку сотенних «катеринок», прихоплених із собою зі щедрої схованки, можна було не тільки випити й закусити, але й з шиком прожити в «Європейському» рік-другий.

– Вірно, – закивала Маша, – не додому ж іти.

Під домом вона мала на увазі століття ХХІ й одразу збадьорилася, відшукавши логічне обґрунтування бажаній відстрочці: незважаючи на трамвайний епізод, додому не хотілося відчайдушно.

– Мені треба подумати, – переконала вона себе, – скласти все воедино. А думати на морозі...

– Правильно мислиш. Ходімо.

Вони попрямували Царською площею.

Винний трамвай досі ще стояв у гирлі узвозу, що пов'язував Хрещатик з Подолом. Опустілий вагончик оточував натовп роззяв.

Те, що він оточував, Маша не могла роздивитися, але по душі неприємно шкрябонула котяча лапа.

– А може, не варто? – зам'ялася вона біля дверей. – Негарно якось.

– Ну, Машо! – ображено проскімлив Красавицький.

– Гаразд, – зітхнула вона. – Тільки пам'ятай, замовлення робитиму я. Ти не повинен говорити ані слова. Інакше всі відразу зрозуміють, що ти не звідси.

– У зоопарку ніхто нічого не зрозумів!

– Ти там і не говорив, ти геройствував. Досить тобі було сказати «зоопарк»...

– Все одно, – переконано сказав Мирослав, – замовлення повинен робити чоловік. І думаю, що офіціант мене чудово зрозуміє. Навіть якщо я йому скажу: «Хлопче, давай, зроби мені круто!»

– Він запитає, що тобі зробити «круто». Яйце круто чи...

– Не запитає! Б'ємося на поцілунок?

– Ні. – Маша цнотливо набундючилася. Проте настрої у неї несподівано покращився.

Вони безперешкодно пройшли холлом і ввійшли до залу ресторану, що пишався своїми дорогими гардинами й вишуканими меблями, порцеляновим посудом і столовим сріблом, переповненого людьми з нагоди низки зимових свят.

«Постійними відвідувачами «Європейського» була місцева й заїжджа знать» – Маша вклякла на місці.

Мир звично махнув рукою офіціантові й, хвацько підморгнувши своїй дамі, яка миттю змертвіла від очікування неминучого конфузу, вимовив:

– Так, хлопче, давай, зроби мені круто? Зрозумів? – і зневажливо сунув тому сотенну.

– Цієї ж хвилини, ваша ясновельможносте! – істерично вискнув лакей, хоча нічого ясновельможного-княжого в Мирі не спостерігалось.

До речі, за сотенні чайові Мир міг претендувати і на «вашу високість».

– Будь ласка, не турбуйтеся! Все буде якнайкраще. Влаштуємо вас найчудовішим чином. Пройдіть за цей столик, якщо вашій милості буде завгодно. Просимо. Дуже просимо! Найчудовіший за красою бельведер.

Стіл стояв трохи на віддалі від інших і явно вважався найкращим. Певне, мову грошей люди розуміли за всіх часів, незалежно від ступеня недорікуватості тих, хто їх витрачав.

– Та за «катеринку» він би зрозумів тебе на мові тумбо-юмбо, – весело обурилася Маша, умостившись за стіл з бельведером. – У «Європейському» обід з п'яти страв за таблоїдом «без зайвого» коштував... Тобто зараз коштує карбованець. Один карбованець! А ти йому дав сто на чай! Збожеволіти можна!

– Вірно, – погодився Мир Красавицький, – сто карбован-

ців у 1894 році, як сто доларів у 1994, означають: усе має бути на найвищому рівні.

– Ти мене обдурив!

– Аж ніяк. Я довів тобі, що міг би чудово тут жити.

– Тебе все одно вважали б диваком.

– А я б їм сказав, що я з Америки!

– Тоді так, – посміхнулася Маша й неочікувано спіймала себе на дивному.

В її душі знову панували мир і спокій, – і винний у цьому був Мир.

Поруч із ним вона відчувала себе захищеною. Він огортав її турботою. Заражав оптимізмом до розгадки, – розумів її, вибиту з колії, краще, ніж вона сама.

Він змушує її посміхатися!

– До речі, що таке бельведер? Звучить непристойно, щось середнє між біде й бюстгальтером, – видав її кавалер.

– Чудовий вид. – Маша кивнула підборіддям у бік вікна, біля якого розташував їх офіціант. – Хоча, взагалі, так називається місце на підвищенні, з якого відкривається вид...

– А ти ніколи не замислювалася над тим, щоб залишитися тут жити? – спитав він, несподівано дивним чином озвучивши її потаємні думки.

Маша опустила погляд у завіконня – у захоплюючий за красою belvedere на засніжену Царську площу, недіючий зимовий фонтан «Іван», білу гору Царського саду, винний або ні в чому не винний трамвай. Але трамвай не псував казку.

«Людина загинула...

Мені належить це знати?»

«Святки. Різдво. Новий рік. Потім Богоявлення».

– Весь час, – пристрасно зізналася вона Красавицькому. –

Я думаю про це весь час, що я тут.

– Не хочеться назад, так?

– Так.

– І мені теж не хочеться, – сказав Мир. – Мені подобається тут. Лише година, а я вже став героєм.

– І я... Тобто я тут зовсім не така, як там. Наче тут така, як треба.

– Ну так що, залишаємося?

– Ти серйозно? – прозондувала вона Мира очима.

– А чому ні? – смикнув плечем той. – Сама подумай, хто я такий там? Убивця. Сатаніст. Хто там ти? Післязавтра ти можеш перестати бути Києвицею. Чи, ще гірше, загинеш під час поєдинку...

«Або ж гірше за все – виживу й повернуся додому, до мами.

...а місяців за чотири все одно доведеться зізнатися, що я чекаю на дитину.

Як вона кричатиме... як вона кричатиме!

А я навіть не зможу нічого пояснити. Адже сказати, що його батько – Михайло Олександрович Врубель, все одно, що... що...»

– А тут нас ніхто не знає, – продовжував зваблювати Ми-

рослав, – ми можемо зійти за сімейну пару. Зійти, а не по-
братися, – попередив він відмову. – Приміром, на полиці у
вашій Вежі лежить пачок триста грошей, не менше. У пачці
двадцять купюр – сотенними та п'ятисотенними. За найнай-
мінімальнішими підрахунками, це... – Він поворушив губа-
ми, рахуючи. – Понад півмільйона. З такими грішми в ХІХ
столітті можна так розвернутися!

– Вони не тільки мої, – злякалася спокуси Маша, – вони
Катині й Дашині.

– Машо, – весело кинув він докір нікчемній Машиній від-
мазці, – на хріна їм папірці? У наш час це навіть не раритет,
а так – симпатичне сміття.

Він мав рацію!

І спокуса, що вже якось нею оволоділа, знову підкотила
до горла.

Залишитися тут... забувши про Суд між Небом і Землею,
який вони напевно програють, забувши без відповіді: «Що
робити? Куди йти? Як пояснити матері?» Залишитися тут,
де вона не буде вагітною двадцятидворічною студенткою, на
яку, пам'ятаючи дивний уклін Василиси й Марківни, в ін-
ституті завжди косо поглядатимуть, з пильним нерозумін-
ням, з лихим перешіптуванням. Не буде зацькованою влас-
ною матір'ю матір'ю-одиначкою, нездатною навіть розбірли-
во озвучити ім'я батька.

Але тут, тут, тут – у 1894-у або -5 році – батько її дитини
іще живий!

І ще не одружений! Ще за два роки він не одружиться!

Усвідомлення цього накопалося на Машу полум'ям.

Вона зацікавилася, намагаючись припинити тремтіння в руках, подолати непереборність бажання, що поглинуло її, з криком підхопитися з-за стола, забрати в Мира всі гроші й бігти-бігти-бігти, їхати туди, де він – живий!

Звісно, зараз, у 1894-у або -5 році, вона навряд чи зможе пояснити Міші Врубелю, як їй удалося завагітніти від нього – у 1884-у. Але він пригадає її! Він пам'ятав її все життя. Він кохав її! Він, по-дитячому щирий, добрий, безкінечно схильний до самопожертви, візьме її і з «чужою» дитиною! Він обвінчається з нею...

Тому що тут...

«Як я не подумала раніше? Тут...»

Тут, у 1894-у або -5, вона – не Києвиця! А отже, може увійти до свого найулюбленішого, Найпрекраснішого у світі Володимирського собору, забувши про свою «нехорошість», неприкаяність, проклятість...

Забувши про тата? Про Мира? Порушивши обіцянку, яку дала йому? Адже вона не-Києвиця, не зможе його розворожити, а вийшовши заміж за Мішу, не зможе бути з ним.

Забувши про Місто? Київ, якому загрожує небезпека?

Ні.

Ні...

«Може, потім?»

– Стоп! – відіграла вона спокусу з полегшенням. – Як жи-

ти? Ми ж в'їдемо в революцію. А це все, кінець. Київ горів десять днів, людей убивали тільки за те, що в них пенсне на носі. А потім Перша світова війна, Друга світова, голодомор 33-го року...

– Так, – сказав Мир. – Я й забув. Але ми можемо виїхати до Парижа.

– Ні.

До Парижа Маша не хотіла і тому вийняла з ридикюля журнал «Ренесанс», зрадивши, що його паперова, стилізована під ретро обкладинка ідеально відповідає місцю й часу.

Отже: «До Царського саду з його пишними клумбами...»

Мир замовк, терпляче перечекуючи, поки Маша прочитає статтю.

...Мабуть, у саду виступав мандрівний цирк або звіринець, тому що з Анею та її сестричкою Рікою (Іриною) сталася дивна пригода. Вони потрапили до загородки з ведмедем.

У вухах пролунало протяжне вороняче каркання. Жіночий крик: «Зробіть же що-небудь!»

– Усе за найвищим розрядом! – перекрив його догідливий тенор. – Найкращі страви а 1а carte! Будь ласка, ваша ясно-вельможносте, філейчики з дроздів. Диво які смачні!

Карамельний лакей дивився на Мира з таким обожнюванням, наче був безнадійно закоханий у нього останні двадцять п'ять років.

«Жах оточуючих. Ми дали слово бонні приховати

подію від мами», – так згадувала про це Анна Андріївна.

«Цікаво. Отже...»

– Перепели по-генуезьки, прошу-с! І, спеціально для чарівної дами, яйця-кокотт з шампінйонним пюре. Воістину чудові!

Дама зробила спробу вдячно вклонитися і примітила нараз іще одну даму, за столиком віддалік. Дамочка дивилася на Машу з прожерливою заздрістю. Хоча навряд чи прожерливість стосувалася шампінйонів, швидше – невимовно вродливого Мира.

«Чому він закоханий у мене?»

– Горілка «Шустовська», «Смирновська», «Московська особлива», коньяк «Відбірний».

– Змилуйтеся, я з дамою, – пробасив Мирослав.

– Є вина. Закордонні: бордоські, італійські...

Якось Л. К. Чуковська зауважила: «Київ – ось веселе, ясне місто, й старовина його не страшна».

«Так, це вірно. Але я не любила дореволюційного Києва. Місто вульгарних жінок», – зізналася Анна Ахматова...

І цим зізнанням вмить налаштувала Машу проти себе.

Ковальова підвела обурений погляд на лакея (що відразу ретирувався).

«Не любити Київ! Хай зараз... Але дореволюційний!»

Звинуватила поглядом яйця-кокотт (що лежали на спеціальній підставці, з виїмками у формі яєць і ручкою у фор-

мі голоногої богині).

«Вона б іще сказала, Київ – не Пітер! Та хто вона така?!»

Відвернулася до вікна й таки знайшла там підтримку, в особі Інституту шляхетних дівчат, що вивищувався на горі.

У меню якого яйця іменувалися «курячий фрукт», щоб приховати від шляхетних вихованок неблаговидне походження цього предмета. І в шляхетних стінах якого дівиця Анна Горенко ніколи не навчалася, що дало студентці змогу звинуватити її в поганому вихованні.

«Теж мені аристократка! Дочка інженера. Курсисточка».
– Розтягайчики з трюфелями-с! Дуже непогані.

Але на «розтягайчиках з трюфелями» Ахматовій проба-чили:

«Київський Врубель. Богородиця з шаленими очима в Кирилівській церкві. Дні, сповнені такою гармонією, яка, минувши, так до мене і не повернулася» – останній з «київських» записів Анни Ахматової.

Маша не розуміючи струснула головою.

«Не любила Київ» не в'язалося зі «сповненими гармонією днями».

Любов до Мішиних картин – з поганим вихованням.

И в Киевском храме Премудрости Бога,
Припав к Солее, я тебе поклялась...

Киевиця відклала журнал.

Поки вона переживала свої суперечливі стосунки з майбутньою Першою поетесою Росії, Мир встиг остаточно акліматизуватися в Минулому, перекуштував п'ять закордонних вин – «Віно Санто», «Лакримо Крісті», «Болгатур», «Мальвазія», «Кахетинське» – і вибрав останнє.

– Чи не бажаєте скуштувати, мадемуазель Ковальова? – зустрів він її погляд. – Після трудів праведних.

Трудівниця ковтнула слину.

Стіл окупувала неймовірна кількість наїдків, назви яких Маша, вигодувана картоплею й кашею, обожнювала лише за творами класиків.

Прямо перед нею стояла стерлядь у сріблястій каструльці, перекладена трюфелями.

Кієвиця нерішуче доторкнулася до срібної виделки.

– Та їж, Машо, їж, куди поспішати – час все одно спинися! – розвіяв її сумніви Мир. – їж і розповідай, що надумати зволила.

– Про Ліру більше ані слова... – (Наступні п'ятнадцять хвилин Маша мовчала, наслідуючи правило: я німий, поки я їм.) – Але ти мав рацію. – (Розтягайчики були невимовно смачними!) – Окрім дідуся Еразма Івановича, що служив у канцелярії генерал-губернатора Бібікова, в Ахматової купа зав'язок на Києві. Тут їй освідчився Микола Гумільов. Тут, у Києві, вона з ним обвінчалася в церкві Миколи Марлікійського. У Києві мешкала її рідна тітка та велика кількість кузин. До Києва, після розлучення з чоловіком – бать-

ком Анни, переїхала жити її мати. І жила тут досить тривалий час, з тією самою дочкою Ією, яка народилася в Києві взимку 1894... точніше, оцієї зими, – кивнула вона на вікно.

На забитий зимовий фонтан «Іван» опустився чорний ворон.

– А ще оцієї зими, – Ковальова з тривогою дивилася на зиму, помічену чорною крапкою, – у Києві улюблений брат Анни захворів на дифтерит. Тоді це була небезпечна хвороба, він дивом уник смерті. А коли виріс, одружився з однією з київських кузин.

– І який з цього висновок? – спитав Мирослав.

– Ще не знаю. Поки що нам достовірно відомо одне: Ахматова справді знайшла в Царському саду брошку – це не байка. І щойно вона її знайшла, вона та її сестра Ріка мало не потрапили до ведмежих лап.

– Її сестра мало не потрапила до ведмежих лап. – Мир відсунув тарілку. – Я був там, – нагадав він. – Я бачив його очі. Вони були дуже... цілеспрямованими. Ведмедю я був не потрібний. Йому потрібна була тільки вона, ця мала. Вона, а не Анна.

– Тобто ти хочеш сказати, справа в Ріці? Але що в ній особливого? – Ковальова розгорнула журнал, але не знайшла там нічого подібного до пояснення. – Ріка – не киянка. Не знайшла Ліру. Не торкалася до неї... Щоправда, дуже хотіла доторкнутися, волила: «Дай, дай!» Може, вона так намагалася забрати брошку в сестри, тому що Ліра призначалася їй?

Ріка мала стати поетесою?

– Ні, – трохи похмуро заперечив Мирослав, – гадаю я, Ріці призначався лише ведмідь. Він дивився на неї такими очима... – Мирові очі заволокло темрявою. – Такими очима дивляться, коли мають намір убити. Ні. Коли мусиш убити, – виправив себе він.

– Для кого мусиш?

– Для того, хто тобі наказав. Як наказувала мені Килина, коли їй потрібна була кров. Жертва!

– Кров жертви, – відтворила Ковальова. – Килина. «ААА не розіллє, БД не піде...» Анна знайшла Ліру, а Ріку мало не розірвав ведмідь. Тієї ж зими брат Андрій ледве не помер. А якась людина таки потрапила під трамвай.

Перед її внутрішнім поглядом вимальювався певний логічний ланцюжок. Перед поглядом не внутрішнім – вікно і чорний ворон за ним.

– Гаразд, – обірвала себе Маша, – підійдімо з іншого боку. Якщо Ліра й справді щось означала, чому, отримавши її в п'ять років, Анна не стала вундеркіндом? І почала писати справжні вірші, тільки коли виросла, у дев'ятнадцять-двадцять років, як усі нормальні люди?

– А до цього? – прояснив Мир.

– Писала наївні рядки, як усі нормальні діти та дівчата. Прочитавши її перші вірші, Микола Гумільов сказав: «А може, ти краще танцюватимеш? Ти гнучка».

– Тобто вірші були такі собі?

– І де поділася Ліра? Чому про неї немає жодних згадок?

– А чому б тобі не запитати про це в неї самої?

– У кого?

– У Анни Андріївни.

– Як?

– Просто підійти й запитати.

– Ну, це не так просто... – Маша знову пірнула у статтю. – До Києва Анна повернулася в сімнадцять років, у серпні 1906-го. На той час батьки її фактично розлучилися, батько витратив капітали дружини й залишився в Петербурзі. Мати переїхала жити до київської сестри. Анна вступила до старшого класу Фундуклеївської гімназії. Грошей не було, жили вони дуже бідно. В Києві Анна була близькою тільки зі своєю кузиною Марією Змунчиллою, з якою потім побрався її брат. А так була сама по собі, відособленою, гордовитою й відлюдкуватою. Як я до неї підійду?

– Так, – погодився Мир, – до гімназії тобі вже вступати запізно.

– Та й іспиту я жодного не складу, навіть з російської мови та словесності – я не вмію писати з буквами ять. Я вже не кажу про німецьку, французьку, логіку, латинь, Слово Боже...

Мир мовчки взяв журнал з її рук і став розглядати статтю.

– Бачу чудовий спосіб, – ткнув він пальцем.

– Який? – Машу заінтригували слова Мира.

– Скажу, якщо поцілуєш мене. Ну, Машо... Ну хоча б у щоку!

Маша машинально торкнулася долонею своєї щоки, і, мабуть, не відчувши в цьому дотику нічого жахливого, неохоче погодилася:

– Гарзд. Кажи.

– Зачитую! «Я не любила дореволюційний Київ. Місто вульгарних жінок, – зізналася Анна Ахматова. – Адже там було чимало багатіїв і цукрозаводчиків. Вони тисячі кидали на останні моди, вони та їхні дружини... Моя семипудова кухня, очікуючи на примірку у відомого кравця Швейцера, цілувала образок Миколая Угодника: „Зроби так, щоб добре сиділо"».

– Ну то й що? – спитала Маша, подумки відмовляючи Миру в поцілункові (навіть у нестрашну щоку!).

– Усе, що нам потрібно! Швейцер – відомий кравець. Ми легко з'ясуємо адресу будинку, де було ательє. Якщо я тебе правильно зрозумів, закляття само виведе нас на день і час, про який нам треба дізнатися. А модистки, перукарі, косметички – місця, де жінки найлегше сходяться між собою. Моя мати завжди знайомилася з кимось у манікюрі. Головне – відшукати у вашій шафі потрібний ключ!

– Непогано, – з острахом погодилася Маша, трохи спантеличена пропозицією Мира.

– А ти прочитала, – любовно проворкотів Мирослав, – що Микола Гумільов освідчився Ахматовій тут, у ресторані «Європейського» готелю? Можливо, за цим столом!

«Просто підійти і запитати...»

Просто сказати «підійти і запитати»!

Це Даша могла запросто підійти до першого-ліпшого, хто потрапив під руку, й заговорити з ним так, наче він – її рідна й улюблена тітка.

Мир міг – Мир, з його паралізуючою вродою, міг звабити будь-яку представницю протилежної статі іще до того, як підійде до неї і розтулить рота.

Але Мир, що не відмовлявся від знайомства з гімназисткою Горенко, детально пояснив проблематичність такого проєкту.

– Я зроблю, як ти накажеш. Але зрозумій, початок ХХ – не початок ХХІ. Тут я можу познайомитися з будь-якою, сподобатися їй та протеревенити з нею годину... І це нормально – тут. А там моя спроба заговорити з незнайомою порядною дамою – вже зневага. А її відповідь – перший крок на панель! Там вихована сімнадцятирічна панночка, що прийшла з кухні до модистки, й трьох слів не скаже із стороннім чоловіком. Тим паче, якщо він їй сподобається – зніжковіє, зашаріється і замовкне. А з моєю пикою – просто втече. Вирішить, що я лермонтовський Демон-спокусник, який з'явився перед нею, вигулькнувши чи то з пекла, чи то з кабака з поганою репутацією.

Мир був переконливим.

Але в Маші були свої аргументи:

– Я боюся! Я можу піти, підійти, познайомитися. Але я від страху й двох слів не складу докупи. Ти мене знаєш. Я

не вмію розмовляти з незнайомими, я і зі знайомими не завжди...

Бесіда відбувалася дорогою додому.

Позаяк там, де час мав значення, він все одно стояв, наче пеньок, а там, де він минав, його було неміряно, назад Маша й Мир пройшли пішки Хрещатиком.

Постояли біля міської ялинки.

Зачекали, поки годинник на вежі Думи проб'є третю годину.

Якусь хвилину зацікавлено вивчали вітрину «ковбасних справ майстра», що влаштував різдвяну виставку ковбас різноманітних сортів, і дружно хихотіли, побачивши там свиначу голову у вінку з рожевих троянд і прикрашений фіалкою окіст.

Потім, зігнувшись, не менш як чверть години з виглядом справдешніх знавців роздивлялися табличку на цоколі будинку:

10 червня 1865 року

– покликану нагадувати мешканцям міста, до якої позначки дійшла вода цього дня. Майже до початку ХХ століття повені в долині Хрещатик траплялися майже постійно, і страшна труба водовідводу заковтувала невинних пішоходів, затягнутих водовертю...

– Слухай, а ходімо в кіно?

Маша округлила очі – так сучасно це прозвучало.

– Мире, – засміялася вона, – як ти складав іспити до того, як забрав мої шпори? Яке кіно? Його ще нема! Перший у світі кіносеанс братів Люм'єр відбудеться в Парижі в грудні 1895 року!

– А зараз який?...

– Наразі січень 1895 або грудень 1894.

– А ось і ні, – уперся одногрупник. – Кіно вже є. Перший кіноапарат винайшов одесит! Механік Тимченко. А його перший фільм показали 1894, тобто вже. Але в нашій державі винахід тупо послали. А там, у Парижі, патент на кіно віддали Люм'єрам.

– Серйозно? – здивувалася Маша. – Я й не знала.

Мира було реабілітовано!

– Проте, – примирливо посміхнулася вона, – в кіно ми все одно не потрапимо. Ми не в Одесі. Поки в нашому розпорядженні тільки сомнамбули, що віщують уві сні, та жінка з бородою – недорого, вхід 5 копійок... О Боже, дивись! – помітила Маша на протилежному боці інший магазин, з вівіскою:

А. Балабуха

– Солодкий король! – зрозумів її заклик Мирослав.

– Його онук, – виправила прискіплива Маша. – Один із...

Нащадок «короля» Балабуха А. вже не перший рік зма-

гався за київський престол з іншим онуком – Балабухою М. Між ними тривала справжня газетна війна. Але Маша рішуче надавала перевагу онукові-«А» – рідному синові Балабухи-другого, найвідомішого з династії київських кондитерів-купців.

У його крамниці Мир, як і годилося чоловікові, відрахував 1 карбованець 25 копійок (несосвітенну ціну, зважаючи на те, що у не менш престижному, не «Європейському», ресторані за 16 копійок можна було отримати обід із двох страв!) і придбав для своєї дами дорогоцінну банку із золотою етикеткою і надписом «Київське варення».

– Прикрий мене, – гукнула дама, вибігаючи надвір.

Історичка жадібно зірвала кришку, крадійкувато озирнулася і, висунувши язика, обережно лизнула зацукровані фрукти.

Варення це, яке і зробило першого Балабуху «царською персоною», називалося «сухим», і рецепт його, нині втрачений, був історичною таємницею!

Ніхто не знав, хто його винайшов. Але всі знали: київське сухе варення можна купити лише тут, і з часів Катерини II з Петербурга до Києва направлялися спеціальні кондитерські експедиції, з метою закупки його для імператорського столу, царської сім'ї та двору.

1876 року в гості до «короля» Балабухи-другого заїжджав по варення сам нащадок престолу – італійський принц Умберто з дружиною-принцесою. А в 1883 іспанський ін-

фант, що повертався з коронації Олександра III, спеціально заскочив до Києва, щоб купити на Хрещатику кілька пудів «київських цукатів».

– Ну як? – Мир чесно намагався затулити Машу від перехожих.

– Не знаю, – невпевнено сказала вона. – Я взагалі солодке не дуже люблю. Але я так мріяла його скуштувати! Я стільки читала про нього... А ти? Про що мріяв ти?

– Я? – Красилицький на мить замислився. Схопив Машу за руку й потягнув її на парний бік. – Це, – довідався він, вказуючи на споруду на розі, – ріг Хрещатики й Прорізної?

– Ну так...

Мир задоволено кивнув і голосно спитав, звертаючись до перехожих:

– Ви знаєте, хто такий Паніковський? Панове, ви часом не знаєте, ким був Паніковський до революції?

– А де ж наш будинок? – спитав Мир.

– А його ще не збудували! – весело відповіла Маша. – Його зведуть лише в 1898, через чотири роки.

Зайшовши вгору Прорізною («прорізаною» до Хрещатики крізь давні вали Ярослава, що оточували Золоті ворота), вони дійшли до Яр Вала, 1, де не було ще ані коралового будинку-замку, ні навіть натяку на таке.

Причому десь посередині «прорізаної» їхній шлях несподівано зійшовся з рухом вусатого власника загадкової

книжки – Маша й впізнала його тільки тоді, коли, зрівнявшись із залишками Золотих воріт, той зупинився, знову вийняв свою книжечку й почав писати.

– Цікаво, що він записує? – сказала студентка, якій у ХІХ столітті було цікаво геть усе, але особливо те, що підпадало під статтю «збіг». – Ти помітив, ми на нього вже вдруге натикаємося? Він був на площі, коли людину задавив трамвай. Він стояв за твоєю спиною. І теж щось писав. Хто він такий?

– Детектив, – припустив Мир.

– Або журналіст.

– Зара' дізнаємося! – хвацько пообіцяв Красицький. – Підкинь-но мені два-три слова й кілька фраз найсмішніших. На кшталт бельведера.

– Ну-у... – Маша скосила очі. – Бонтонно – це класно. Реприманд – вимова. Прифрантилася. Незручнозносний. Можливо, я маячню несучу. Ви весь – чарівність...

– А звертатися як?

– Люб'язний, милостивий пане, батечку.

– Зійде!

Не довго роздумуючи, Мир підскочив до пана з вусами і, з ентузіазмом піднявши до неба обидві руки, заторохтів безперервною скоромовкою:

– О! Доброго дня, люб'язний! Здрастуйте! Ви ж мене пам'ятаєте! Я – Красицький! Ну, згадали! – зрадів він ствердно, ігноруючи здивоване обличчя вусаня. – Бачу, згадали! А ви, батечку, прифрантилися. Бонтонно! І все пишете, пише-

те...

– Так, пишу, – погодився вусань, що стурбовано вдивлявся в Мира.

– Чи не цей дивовижний бельведер викликав у вас натхнення? – окреслив Мир півколо рукою. – Краса невимовна. Київ – прекрасний! Чи я маячню несучу? – грайливо перепитав він.

«Нісенітниця, – підтвердила Маша. – Я ж тобі казала. Бельведер – це вивищення, вежа, гора з альтанкою».

– Та ні, не бельведер... – Пан пошукав очима щось подібне, що підтвердило б застосування італійського слова. Але не знайшов.

Не було Вежі Києвиць у відьмацькому гостроверхому ковпаку.

Не було на розі Володимирської та Прорізної п'ятиповерхового будинку з вежею в округлій царській шапці.

Не було, куди не поглянь, у Києві-Златоглаві жодної висоти, крім сотень золотих бань, сотень церков!

– Анекдот один мучить, швидше жахливий, ніж прекрасний. – Судячи з повільності слів вусаня, відповідаючи, він марно намагався пригадати красеня-ентузіаста в циліндрі, що накинувся на нього. – Нині, о першій після полудня, на Царській у мене на очах трамвай людину вбив. Машина пекельна...

– Вибачте мій реприманд, – перебив Красавицький, – але якщо трамвай – «пекельна машина», то сатана – слюсар-сан-

технік! – Судячи з насмішкватості у словах Мирослава, він – сатаніст ХІХ століття – за всього бажання не міг пов'язати поняття «пекло» з маленьким допотопним трамвайчиком.

Але що трамвай, якщо в цьому (або наступному) 1895 році селянин мало не забив до смерті дрючком велосипедиста, щиро прийнявши його за чорта, а велосипед – за пекельну машину! Хоча велосипед, на відміну від трамвая, нікого не вбивав...

– Дозвольте вам заперечити, – образився пан. – У кишені жертви було знайдено записку дуже цікавого змісту, що має пряме відношення до чортівні. Мені дозволили переписати її.

– Дозвольте поцікавитися? – Мир уже безцеремонно тягнув руки до записки.

Маша б теж хотіла поцікавитися.

Хотіла так сильно, що навіть стала навшпиньки, хоча зрозуміло – наблизити до бажаного це її ніяк не могло.

– Забобони. Неосвіченість. Темнота, – охарактеризував своє ставлення до прочитаного Мир Красицький. – Та що я! – не дав він вусаню вставити слово. – Скажіть мені, незручнозносному, де витвір ваш читати? Толстой ви наш! Чекатимемо-с із нетерпінням! Ви весь – чарівність! То де? Де?

– У «Киевлянині», якщо завгодно. Матиму за честь. Пробачте, поспішаю. – Пан закрити книжку і, коротко кивнувши настирному франту, квапливо пішов геть.

– Виходить, таки журналіст. – Мир повернувся до Маші.

– Ну, як я його?

– Ти швидко навчаєшся, – похвалила вона.

– На, бери. Я знав, що тобі захочеться прочитати. – Кра-савицький протягував їй записку.

– Ти вкрав у нього?! – обімліла студентка.

– Спритно?!

– Але негарно, – присоромила його Ковальова.

Однак розгорнула й жадібно прочитала:

На острові Кияні, на морі Окияні стоїть дуб-стародуб.

На тому дубі-стародубі лежить ліжко тесове.

На тому ліжку лежить перина пухова.

На тій перині лежить змія-Катерина та дві сестри її...

Зміє-Катерино та дві сестри її, зберіть усіх своїх зміїв та змій. Їх тринадцять сестер, їх тринадцять братів: залеглі, підпінні, шпаринні, дворові, підгорожні, подорожні, лісові, садові, яку я не згадаю, нагадайте собі самі, найлютіша – голківниця переяра. Зберіть їх та спитайте, котра з них пожартувала, свою отруту пустила хрещеному тілу Вітчизни-Русі.

Я вас прошу, зміє Катерино та дві сестри її, вийміть свою отруту з хрещеного тіла Русі! Якщо ж ви не допоможете, отруту свою не виймете, жалітимуся янголу архангелу небесному, грізному, з точеною пікою, з гартованим мечем. Він вас поб'є, він вас спалить, попіл ваш в океан-море винесе, виведе все плем'я та рід.

Ось вам одне відмовляння. Сто їх тринадцять відмовлянь вам.

Машу пересмикнуло так, наче її тіло пронизав електричний розряд, що засяяв над Хрещатиком у 1892.

«Змія-Катерина...»

«К+2»! «Змія-Катерина та дві сестри її»!

«ААА не розіллє...»

– Щось сталося? – негайно занепокоївся Мир.

– Я не розумію зв'язку...

Маша не бачила жодного зв'язку між Катею, дивним замовлянням (що аж ніяк не вписувалося в історію Анни й Ліри) та Анною Ахматовою (яка в трамвайній історії участі зовсім не брала).

– І таки він є, – сказала студентка. – Знаєш, – додала вона після паузи, – я тут подумала... Перший у Росії трамвай – погодок Булгакова. Булгаков народився у травні 1891-го, трамвай пішов у травні 1892-го. Але трамвай, як і людина, народився не тоді, коли почав ходити. Перший досвід з експлуатації вагона електричного трамвая на Олександрівському узвозі було проведено у 1891! Вони – ровесники. Вони народилися одночасно. І обидва народилися в Києві. Може, не випадково роман «Майстер і Маргарита» починається з трамвая? Адже там трамвай теж виконує функцію «пекельної машини»... Це не стосується справи Ахматової, це ж так, – швидко виправдалася вона.

Мир подивився на неї з дивною уважністю.

– Машо, я не хотів тебе засмучувати, – сказав він. – Але, можливо, це важливо. Тоді я маю тобі не брехати. До речі, я й не набрехав. Там загинула жінка.

– Жінка?

– Так. Під тим трамваєм загинула жінка. Вона переводила через дорогу дівчинку років шести... Але ти не хвилюйся. Дівчинка відскочила в останню мить. Вона залишилася жива. Але це не все, – із запинкою вимовив він. – Тій жінці відрізало голову.

– Як Берліозу!

Ці слова Маша й Мир вимовили одночасно.

Розділ сьомий, якому Даша збирається помирати

Ріка померла від туберкульозу, коли Ані було п'ять років. Ріка жила у тітки, і її смерть тримали в таємниці від інших дітей. Однак Аня відчула, що сталося, – і як вона потім говорила, ця смерть пролягла тінню через усе її дитинство.
Віталій Вульф. «Північна зірка»

Ехе-хех...

Києвиця кинула прощальний погляд на засніжені залишки Золотих воріт – справжніх! – не перетворених іще на помпезну оперну декорацію.

Із сумом подивилася туди, де за двома поворотами ховався Найчудовіший у світі Володимирський собор, іще закритий, не лише для відьом – для всіх відвідувачів.

«Його відкривуть у 1896 році – до 900-річчя хрещення Русі».

Зітхнула, притисла до грудей безцінний трофей із золотою етикеткою, взяла Мира за руку, прочитала закляття і, не рушаючи з місця, переступила сто десять років.

Над ними вивищувався псевдосередньовічний рожевий замок з крилатими химерами, що підтримували Вежу з казковим тонко-шпилевим ковпаком.

Навкруги було літо.

У шубці відразу стало спекотно й незручно. Мир стягнув з голови циліндр, що відразу став блазнівським, і взявся вилізати з пальта.

Маша поглянула на годинник.

Йдучи в Минуле, вона засікла час: 13.01.

Нині «Чайка» на її руці показувала: 13.02.

Виходило, променад 1894-м або -5 роком зайняв рівно хвилину за реальним часом...

Збоку відразу почулося:

– Слава Вам, Ясна Києвице!

Маша здригнулася – перед нею стояла напівгола відьма, яку вона зустріла на алеї Гімназистів.

– Дозвольте сказати, моя Ясна Пані, – попросила вона.

Маша швидко кивнула й потягла прохачку через готичну арку, до кам'яного й безлюдного мішка двора.

– Кажіть. Можна в його присутності, – атестувала вона Мирослава.

На обличчі відьми відобразився подив.

Але його змінив страх.

– Я всім серцем на боці Трьох! – захвилювалася дівчиця. – Але ви повинні знати, вночі ті, хто проти вас, збираються на четвертій Горі.

– Четверта Лиса Гора – це на Видубичах? – спитала студентка.

– Так. Там, де страчували вбивць.

Маша злегка кивнула головою.

Четверта Лиса значилася й на картах сучасного Києва, і в романі Михайла Булгакова «Біла гвардія» – там, у романі, вибух на видубицькій Лисій Горі теж був кінцем старої й початком нової та страшної – революційної влади.

– Отже, у нас революція, – замислено вивела Маша.

Але і про «білий» роман Булгакова, і про страчених на Лисій Горі Ковальова знала небагато: тільки те, що вбивця Столипіна, київський юрист Дмитро Богров був повішений саме там, на Четвертій.

– Усе дуже погано! – стрекотіла інформаторка. – їх багато. Якщо більшість київських відьом прийде опівночі на Гору, вони проведуть обряд проти вас. Складуть свою силу й передадуть Наступниці.

– Акнір здобуде силу? – зіщулилася Маша. – Дякую... Як вас звати?

– Алла.

– Дякую, Алло, що попередили мене.

Києвиця провела поглядом напівголу відьму. Інформація була, скажімо прямо, безрадісною.

Сила Києвиць (нехай непроросла, невміла, неосвічена) – єдине, в чому вони перевершували Акнір, – перестане бути їхнім козирем. А інших козирів у них нема.

Є півтори доби, – замало, щоб підготуватися до бою. Але достатньо, щоб зрозуміти, чого чекає від них Київ.

«Я повинна врятувати Місто».

– Гаразд. Я піду до Анни Ахматової, – озвучила рішення Маша й одразу продемонструвала повну нездатність говорити й нервувати одночасно. – Тільки ти, Мире, не ходи зі мною... тобто до нас у Вежу. Може, там уже Даша, а вона навряд чи... Зачекай у дворі. Я швидко перевдягнуся для 1906 і знайду ключ, якщо він є. А якщо його нема, але є Даша, вийду до тебе і скажу...

Даша була.

Причому, повернувшись, Маша застала її у вражаючій позі.

Правою рукою Чуб безперервно, дрібно й фанатично хрестилася, лівою – перегортала Книгу, пританцьовуючи й зворушливо причитуючи:

– Господи, будь ласка, будь ласка, Господи! О... Машо, – щиро зраділа появі вона. – Заради Христа, благаю, допоможи мені знайти чари. А ти чого в костюмі?... Я помираю! Дзусь!

Останнє адресувалося рудій Ізиді, що метушилася біля Дашиних ніг.

– Що з тобою? – Поставивши банку із золотою етикеткою на стіл, Ковальова кинулася до «помираючої».

– У мене голос зник!

– Ти ж розмовляєш.

– Краще б я скам'яніла, але співала! Я не співаю, Машо! Я більше не співаю... Дзусь, кому кажу!

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.